

NACIONALNI
KURIKULUM
NASTAVNOGA
PREDMETA

Povijest

PRIJEDLOG

VELJAČA 2016.

**Cjelovita
kurikularna
reforma** Rani i predškolski,
osnovnoškolski
i srednjoškolski odgoj
i obrazovanje

NACIONALNI KURIKULUM NASTAVNOGA PREDMETA POVIJEST

Prijedlog

VELJAČA 2016.

ČLANOVI STRUČNE RADNE SKUPINE IZABRANI JAVNIM POZIVOM

Sonja Bančić, Osnovna škola Stoja, Pula

Neven Budak, Sveučilište u Zagrebu, Filozofski fakultet, Odsjek za povijest

Rona Bušljeta, Sveučilište u Zagrebu, Hrvatski studiji, Odjel za edukacijske znanosti i izobrazbu nastavnika

Mirela Caput, Prva riječka hrvatska gimnazija, Rijeka

Martina Glučina, Srednja poljoprivredna i tehnička škola Opuzen, Gimnazija Metković

Miljenko Hajdarović, Srednja škola Čakovec, Čakovec

Daniela Jugo-Superina, Osnovna škola Fran Franković, Rijeka

Snježana Koren, Sveučilište u Zagrebu, Filozofski fakultet, Odsjek za povijest (voditeljica)

Valerija Turk-Presečki, Gimnazija Daruvar, Medicinska škola Bjelovar, Turističko ugostiteljska i prehrambena škola u Bjelovaru

ČLANICA STRUČNE RADNE SKUPINE IZ JEDINICE ZA STRUČNU I ADMINISTRATIVNU PODRŠKU

Loranda Miletić, Agencija za odgoj i obrazovanje

ČLAN STRUČNE RADNE SKUPINE IZ EKSPERTNE RADNE SKUPINE

Tomislav Reškovic

TEHNIČKI KOORDINATOR STRUČNE RADNE SKUPINE

Ivan Alić, Ministarstvo znanosti, obrazovanja i sporta

EKSPERTNA RADNA SKUPINA

Boris Jokić (voditelj)

Branislava Baranović

Suzana Hitrec

Tomislav Reškovic

Zrinka Ristić Dedić

Branka Vuk

LEKTURA

Ranka Đurđević

UPUTE ZA ČITANJE

Pred Vama se nalazi **prijedlog nacionalnog kurikuluma nastavnog predmeta**. Nacionalni kurikulum nastavnih predmeta dio su **sustava nacionalnih kurikulumskih dokumenata** koji je *Okvirom nacionalnog kurikulumu* (ONK) određen kao sustav dokumenata kojima se na nacionalnoj razini iskazuju namjere povezane sa svrhom, ciljevima, očekivanjima, ishodima, iskustvima djece i mladih osoba, s organizacijom odgojno-obrazovnog procesa i s vrednovanjem. Sustav nacionalnih kurikulumskih dokumenata prikazan je na Slici A.

Slika A. Sustav nacionalnih kurikulumskih dokumenata izrađenih u okviru Cjelovite kurikularne reforme

Svi nacionalni kurikulumski dokumenti oblikovani su s idejom o djetetu i mladoj osobi kao o središnjem sudioniku odgojno-obrazovnog procesa. Djeci i mladim osobama, roditeljima, odgojno-obrazovnim radnicima kurikulumski dokumenti jasno ukazuju na odgojno-obrazovna očekivanja i ishode koja postavljamo pred djecu i mlade osobe. Razvojni su i otvoreni dokumenti koje je moguće promijeniti kao odgovor na potrebe djece i mladih osoba, odgojno-obrazovnih radnika i ustanova, novih znanstvenih i tehnoloških spoznaja i onih proizašlih iz prakse.

Nacionalnim kurikulumima nastavnih predmeta određuju se svrha, ciljevi, struktura, odgojno-obrazovni ishodi i razine njihove usvojenosti, učenje i poučavanje, povezanost s drugim predmetima, odgojno-obrazovnim područjima i međupredmetnim temama te vrednovanje usvojenosti odgojno-obrazovnih ishoda u predmetu.

Domene/koncepti u organizaciji predmetnog kurikulumu čine gradivnu strukturu određenog predmeta i protežu se kroz cijeli period poučavanja predmeta. Unutar svake domene/koncepta određeni su odgojno-obrazovni ishodi.

Odgojni-obrazovni ishodi predstavljaju jasne i nedvosmislene iskaze o tome što očekujemo od učenika u određenoj domeni/konceptu predmeta na kraju određene godine učenja. Određeni su kao poželjna znanja, vještine i stavovi koji se napredovanjem u odgojno-obrazovnom sustavu uslođavaju. Kroz godine učenja ishodi čine zaokruženu, logičnu cjelinu učenja i poučavanja u određenoj predmetnoj domeni/konceptu. Kao cjelina kroz sve godine učenja i poučavanja određuju ukupna iskustva učenja u određenom predmetu.

Svaki je ishod oblikovan kao cjelina koja, uz formulaciju ishoda, uključuje i razradu ishoda, preporuke za njegovo ostvarivanje i opis razina usvojenosti. Čitanje ishoda stoga, osim na samu formulaciju ishoda, mora biti usmjereno i na ostale njegove komponente.

Razrada ishoda uključuje preciznije određenje aktivnosti i sadržaja u okviru pojedinog ishoda ili skupine ishoda.

Za veliku većinu ishoda određene su razine njihove usvojenosti. Opisi razina usvojenosti preciznije određuju dubinu i širinu svakog ishoda i opisuju očekivana postignuća učenika na kraju određene godine učenja, čime se olakšava planiranje i provedba vrednovanja. Osim razrade samih odgojno-obrazovnih ishoda, u većini kurikulumu nastavnih predmeta navode se i preporuke za njihovo ostvarivanje.

Od učenika se očekuju ostvarivanje svih odgojno-obrazovnih ishoda.

A. OPIS NASTAVNOGA PREDMETA

Svijest o povijesti jedno je od temeljnih obilježja svakog društva, a znanje o prošlosti ključno je za razumijevanje sadašnjosti i promišljanje budućnosti. Poznavanje povijesti pridonosi razumijevanju procesa koji su oblikovali čovječanstvo od najranijih vremena do danas – objašnjavanjem promjena i kontinuiteta u razvoju ljudskih društava, prošlih i sadašnjih ljudskih iskustava te suvremenih društvenih fenomena u njihovoj povijesnoj perspektivi. Učeći o vlastitoj zajednici i drugim kulturama i društvima, učenici razvijaju razumijevanje sila i procesa koji utječu na oblikovanje osobnih i kolektivnih identiteta (lokalnih, etničkih, nacionalnih, kulturnih, socijalnih, klasnih, religijskih, manjinskih, rodnih i drugih).

Proučavanje prošlosti temelji se na dokazima prikupljenima iz povijesnih izvora, prosudbama o važnosti i značenju dokaza i događaja te konstruiranju koherentnih prikaza u kojima se dosljedno koriste argumenti i dokazi. Historijska je znanost interpretativna u svojoj naravi, potiče debate, preispitivanje zaključaka i gledišta te promišljanje o vrijednostima. Shvaćanje mogućnosti i ograničenja istraživanja prošlosti ima znatan potencijal za učenje i razvoj mišljenja. Istraživanje prošlosti obuhvaća generičke vještine poput postavljanja relevantnih pitanja, kritičke analize izvora, razmatranja konteksta, sagledavanja događaja iz različitih perspektiva, razvijanja interpretacija, argumenata i utemeljenih pretpostavki te učinkovite komunikacije. Učenje i poučavanje Povijesti tako pridonosi razvoju kritičkog i kreativnog mišljenja, omogućuje aktivno i suradničko učenje te daje temelje za cjeloživotni razvoj i napredovanje.

Svrha učenja povijesti stoga je poticati interes učenika za proučavanje prošlosti, razvijati radoznalost, imaginaciju i analitičko mišljenje učenika, omogućiti razumijevanje sadašnjosti te stjecanje znanja i vještina nužnih za upućeno i aktivno sudjelovanje učenika u društvu kao građana Hrvatske, Europe i svijeta.

Kurikulum Povijesti utemeljen je na konceptualnom razumijevanju, a strukturiran je oko pet koncepata:

1. VREMENA I PROSTORA,
2. UZROKA I POSLJEDICA,
3. KONTINUITETA I PROMJENA,
4. IZVORA I ISTRAŽIVANJA PROŠLOSTI,
5. INTERPRETACIJA I PERSPEKTIVA.

Oslanja se na početno učenje povijesti u predmetu Priroda i društvo, gdje je naglasak na konceptima vremena i prostora, uzroka i posljedica te kontinuiteta i promjena. Učenici razvijaju osnovno razumijevanje uloge izvora u proučavanju prošlosti te provode vlastita mala istraživanja u kontekstu osobnih, obiteljskih i lokalnih historija. Razumijevanje tih koncepata proširuje se i produbljuje učenjem Povijesti kao zasebnog nastavnog predmeta (5. – 8. razred), a fokus se širi na objašnjavanje interpretativne prirode različitih prikaza prošlosti, perspektiva i značenja. Učenici provode vlastita istraživanja o sadržajima koje proučavaju te odabiru prikladne načine prezentacije rezultata. Učenje i poučavanje Povijesti u četvrtom i petom ciklusu (srednja škola) usredotočeno je na istraživanje i izvore te produbljuje učenikovo razumijevanje prirode interpretacija, dokaza i argumenata, kao i vještina povezanih s komunikacijom znanja o prošlosti.

Kurikulum obuhvaća teme iz hrvatske i svjetske povijesti. Učenici stječu potrebna znanja i vještine za bolje razumijevanje i vrednovanje nacionalnog i lokalnog povijesnog i kulturnog nasljeđa, stavljajući ga u širi regionalni, europski i globalni kontekst. Učenje i poučavanje povijesti u drugom i trećem ciklusu temelji se na kronološko-tematskom pristupu: kronološkom rasporedu tematskih sadržaja po razredima, pregledu najvažnijih događaja i procesa u pojedinim razdobljima, razumijevanju širokih obrazaca kontinuiteta i promjena, razvoju vještina povezanih s analizom izvora i istraživanjem prošlosti te na dubljem proučavanju tema navedenih u kurikulumu. U četvrtom i petom ciklusu, pristup je tematski: učitelj oblikuje teme unutar pojedinih područja koje se obrađuju dubinski, s fokusom na samostalno istraživanje, interpretaciju te uporabu dokaza i argumenata.

B. ODGOJNO-OBRAZOVNI CILJEVI UČENJA I POUČAVANJA NASTAVNOGA PREDMETA

Učenik:

- pozna i razumije razdoblja i društva koja proučava, uključujući važne događaje, pojedince, procese i pojave; pritom se koristi prikladnom terminologijom te shvaća sadašnjost kao posljedicu povijesnog razvoja društva
- sagledava prošlost koristeći se konceptima vremena i prostora, uzroka i posljedica, kontinuiteta i promjena, izvora i istraživanja prošlosti te interpretacija i perspektiva
- koristi se vještinama koje podrazumijevaju postavljanje pitanja o prošlosti, analizu i interpretaciju povijesnih izvora, stvaranje povijesne argumentacije i komunikaciju o rezultatima spoznaje
- oblikuje vlastita argumentirana stajališta i interpretacije, raspravlja otvoreno i konstruktivno te uvažava različite utemeljene perspektive i percepcije o prošlosti
- razumije profesionalnoetičke norme i vrijednosne aspekte povezane s proučavanjem prošlosti/historije
- koristi se znanjima i vještinama stečenima učenjem povijesti kako bi ostvario osobne potencijale te odgovorno djelovao u javnom životu lokalne, nacionalne, europske i globalne zajednice.

C. KONCEPTI U ORGANIZACIJI KURIKULUMA NASTAVNOGA PREDMETA

Nastavni predmet Povijest uči se i poučava međusobno povezanim konceptima:

- vremenom i prostorom
- uzrocima i posljedicama
- kontinuitetima i promjenama
- izvorima i istraživanjem prošlosti
- interpretacijama i perspektivama.

Ovi se koncepti shvaćaju kao apstrakcije ili generalizacije kojima se koristimo za uopćavanje informacija, kao i za stvaranje okvira i obrazaca kojima objašnjavamo povijesne događaje i procese. Njima se služimo i za stvaranje asocijacija te razvijanje sposobnosti razlikovanja kategorija i potkategorija. Tako, primjerice, opći koncept uzroka i posljedica ima potkategorije poput uzroci, povod, posljedice; dugoročni, srednjoročni, kratkoročni; gospodarski, društveni, kulturni, itd. Te su potkategorije međusobno povezane općim konceptom, ali su po svojim obilježjima podijeljene tako da možemo razlikovati jedne od drugih.

Pet navedenih koncepata valja razlikovati od faktografskog znanja, primjerice poznavanja pojmova poput republika, monarhija, diktatura, totalitarizam, renesansa, reformacija ili poznavanja činjenica, datuma, događaja, imena povijesnih osoba i sl. Za razliku od toga, pet koncepata pripada konceptualnom znanju koje obuhvaća poznavanje općih načela, veza, struktura i obrazaca te se može primijeniti na bilo koju povijesnu temu ili sadržaj. Takve koncepte nećemo shvatiti učenjem definicija napamet, već njihovo razumijevanje moramo izgraditi vlastitim promišljanjem. Ovih pet koncepata pomaže u razumijevanju načina rada povjesničara i pridonosi formiranju povijesnog mišljenja kao skupa znanja i vještina povezanih s dubinskim razumijevanjem povijesnih sadržaja, razvojem historiografske pismenosti, poznavanjem procesa istraživanja prošlosti te razumijevanjem složene naravi zapisa o prošlosti. To znači da se povijesno mišljenje izgrađuje aktivnim bavljenjem različitim vrstama primarnih i sekundarnih izvora, odnosno aktivnim učenjem. Usvajanjem ovih koncepata razvijaju se kompetencije potrebne u nizu drugih predmeta i međupredmetnih tema (primjerice u Geografiji, Hrvatskom jeziku, Likovnoj umjetnosti, Glazbenoj kulturi, Politici i gospodarstvu, Građanskom odgoju). Konačno, u današnje doba kada je protok znanja i informacija vrlo brz, važno je znati gdje i kako pronaći odgovarajuće izvore te kako ih vrednovati.

Svaki od pet koncepata obuhvaća sve tri ključne dimenzije učenja i poučavanja Povijesti: stjecanje znanja o prošlosti, razvijanje vještina povezanih s učenjem Povijesti te razumijevanje vrijednosti, stavova i međuljudskih odnosa koji proizlaze iz učenja Povijesti (vidjeti također ciljeve društveno-humanističkog područja).

VRIJEME I PROSTOR

Koncept vremena i prostora ključan je za razumijevanje prošlosti, kao i za razumijevanje svih ostalih koncepata. Bez kronološkog okvira ne mogu se razumjeti prošlost i sadašnjost ni istražiti odnosi među događajima. Kronologija je važan aspekt ovoga koncepta, ali je ne treba poistovjetiti s pojmom vremena. Prostor uvjetuje način života i proizvodnje te utječe na društveni razvoj i politički ustroj. Društvo zauzvrat oblikuje i mijenja prostor. Ovaj koncept obuhvaća i sposobnost uporabe povijesnih karata kao simboličkih reprezentacija nekog područja u određenom vremenu.

Učenik usvaja opći kronološki okvir, osnove datiranja i računanja vremena; uočava i opisuje kronološku strukturu u povijesnom narativu; koristi se rječnikom kojim se opisuje tijek vremena; izgrađuje osjećaj za tijek, slijed i trajanje događaja; smješta događaje, osobe i pojave u odgovarajuća razdoblja; shvaća konstruktivnu prirodu različitih periodizacija i propituje značenja pripisana događajima označenima kao razdjelnice; shvaća povezanost povijesnog razvoja i prostora; koristi se povijesnim i geografskim kartama; razumije povijesne procese i pojave u kontekstu vremena i prostora njihova događanja; uspoređuje obilježja različitih povijesnih razdoblja te njihov utjecaj na sadašnjost i budućnost.

UZROCI I POSLJEDICE

Konceptom uzroka i posljedica objašnjavaju se čimbenici koji su pridonijeli pojedinim povijesnim događajima, pojavama i procesima, kao i rezultati tih zbivanja. Ovim se konceptom objašnjava zašto su se događaji zbili tako kako jesu, kako jedna pojavnost vodi drugoj te zašto jedan događaj može imati višestruke uzroke i posljedice. Razumijevanjem konstruktivne i interpretativne prirode prikaza uzročno-posljedičnih veza i odnosa koji se prezentiraju u narativima o prošlosti razvija se kritičko mišljenje.

Učenik razlikuje uzroke, povod i posljedice te usvaja jezik kojim se opisuju kategorije uzroka; uočava uzroke i posljedice kada su izravno izrečeni (doslovno razumijevanje) ili zaključuje o njima kada nisu eksplicitni (interpretativno razumijevanje); analizira i objašnjava višestruke uzroke i posljedice povijesnih događaja, situacija i promjena; shvaća da se pisanje o prošlosti temelji na pretpostavci da su neki uzroci i posljedice važniji od drugih (interpretacija) te razumije zašto ljudi o tome imaju različite ideje; povezuje tumačenja uzročno-posljedičnih veza s određenim interpretativnim paradigmatima u historiografiji.

KONTINUITETI I PROMJENE

Koncept kontinuiteta i promjena podrazumijeva shvaćanje povijesti kao složene mješavine promjena i kontinuiteta. Obuhvaća razumijevanje obilježja razdoblja koja se proučavaju, identificiranje i objašnjavanje kontinuiteta, diskontinuiteta i promjena unutar nekog razdoblja, kao i razumijevanje odnosa između promjena i kontinuiteta.

Učenik objašnjava karakteristična obilježja povijesnih razdoblja; zna objasniti da se u određenom razdoblju neki aspekti života mogu mijenjati, a drugi ostati isti; identificira i objašnjava promjene i kontinuitete unutar jednog razdoblja i tijekom različitih razdoblja (dijakronički i sinkronički pristup); razumije odnos između promjene i kontinuiteta; razumije da svaka promjena ne znači nužno napredak; analizira domete i ritam (postupnost) promjena; razumije u kojoj su mjeri određeni povijesni fenomeni značili promjenu za tadašnje ljude.

IZVORI I ISTRAŽIVANJE PROŠLOSTI

Koncept izvora i istraživanja prošlosti osnova je za razvoj kritičkog i kreativnog mišljenja. Primarni i sekundarni izvori temelj su istraživanja koje uključuje sljedeće korake: formuliranje pitanja i pronalaženje izvora informacija; odabir, analizu, evaluaciju i interpretaciju prikupljenih informacija; donošenje zaključaka temeljenih na argumentima i dokazima; priopćavanje rezultata istraživanja u različitim oblicima i za različitu publiku; procjenu efikasnosti istraživanja. Tijekom poučavanja i učenja učenici mogu proći kroz cjelokupan proces istraživanja ili poći od pitanja ili izvora koje im zadaju učitelji kako bi prikupili i/ili analizirali informacije - to će ovisiti o pripremljenosti i predznanju učenika te sredstvima i vremenu koje učitelj ima na raspolaganju.

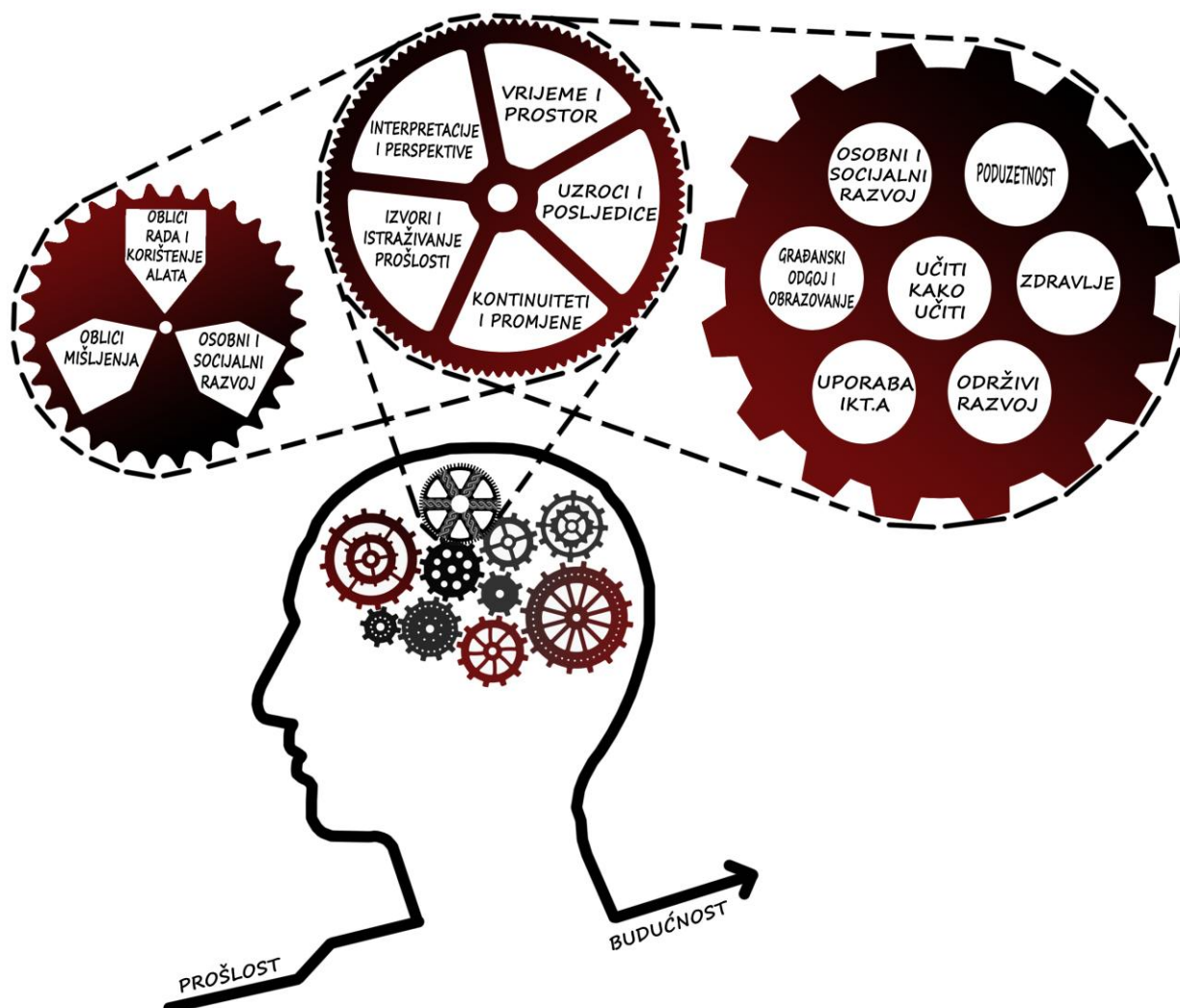
Učenik upoznaje, analizira i vrednuje različite vrste primarnih i sekundarnih izvora; objašnjava značenje izvora u istraživanju prošlosti; oblikuje narative koji uključuju podatke iz izvora; razumije da izvori nastaju u određenom kontekstu te da zbog toga treba postaviti pitanja o vremenu, mjestu i okolnostima njihova nastanka te o autoru, njegovim perspektivama i namjerama; provodi istraživanja, donosi zaključke i prosudbe utemeljene na znanju te ih izražava usmeno i/ili pisano; koristi se IK tehnologijom u prikupljanju podataka i prezentaciji rezultata; spoznaje važnost i ulogu kulturno-povijesne baštine u istraživanju.

INTERPRETACIJE I PERSPEKTIVE

Koncept interpretacija i perspektiva pomaže učeniku razumjeti da tumačenja prošlosti nastaju na temelju povijesnih izvora, ali i da ih oblikuju znanja, iskustva i sustavi vrijednosti onih koji interpretiraju. Interpretacija je pokušaj da se (re)konstruiraju i objasne prošli događaji, procesi i promjene. Koncept podrazumijeva razumijevanje i kritičko procjenjivanje različitih perspektiva, kao i shvaćanje da se prošlim događajima naknadno određuje važnost i pripisuju određena značenja. Naglašava se potreba razvijanja i iskazivanja osobne refleksije te se potiče argumentirano preispitivanje povijesnih događanja.

Učenik shvaća da se prikazi prošlosti ne sastoje samo od činjenica, već i od interpretacija; razumije da su ti prikazi podložni provjeri i propitivanju; upoznaje različite interpretacije, analizira razloge njihova nastanka te uči kako ih vrednovati; objašnjava zašto o događajima, razdobljima, pojavama ili osobama postoje različite perspektive; razumije da svatko ima perspektivu koja je filtrirana kroz vlastiti kulturni kontekst; objašnjava ogr-

ničenja pojedinih interpretacija te razumije zašto se one mijenjaju tijekom vremena (zbog novopronađenih izvora, metoda rada ili promjena vrijednosnih i interpretativnih paradigma); navodi neke znanstvene dileme među povjesničarima; razumije koncept s naglaskom na suzbijanju predrasuda, stereotipa, učenja o povijesnoj neizbježnosti i manipulacije povijesnim izvorima.

Slika 1. Shema organizacije premetnog kurikuluma (koncepti i njihov odnos s temeljnim kompetencijama i međupredmetnim temama u ostvarivanju odgojno-obrazovnih ciljeva)

D. ODGOJNO-OBRAZOVNI ISHODI PO RAZREDIMA I KONCEPTIMA

a) Pregled odgojno-obrazovnih ishoda po konceptima, ciklusima i razredima

KONCEPTI/ RAZREDI	2. CIKLUS	3. CIKLUS			4. CIKLUS			5. CIKLUS	
	5. RAZRED	6. RAZRED	7. RAZRED	8. RAZRED	1. RAZRED TROGODIŠNJE STRU KOVNE	1. RAZRED ČETVEROGODIŠNJE STRU KOVNE ŠKOLE 1. RAZRED GIMNAZIJE	2. RAZRED ČETVEROGODIŠNJE STRU KOVNE ŠKOLE 2. RAZRED GIMNAZIJE 3. RAZRED STRU KOVNE ŠKOLE	3. RAZRED GIMNAZIJE	4. RAZRED GIMNAZIJE

A. VRIJEME I PROSTOR	A.5.1 Učenik se koristi osnovama mjerenja i računanja vremena.								
	A.5.2 Učenik primjenjuje osnovni kronološki okvir razdoblja koje proučava te ilustrira protok vremena na prikladan način.	A.6.2 Učenik primjenjuje osnovni kronološki okvir razdoblja koje proučava te ilustrira protok vremena na različite načine.	A.7.2 Učenik primjenjuje odgovarajući kronološki okvir u proučavanju povijesnih događaja, pojava i procesa te	A.8.2 Učenik primjenjuje odgovarajući kronološki okvir u proučavanju povijesnih događaja, pojava i procesa te	A.1.2 Učenik primjenjuje kronološki okvir razdoblja koje proučava te na različite načine prikazuje redoslijed i trajanje	A.1.2 Učenik primjenjuje složeniji narativ u kojem se kreće sinkronijski i dijakronijski te kronološke odrednice povezane s	A.2.2 Učenik primjenjuje složeniji narativ u kojem se kreće sinkronijski i dijakronijski te kronološke odrednice povezane s	A.3.2 Učenik primjenjuje složeniji narativ u kojem se kreće sinkronijski i dijakronijski te kronološke odrednice povezane s	A.4.2 Učenik primjenjuje složeniji narativ u kojem se kreće sinkronijski i dijakronijski te kronološke odrednice povezane s

	A.5.3 Učenik objašnjava međusobni utjecaj prostora i načina života u prošlosti te se koristi kartama za tumačenje povijesnih događaja, pojava i procesa.	A.6.3 Učenik objašnjava međusobni utjecaj prostora i načina života u prošlosti te se koristi kartama za tumačenje povijesnih događaja, pojava i procesa.	prikazuje protok vremena na složenije načine. A.7.3 Učenik objašnjava složen međusobni utjecaj čovjeka i prostora u razdobljima koja proučava. Koristi se povijesnim, geografskim i slijepim kartama.	prikazuje protok vremena na složenije načine. A.8.3 Učenik objašnjava složen međusobni utjecaj čovjeka i prostora u razdobljima koja proučava. Analizira i upotrebljava povijesne, geografske i slijepe karte.	povijesnih događaja, pojava i procesa. A.1.3 Učenik objašnjava međusobni utjecaj čovjeka i prostora u razdobljima koja proučava. Koristi se povijesnim, geografskim i slijepim kartama.	temom koju proučava. A.1.3 Učenik analizira i procjenjuje složenost međusobnog utjecaja čovjeka i prostora u razdobljima koja proučava. Analizira i upotrebljava povijesne, geografske i slijepe karte.	temom koju proučava. A.2.3 Učenik analizira i procjenjuje složenost međusobnog utjecaja čovjeka i prostora u razdobljima koja proučava. Analizira i upotrebljava povijesne, geografske i slijepe karte.	temom koju proučava. A.3.3 Učenik analizira i procjenjuje složenost međusobnog utjecaja čovjeka i prostora u razdobljima koja proučava. Analizira i upotrebljava povijesne, geografske i slijepe karte.	temom koju proučava. A.4.3 Učenik analizira i procjenjuje složenost međusobnih utjecaja čovjeka i prostora u razdobljima koja proučava. Analizira i upotrebljava povijesne, geografske i slijepe karte.
B. UZROCI I POSLJEDICE	B.5.1 Učenik objašnjava uzroke i posljedice prošlih događaja i pojava koje proučava.	B.6.1 Učenik objašnjava uzroke i posljedice prošlih događaja, pojava i procesa koje proučava.	B.7.1 Učenik analizira uzroke i posljedice događaja, pojava i procesa te prosuđuje o njihovoj važnosti.	B.8.1 Učenik analizira uzroke i posljedice događaja, pojava i procesa te prosuđuje o njihovoj važnosti.	B.1.1 Učenik analizira uzroke i posljedice događaja, pojava i procesa te prosuđuje o njihovoj važnosti.	B.1.1 Učenik analizira uzroke i posljedice događaja, pojava i procesa koje proučava te objašnjava njihovu interpretativnu prirodu.	B.2.1 Učenik analizira uzroke i posljedice događaja, pojava i procesa koja proučava te objašnjava njihovu interpretativnu prirodu.	B.3.1 Učenik analizira i procjenjuje objašnjenja uzroka i posljedica događaja, pojava i procesa koje proučava te ih integrira u šire razumijevanje prošlosti.	B.4.1 Učenik analizira i procjenjuje objašnjenja uzroka i posljedica događaja, pojava i procesa koje proučava te ih integrira u šire razumijevanje prošlosti.

C. KONTINUITET I PROMJENE	C.5.1 Učenik objašnjava kontinuitete i promjene u razdobljima koja proučava.	C.6.1 Učenik objašnjava kontinuitete i promjene u razdobljima koja proučava.	C.7.1 Učenik analizira kontinuitete i promjene u razdobljima koja proučava.	C.8.1 Učenik analizira kontinuitete i promjene u razdobljima koja proučava.	C.1.1 Učenik analizira kontinuitete i promjene u razdobljima koja proučava.	C.1.1 Učenik analizira složenost kontinuiteta i promjena i njihov međusobni utjecaj u razdobljima koja proučava.	C.2.1 Učenik analizira složenost kontinuiteta i promjena i njihov međusobni utjecaj u razdobljima koja proučava.	C.3.1 Učenik analizira i procjenjuje objašnjenja o kontinuitetima i promjenama te ih integrira u šire razumijevanje prošlosti.	C.4.1 Učenik analizira i procjenjuje objašnjenja o kontinuitetima i promjenama te ih integrira u šire razumijevanje prošlosti.
D. IZVORI I ISTRAŽIVANJE PROŠLOSTI	D.5.1 Učenik razlikuje i analizira vrste i obilježja povijesnih izvora.	D.6.1 Učenik analizira primarne i sekundarne izvore specifične za razdoblje koje proučava.	D.7.1 Učenik analizira i procjenjuje primarne i sekundarne izvore specifične za razdoblja koja proučava.	D.8.1 Učenik analizira i procjenjuje primarne i sekundarne izvore specifične za razdoblja koja proučava.					
	D.5.2 Učenik istražuje prošlost koristeći se pojedinim sastavnicama istraživačkog procesa te oblikuje strukturirane radove utemeljene na izvorima i literaturi.	D.6.2 Učenik istražuje prošlost koristeći se pojedinim sastavnicama istraživačkog procesa te oblikuje strukturirane radove utemeljene na izvorima i literaturi.	D.7.2 Učenik istražuje prošlost primjenjujući komponente istraživačkog procesa te izrađuje radove složenije strukture utemeljene na izvorima i literaturi.	D.8.2 Učenik istražuje prošlost primjenjujući komponente istraživačkog procesa te izrađuje radove složenije strukture utemeljene na izvorima i literaturi.	D.1.2 Učenik istražuje prošlost koristeći se primarnim i sekundarnim izvorima, odgovarajućim metodama i kontekstualnim znanjima.	D.1.2 Učenik istražuje prošlost analizirajući primarne i sekundarne izvore te upotrebljavajući i odgovarajuće metode i kontekstualna znanja.	D.2.2 Učenik istražuje prošlost analizirajući primarne i sekundarne izvore te upotrebljava odgovarajuće metode i kontekstualna znanja.	D.3.2 Učenik istražuje prošlost koristeći se širokim spektrom primarnih i sekundarnih izvora, raznovrsnim historiografskim metodama i složenijim kontekstualnim znanjima.	D.4.2 Učenik istražuje prošlost koristeći se širokim spektrom primarnih i sekundarnih izvora, raznovrsnim historiografskim metodama i složenijim kontekstualnim znanjima.

					D.1.3 Učenik izrađuje radove složene strukture utemeljene na izvorima i literaturi te ih prezentira koristeći se različitim tehnikama i načinima.	D.1.3 Učenik oblikuje složeno strukturirane radove utemeljene na kontekstualnom znanju i dokazima te ih prezentira koristeći se različitim tehnikama i načinima.	D.2.3 Učenik oblikuje složeno strukturirane radove utemeljene na kontekstualnom znanju i dokazima te ih prezentira koristeći se različitim tehnikama i načinima.	D.3.3 Učenik izrađuje složeno strukturirane radove utemeljene na dokazima i složenijim kontekstualnim znanjima te ih prezentira koristeći se različitim tehnikama i načinima.	D.4.3 Učenik izrađuje složeno strukturirane radove utemeljene na dokazima i složenijim kontekstualnim znanjima te ih prezentira koristeći se različitim tehnikama i načinima.
E. INTERPRETACIJE I PERSPEKTIVE	E.5.1 Učenik uočava postojanje različitih interpretacija i perspektiva o povijesnim osobama, događajima i pojavama te navodi primjere i jednostavna objašnjenja.	E.6.1 Učenik objašnjava različite interpretacije i perspektive o osobama, događajima, pojavama i procesima.	E.7.1 Učenik analizira različite interpretacije i perspektive o prošlim događajima, pojavama i procesima.	E.8.1 Učenik analizira različite interpretacije i perspektive o prošlim događajima, pojavama i procesima.	E.1.1 Učenik analizira različite interpretacije i perspektive o prošlim događajima, pojavama i procesima.	E.1.1 Učenik analizira složenost različitih interpretacija i perspektiva o prošlim događajima, pojavama i procesima.	E.2.1 Učenik analizira složenost različitih interpretacija i perspektiva o prošlim događajima, pojavama i procesima.	E.3.1 Učenik analizira i procjenjuje različite interpretacije i perspektive o prošlim događajima, pojavama i procesima te ih integrira u šire razumijevanje prošlosti.	E.4.1 Učenik analizira i procjenjuje različite interpretacije i perspektive o prošlim događajima, pojavama i procesima te ih integrira u šire razumijevanje prošlosti.

Kako se koristiti ishodima:

Ishodi su okosnica kurikuluma Povijesti i razrađeni su za svaki od pet koncepata na kojima se on temelji. Pomažu učiteljima u praćenju napretka učenika i u vrednovanju njihova znanja (vidi poglavlje G). Za svaki razred osnovne i srednje škole ishodi su razrađeni po razinama usvojenosti (zadovoljavajuća, dobra, vrlo dobra, iznimna), uz napomenu da te razine ne predstavljaju školske ocjene. U izradi izvedbenih kurikuluma i pripremanju procesa učenja i poučavanja učitelj treba povezati odgojno-obrazovne ishode sa sadržajima razrađenima u opisima tema za osnovnu školu i tematskih područja za srednju školu. Pritom učitelj treba voditi računa i o odgojnim ciljevima učenja i poučavanja povijesti (vidi str. 5) - oni nisu izraženi kroz ishode jer se ne vrednuju, ali su sastavni dio svih tema i koncepata te sukladno tome i izvedbenih programa i jediničnih priprema.

b) Razrada odgojno-obrazovnih ishoda po pojedinim razredima i razinama usvojenosti

Osnovna škola

PETI RAZRED

A. VRIJEME I PROSTOR	B. UZROCI I POSLJEDICE	C. KONTINUITETI I PROMJENE	D. IZVORI I ISTRAŽIVANJE PROŠLOSTI	E. INTERPRETACIJE I PERSPEKTIVE
----------------------	------------------------	----------------------------	------------------------------------	---------------------------------

ISHOD	RAZINE USVOJENOSTI				
	RAZRADA ISHODA	ZADOVOLJAVAJUĆA	DOBRA	VRLO DOBRA	IZNIMNA
A.5.1 UČENIK SE KORISTI OSNOVAMA MJERENJA I RAČUNANJA VREMENA.	Koristi se odgovarajućim rječnikom povezanim s mjerenjem i računanjem vremena (povijesno razdoblje, era, tisućljeće, stoljeće, desetljeće, prije/poslije Krista...). Određuje što znači vrijeme prije i poslije Krista. Pozna glavna povijesna razdoblja (stari vijek, srednji vijek, novi vijek, najnovije doba). Pozna neke događaje prema kojima ljudi računaju vrijeme. Određuje trajanje desetljeća, stoljeća i tisućljeća. Smješta godine u desetljeća, stoljeća i tisućljeća. Rabi lente vremena (slikovne, brojčane) i kalendar kako bi demonstrirao	Navodi da prošlost dijelimo na razdoblje prije i poslije Krista. Objašnjava što je desetljeće, stoljeće i tisućljeće na jednostavan način. Nabraja glavna povijesna razdoblja. Upotrebljava jednostavne lente vremena kako bi odredio desetljeće, stoljeće i tisućljeće. Smješta godine u desetljeće, stoljeće i tisućljeće na jednostavnim primjerima uz učiteljevu pomoć.	Daje jednostavna objašnjenja o tome zašto se prošlost dijeli na različita razdoblja (prije i poslije Krista, glavna povijesna razdoblja). Uočava da ljudi računaju vrijeme prema nekom važnom događaju navodeći neke primjere. Smješta godine u desetljeće, stoljeće i tisućljeće. Izrađuje jednostavne lente vremena prema uputama.	Objašnjava zašto se prošlost dijeli na različita razdoblja. Objašnjava pojedine primjere važnih događaja prema kojima ljudi računaju vrijeme. Smješta godine u desetljeće, stoljeće i tisućljeće. Samostalno osmišljava i izrađuje lente vremena.	Objašnjava zašto se prošlost dijeli na različita razdoblja te tumači značenje pojedinih naziva (npr. prije i poslije Krista, glavna povijesna razdoblja). Objašnjava primjere važnih događaja prema kojima ljudi računaju vrijeme. Prebacuje datiranje događaja iz jednog sustava računanja vremena u drugi (npr. iz rimskog računanja vremena u kršćansku eru). Smješta godine u desetljeće, stoljeće i tisućljeće. Samostalno osmišljava i izrađuje složenije lente vremena.

	poznavanje mjerenja i računanja vremena (odredio trajanje desetljeća, stoljeća i tisućljeća, smjestio godine u odgovarajuća razdoblja itd.).				
A.5.2 UČENIK PRIMJENJUJE OSNOVNI KRONOLOŠKI OKVIR RAZDOBLJA KOJE PROUČAVA TE ILUSTRIRAJE PROTOK VREMENA NA PRIKLADAN NAČIN.	Koristi se odgovarajućim rječnikom kojim opisuje tijek vremena te navodi, povezuje i uspoređuje temeljna obilježja razdoblja koja proučava. Primjenjuje opći kronološki okvir i određuje kronološku strukturu u povijesnom narativu. Uočava tijek, slijed i trajanje događaja, smješta povijesne događaje, osobe, pojave, procese u odgovarajuća povijesna razdoblja. Izrađuje grafičke prikaze tijeka vremena (lente vremena, mentalne mape, kronološke tablice itd.), uključujući i one oblikovane uz pomoć različitih digitalnih alata.	Koristi se skromnim rječnikom kojim opisuje tijek vremena u razdoblju koje proučava (prije/kasnije, staro/novo, prošlost/sadašnjost, prvo/rano/ranije...). Opisuje osnovna obilježja društava i razdoblja koja proučava. Određuje kronološku strukturu u jednostavnom povijesnom narativu. Uz pomoć učitelja i drugih učenika smješta povijesne pojave, događaje i osobe u razdoblja koja proučava. Koristi se jednostavnim grafičkim prikazima tijeka vremena.	Koristi se primjerenim rječnikom kojim objašnjava tijek vremena u razdoblju koje proučava (prije/poslije Krista, prapovijest, starije i mlađe kameno doba, metalno doba i sl.) Opisuje i objašnjava obilježja društava i razdoblja koja proučava. Određuje kronološku strukturu u složenijem povijesnom narativu. Reda osobe, događaje i pojave kronološki. Navodi ključne vremenske odrednice (npr. 476. g.). Izrađuje jednostavne grafičke prikaze tijeka vremena prema uputama.	Koristi se razvijenim rječnikom kojim opisuje tijek vremena (bakreno doba, drevno, trajanje, ledeno doba, helenizam, Rimska Republika, Rimsko Carstvo i sl.). Uspoređuje obilježja prošlih društava i razdoblja koja proučava. Određuje kronološku strukturu u složenijem povijesnom narativu. Orijentira se u razdobljima koja proučava, opisujući što se mijenjalo, a što je ostalo isto. Reda osobe, događaje, pojave i procese kronološki. Navodi ključne vremenske odrednice. Osmišljava i izrađuje složenije grafičke prikaze tijeka vremena.	Koristi se naprednim rječnikom kojim opisuje tijek vremena (doba klasične Grčke, paleolitik, neolitik, antika i sl.). Uspoređuje i tumači obilježja prošlih društava i razdoblja koja proučava. Određuje kronološku strukturu u složenom povijesnom narativu. Orijentira se u razdobljima koja proučava, objašnjavajući što se mijenjalo, a što je ostalo isto. Reda osobe, događaje, pojave i procese kronološki. Osmišljava i izrađuje složenije grafičke prikaze tijeka vremena.

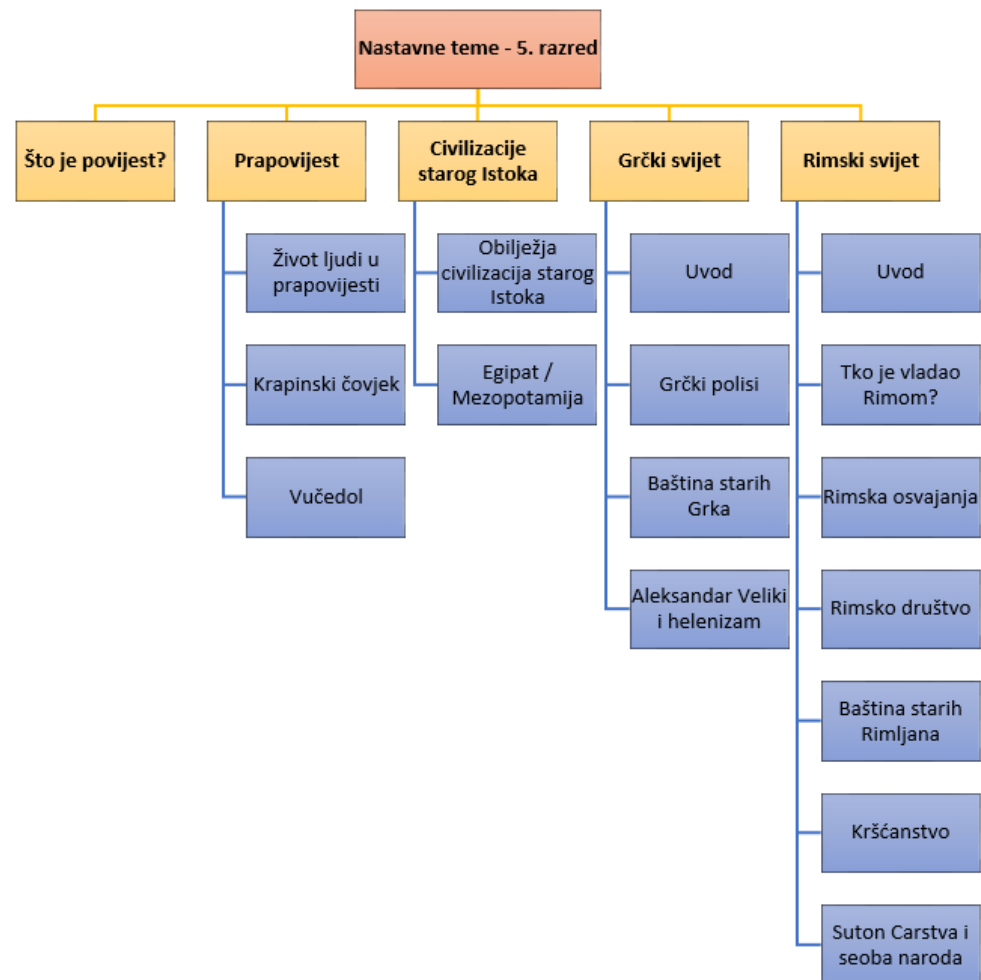
A.5.3 UČENIK OBJAŠNJAVA MEĐUSOBNI UTJECAJ PROSTORA I NAČINA ŽIVOTA U PROŠLOSTI TE SE KORISTI KARTAMA ZA TUMAČENJE POVIJESNIH DOGAĐAJA, POJAVA I PROCESA.	Razvija kartografsku pismenost čitajući jednostavnije i složenije povijesne karte te geografske karte s pomoću tumača. Upisuje i ucrtava podatke u slijepe karte. Izrađuje tematske karte na zadanoj podlozi. Objašnjava međusobni utjecaj prostora (npr. geografskog položaja, prirodnih obilježja) i načina života u prošlosti na konkretnim primjerima. Uspoređuje starije i novije kartografske prikaze.	Čita jednostavne povijesne karte i geografske karte uz učiteljevu pomoć: određuje strane svijeta, pokazuje kontinente, razlikuje određene prostore (npr. Egipat, Mezopotamija). Upisuje osnovne podatke u slijepe karte uz učiteljevu pomoć. Koristeći se kartom, opisuje međusobni utjecaj prostora i načina života u konkretnim primjerima.	Čita jednostavne povijesne karte i geografske karte s pomoću tumača: pokazuje države, granice, gradove, rijeke, mora, trgovačke pravce i sl. Upisuje i ucrtava podatke u slijepe karte. Koristeći se kartom, objašnjava međusobni utjecaj prostora i načina života.	Čita složenije povijesne karte i geografske karte s pomoću tumača: objašnjava teritorijalne promjene, osvajanja, promjene granica i sl. Upisuje i ucrtava podatke u slijepe karte. Izrađuje jednostavne tematske karte na zadanoj podlozi. Povezujući podatke iz karata i drugih izvora znanja, objašnjava međusobni utjecaj prostora i načina života (npr. utjecaj prostora na razvoj gospodarstva i društva).	Koristi se složenijim povijesnim kartama i geografskim kartama kako bi objasnio povijesne događaje, pojave i procese. Upisuje i ucrtava podatke u slijepe karte. Izrađuje tematske karte na zadanoj podlozi. Zaključuje o utjecaju prostora i načina života u prošlosti na temelju podataka s karte i drugih izvora znanja. Uspoređuje stare kartografske prikaze sa suvremenima pronalazeći sličnosti i razlike.
B.5.1 UČENIK OBJAŠNJAVA UZROKE I POSLEDICE PROŠLIH DOGAĐAJA I POJAVA KOJE PROUČAVA.	Prepoznaje izravno i neizravno izrečene uzroke, povode i posljedice u jednostavnom povijesnom narativu. Objašnjava uzroke i posljedice na konkretnim primjerima događaja, pojava i procesa koje proučava. Razlikuje koncepte uzroka, povoda i posljedica. Objašnjava vezu uzroka i posljedica na temelju primjera iz sadržaja koji proučava. Zaključuje da svaki događaj, pojava i promjena imaju uzrok, povod i posljedicu te tako razumije svijet oko sebe.	Navodi uzroke i posljedice prošlih događaja i pojava kada su izravno izrečeni, a uz učiteljevu pomoć kada su neizravno izrečeni. Razlikuje uzroke, povod i posljedice događaja u jednostavnom povijesnom narativu.	Uočava i navodi uzroke i posljedice prošlih događaja i pojava u jednostavnom povijesnom narativu. Razlikuje uzroke, povod i posljedice na konkretnim primjerima. Postavlja jednostavna pitanja o uzrocima i posljedicama događaja i pojava koje proučava.	Navodi i objašnjava uzroke i posljedice prošlih događaja i pojava. Razlikuje uzroke, povod i posljedice na konkretnim primjerima. Postavlja složenija pitanja o uzrocima i posljedicama događaja i pojava koje proučava. Sustavno iznosi više od jednog uzroka ili posljedice nekog događaja i tako pokazuje početno razumijevanje složene prirode kauzalnih odnosa.	Primjenjuje znanje o uzrocima, povodima i posljedicama na novim sadržajima. Postavlja pitanja o uzrocima i posljedicama koja mogu voditi samostalnom traganju za odgovorima i novim spoznajama. Daje jednostavna objašnjenja o tome zašto treba istražiti više od jednog uzroka ili posljedice nekog događaja i pojave.

C.5.1 UČENIK OBJAŠNJAVA KONTINUITETE I PROMJENE U RAZDOBLJIMA KOJA PROUČAVA.	Uspoređuje i objašnjava kontinuitete i promjene u razdobljima koja proučava. Opisuje što se s vremenom promijenilo, a što je ostalo isto. Objašnjava kako su pojedinci i skupine mogli utjecati na promjene.	Određuje kontinuitete i promjene u razdoblju koje proučava uz učiteljevu pomoć te razlikuje što se s vremenom promijenilo, a što je ostalo isto. Uz učiteljevu pomoć objašnjava kako su pojedinci i skupine utjecali na promjene.	Objašnjava kontinuitete i promjene u razdoblju koje proučava te s pomoću konkretnih primjera navodi što se s vremenom promijenilo, a što je ostalo isto. Objašnjava kako su pojedinci i skupine utjecali na promjene.	Uspoređuje kontinuitete i promjene u razdobljima koja proučava te objašnjava sličnosti i razlike. Objašnjava kako su pojedinci i skupine utjecali na promjene i o tome iznosi vlastite zaključke.	Tumači kontinuitete i promjene u razdobljima koja proučava i ukazuje na uzroke i posljedice promjena. Procjenjuje utjecaj i ulogu pojedinaca i skupina na promjene i o tome iznosi vlastite zaključke.
D.5.1 UČENIK RAZLIKUJE I ANALIZIRA VRSTE I OBILJEŽJA POVIJESNIH IZVORA.	Definira što su povijesni izvori i kako se dijele. Navodi primjere vrsta povijesnih izvora i opisuje njihova obilježja što može potkrijepiti različitim primjerima izvora iz sadržaja koje proučava. Koristi se različitim povijesnim izvorima te prosuđuje njihovu valjanost i pouzdanost, vrijednost i ograničenja usvajajući obrasce postavljanja pitanja za rad na izvorima.	Opisuje vrste povijesnih izvora uz navođenje jednostavnih primjera iz osobnog života i sadržaja koje proučava. Postavlja jednostavna pitanja o prošlosti i o izvorima te pronalazi odgovore na njih.	Opisuje obilježja povijesnih izvora i to potkrepljuje različitim primjerima iz sadržaja koje proučava. Postavlja složenija pitanja o prošlosti i o izvorima te pronalazi odgovore na njih.	Koristi se stečenim znanjima o vrstama i obilježjima izvora kako bi postavio prikladna pitanja te objasnio vrijednosti i ograničenja povijesnih izvora na konkretnim primjerima.	Koristi se stečenima znanjima o vrstama i obilježjima izvora kako bi razvijao pitanja te prosudio važnost i pouzdanost izvora na konkretnim primjerima.

D.5.2 UČENIK ISTRAŽUJE PROŠLOST KORISTEĆI SE POJEDINIM SASTAVNICAMA ISTRAŽIVAČKOG PROCESA TE OBLIKUJE STRUKTURIRANE RADOVE UTEMELJENE NA IZVORIMA I LITERATURI.	Koristi se izvorima kako bi prikupio podatke/dokaze o prošlosti i došao do vlastitih zaključaka. Na temelju povijesnih izvora u učiteljevoj pripremi počinje postavljati istraživačka pitanja o prošlosti te pronalaziti i objašnjavati moguće odgovore. Promišlja o pristupu i zaključcima te procjenjuje njihovu uspješnost. Oblikuje i priopćava rezultate svojega rada u jednostavnoj i složenijoj formi. Jednostavno strukturirani rad podrazumijeva da prezentira informacije logičnim i smislenim slijedom, u jasnoj kronološkoj i uzročno-posljedičnoj strukturi. Strukturirani rad podrazumijeva organizaciju u smislene odlomke. Složenije strukturirani rad podrazumijeva da rad ima uvod, razradu i zaključak na kraćem tekstu, izlaganju ili prezentaciji. Rad oblikuje u sebi prikladnoj formi ili je sposoban oblikovati ga u različitim vrstama uradaka.	Postavlja jednostavna istraživačka pitanja i čini jednostavne opservacije na temelju izvora. Donosi jednostavne zaključke utemeljene na podacima iz pojedinog izvora. Odabire i organizira relevantne informacije iz izvora i literature uz pomoć učitelja ili vršnjaka kako bi oblikovao jednostavno strukturirani prikaz. Promišlja o svojem pristupu i zaključcima uz učiteljevu pomoć.	Postavlja istraživačka pitanja te pronalazi, odabire i bilježi podatke povezane s pitanjem. Donosi zaključke utemeljene na podacima iz izvora. Samostalno odabire i organizira relevantne informacije iz izvora i literature kako bi oblikovao jednostavno strukturiran rad. Promišlja o svojem pristupu i zaključcima uspoređujući ih s onima drugih učenika.	Postavlja istraživačka pitanja za analizu izvora te odabire i bilježi relevantne informacije. Samostalno organizira i primjenjuje relevantne informacije iz izvora i literature kako bi oblikovao složenije strukturiran rad. Ciljano se koristi informacijama kao dokazima za svoje tvrdnje. Promišlja o svojem pristupu i zaključcima procjenjujući njihovu uspješnost.	Primjenjuje znanje i razumijevanje kako bi oblikovao širi spektar istraživačkih pitanja i odabrao relevantne informacije iz izvora. Kritički se koristi dokazima iz raznovrsnih izvora kako bi došao do zaključaka. Samostalno oblikuje složenije strukturiran rad u kojem iznosi zaključke potkrijepljene dokazima iz izvora i literature. Promišlja o svojem pristupu i zaključcima procjenjujući njihovu uspješnost.
---	---	---	---	--	--

E.5.1 UČENIK UOČAVA POSTOJANJE RAZLIČITIH INTERPRETACIJA I PERSPEKTIVA O POVIJESNIM OSOBAMA, DOGAĐAJIMA I POJAVAMA TE NAVODI PRIMJERE I JEDNOSTAVNA OBJAŠNJENJA.	Uočava postojanje različitih prikaza (interpretacija) i gledišta (perspektiva) o osobama, događajima i pojavama iz prošlosti. Uočava da postoje različite interpretacije istih događaja i pojava iz prapovijesti i starog vijeka. Navodi neke primjere različitih prikaza prošlosti (udžbenici, igrani i dokumentarni filmovi, muzejski postavi, spomenici, popularni prikazi prošlosti poput uprizorenja itd.). Prepoznaje, opisuje i uspoređuje različite vrste interpretacija, pronalazeći sličnosti i razlike. U interpretacijama počinje razlikovati činjenice (djelić znanja o prošlosti koji se može potvrditi dokazima) od mišljenja (pretpostavke, zaključke, prijedloge, objašnjenja). Uočava da ljudi mogu imati različita gledišta (perspektive) o istoj osobi, događaju ili pojavi. Identificira neke sličnosti i razlike između različitih interpretacija i perspektiva. Oblikuje i opisuje vlastite interpretacije o prošlosti i objašnjava kako ih je oblikovao (npr. objašnjenja o događajima koje je odabrao, o važnosti koju je dodijelio pojedinim osobama itd.).	Uočava da postoje različiti prikazi (interpretacije) prošlih događaja i pojava radom na jednostavnim primjerima i uz učiteljevu pomoć (npr. uspoređujući vlastita tumačenja prošlosti s onima drugih učenika). Navodi neke primjere različitih prikaza prošlosti. Uočava da ljudi mogu imati različita gledišta (perspektive) o istom događaju ili osobi radom na jednostavnim primjerima i uz učiteljevu pomoć (npr. uspoređujući vlastita gledišta i gledišta drugih učenika o svakodnevnim događajima). Identificira neke sličnosti i razlike između različitih interpretacija i perspektiva na jednostavnim primjerima i uz učiteljevu pomoć.	Navodi primjere različitih interpretacija i daje jednostavna objašnjenja o tome zašto ljudi različito tumače iste događaje. Identificira neke sličnosti i razlike između različitih interpretacija i perspektiva o istim osobama ili događajima na jednostavnim i konkretnim primjerima sadržaja (npr. uspoređujući različite rekonstrukcije neandertalaca). Koristeći se izvorima primjerenima svojem uzrastu, oblikuje vlastite interpretacije u kojima opisuje važnost i značenje osoba, događaja i pojava. Promišlja o svojim tumačenjima slijedeći učiteljeve naputke.	Uspoređuje različite interpretacije i perspektive o prošlim osobama, događajima i pojavama na konkretnim primjerima te utvrđuje sličnosti i razlike. Koristeći se izvorima primjerenima svojem uzrastu, oblikuje vlastite interpretacije u kojima objašnjava važnost i značenje osoba, događaja i pojava. Promišlja o svojim tumačenjima prema zadanim kriterijima. Uspoređuje s tumačenjima drugih učenika te objašnjava sličnosti i razlike.	Uspoređuje različite interpretacije i perspektive o prošlim osobama, događajima i pojavama na konkretnim primjerima. Utvrđuje sličnosti i razlike te objašnjava zašto do njih dolazi. Razlikuje činjenice od mišljenja na jednostavnim primjerima. Koristeći se izvorima primjerenima svojem uzrastu, oblikuje vlastite interpretacije u kojima objašnjava važnost i značenje osoba, događaja i pojava. Promišlja o svojim tumačenjima prema zadanim kriterijima. Uspoređuje ih s tumačenjima drugih učenika i objašnjava zašto među njima postoje razlike.
--	--	--	--	---	--

Nastavne teme u petom razredu:

1. ŠTO JE POVIJEST?

Ključno pitanje: Čime se bave povjesničari i čemu nas uči povijest?

Učenik razlikuje povijest kao prošlost i kao istraživanje prošlosti. Analizira vrste izvora s pomoću kojih doznajemo o prošlosti. Objašnjava kako i zašto dijelimo prošlost na povijesna razdoblja te primjenjuje osnove mjerenja i računanja vremena.

2. PRAPOVIJEST

Ključno pitanje: Kako se i zašto mijenjao život ljudi u prapovijesti?

2.1. Život ljudi u prapovijesti

Učenik određuje kronološki okvir prapovijesti (starije i mlađe kameno doba, metalno doba) izrađujući slikovnu lentu vremena. Koristi se povijesnim izvorima kako bi opisao ključna obilježja života ljudi u tim razdobljima te uočava ograničenja izvora. Razlikuje neandertalca i homo sapiensa. Povezuje razdoblja prapovijesti s ključnim promjenama (prelazak s nomadskog na sjedilački način života, uporaba metala) te objašnjava uzroke i posljedice tih promjena.

2.2. Krapinski čovjek

Učenik se koristi podacima o nalazištu na Hušnjakovu brdu kako bi došao do zaključaka o načinu života ljudi i obilježjima kamenog doba (stanovanje, način života, proizvodnja hrane, korištenje i proizvodnja oruđa i oružja, izrada odjeće i obuće). Uspoređuje različite interpretacije života ljudi u kameno doba.

2.3. Vučedol

Učenik se koristi podacima o nalazištu na prostoru Vučedola kako bi došao do zaključaka o obilježjima života ljudi u metalno doba. Objašnjava promjene u stanovanju, načinu života, proizvodnji hrane, korištenju i proizvodnji oruđa i oružja, izradi odjeće i obuće. Koristeći se povijesnim izvorima oblikuje vlastite interpretacije o životu ljudi u prapovijesti.

3. CIVILIZACIJE STAROG ISTOKA

Ključno pitanje: Po čemu se život ljudi u državama starog Istoka razlikovao od života ljudi u prapovijesti?

3.1. Obilježja civilizacija starog Istoka

Učenik utvrđuje osnovni kronološki okvir civilizacija starog Istoka te istražuje kako su na njihov nastanak i razvoj utjecali geografski položaj i prirodna obilježja prostora (Egipat, Mezopotamija, Kina, Indija, Kreta, Feničani, Židovi, Perzija). Uspoređuje ključna civilizacijska dostignuća država i naroda starog Istoka (pismo, zakoni, građevine, religije, umjetnost, znanstvena dostignuća itd.). Objašnjava ulogu važnih pojedinaca i njihov doprinos razvoju prvih civilizacija. Koristi izvore kako bi objasnio politička, društvena i gospodarska obilježja civilizacija starog Istoka.

3.2. Teme za detaljnije proučavanje: Egipat ili Mezopotamija

Učitelj i učenici biraju između detaljnije obrade egipatske ili mezopotamske civilizacije. Učenik utvrđuje kronološki okvir, geografski položaj i obilježja prostora. Promatra kontinuitete i promjene političkoga, gospodarskog i društvenog ustroja te istražuje pojedina kulturna dostignuća. Koristi različite povijesne izvore i interpretacije za oblikovanje vlastitih prikaza i zaključaka.

4. GRČKI SVIJET

Ključno pitanje: Koja su dostignuća antičkih Grka u temeljima suvremenog svijeta?

4.1. Uvod

Učenik se koristi zemljovidom objašnjavajući geografski položaj i obilježja prostora grčkoga kopna i otočja. Određuje osnovni kronološki okvir te geografski položaj i prirodna obilježja prostora antičke Grčke.

4.2. Grčki polisi

Učenik objašnjava nastanak grčkih polisa. Objašnjava uzroke, posljedice i promjene do kojih je dovela velika kolonizacija Grka. Određuje glavne smjerove kolonizacije te na temelju povijesnih izvora istražuje kolonije na istočnojadranskoj obali. Istražujući povijesne izvore objašnjava Grčko-perzijske ratove, uspon Atene u 5. st. pr. Kr. te Periklovo "zlatno doba". Objašnjava obilježja atenske demokracije i razloge njezine propasti. Opisujući značajke života u staroj Grčkoj uspoređuje život u Sparti i Ateni.

4.3. Baština starih Grka

Učenik istražuje mitove i vjerovanja starih Grka. Uspoređuje antičke i suvremene Olimpijske igre uočavajući kontinuitete i promjene. Istražuje koje su znanstvene discipline razvili Grci te koliko su grčki jezik, kultura i umjetnost danas prisutni u svakodnevici, znanosti i kulturi. Opisuje utjecaj Grka na starosjedioce istočnojadranskog prostora te istražuje tragove grčke civilizacije u današnjoj Hrvatskoj.

4.4. Aleksandar Veliki i helenizam

Učenik objašnjava uspon Makedonije u vrijeme Filipa II. i Aleksandra Velikog te utjecaj njihovih osvajanja na teritorijalne, političke, ekonomske i kulturne promjene. Analizira i interpretira izvore o Aleksandru Velikom i helenizmu. Uspoređuje klasičnu grčku i helenističku kulturu.

5. RIMSKI SVIJET

Ključno pitanje: Što smo baštinili od starih Rimljana?

5.1. Uvod

Učenik opisuje prostor na kojem je nastala rimska država i analizira kako su prirodna obilježja utjecala na razvitak države. Razvija osnovni kronološki okvir rimske povijesti.

5.2. Tko je vladao Rimom?

Učenik objašnjava različite interpretacije o nastanku Rima te prati promjene vlasti u razdobljima Kraljevstva, Republike i Carstva. Navodi jednostavna objašnjenja za nastanak Rimske Republike te objašnjava ustroj vlasti. Objašnjava uzroke i posljedice krize Republike. Na primjerima jačanja vlasti pojedinaca prati kako se mijenjalo poimanje državnih funkcija te objašnjava zašto su Rimljani naposljetku predali vlast jednom čovjeku. Istražuje glavna obilježja Rimskog Carstva.

5.3. Rimska osvajanja

Učenik istražuje širenje rimske države u različitim razdobljima, proučavajući odabrane primjere ratova (npr. punski ratovi). Istražuje i ocjenjuje ulogu pojedinaca te interpretacije o njima. Objašnjava ustroj rimske vojske, način ratovanja i ulogu vojske u širenju države. Objašnjava geografski položaj ilirskih zajednica te prati rimsko osvajanje Ilirika i nastanak provincija. Tumači uzroke i posljedice ustanaka protiv rimske vlasti. Povezuje osvajanja s procesima kolonizacije, romanizacije i širenja rimske baštine.

5.4. Rimsko društvo

Učenik objašnjava podjelu rimskog društva na patricije, plebejce i robove u rano doba rimske države. Istražuje važnost rimskog zakonodavstva i njegov utjecaj na stanovništvo. Prati posljedice osvajanja za rimsko društvo s naglaskom na kontinuitete i promjene (propadanje seljaka, robovlasništvo, promjene u načinu života i pojava kolonata). Objašnjava položaj robova, uočava sličnosti i razlike te kontinuitet i promjenu u njihovu položaju. Istražuje uzroke i posljedice ustanaka robova.

5.5. Baština starih Rimljana

Učenik objašnjava utjecaj grčke i etrušćanske kulture na nastanak i obilježja rimske kulture. Identificira najvažnije rimske građevine istražujući njihovu namjenu. Istražuje i interpretira svakodnevni život Rimljana uočavajući sličnosti i razlike te kontinuitete i promjene u različitim razdobljima rimske povijesti. Identificira rimske gradove na prostoru današnje Hrvatske, uočava kontinuitet naseljenosti te obilježja rimskih gradova. Objašnjava koja su dostignuća Rimljana važna i u današnje doba.

5.6. Kršćanstvo

Učenik objašnjava povijesni kontekst nastanka kršćanstva. Istražuje glavne ideje Kristova učenja, razloge progona kršćana te uzroke i posljedice uspona kršćanstva do državne vjere Carstva.

5.7. Sutton Carstva i seoba naroda

Učenik tumači uzroke i posljedice opadanja moći Carstva te pokušaje preustroja države. Prati okvirni tijek seobe naroda s fokusom na migracije Germana i Slavena te uočava kontinuitete i promjene na prostoru obuhvaćenom seobom. Na temelju izvora proučava rimske perspektive o seobi naroda.

ŠESTI RAZRED

A. VRIJEME I PROSTOR	B. UZROCI I POSLJEDICE	C. KONTINUITETI I PROMJENE	D. IZVORI I ISTRAŽIVANJE PROŠLOSTI	E. INTERPRETACIJE I PERSPEKTIVE
----------------------	------------------------	----------------------------	------------------------------------	---------------------------------

ISHOD	RAZINE USVOJENOSTI				
	RAZRADA ISHODA	ZADOVOLJAVAJUĆA	DOBRA	VRLO DOBRA	IZNIMNA
A.6.2 UČENIK PRIMJENJUJE OSNOVNI KRONOLOŠKI OKVIR RAZDOBLJA KOJE PROUČAVA TE ILUSTRIRA PROTOK VREMENA NA RAZLIČITE NAČINE.	Koristi se primjerenim rječnikom kojim opisuje tijek vremena, uspoređuje i objašnjava temeljna obilježja razdoblja koja proučava. Primjenjuje opći kronološki okvir i određuje kronološku strukturu u povijesnom narativu. Uočava tijek, slijed i trajanje događaja, smješta povijesne događaje, osobe, pojave, procese u odgovarajuća povijesna razdoblja. Izrađuje grafičke prikaze tijeka vremena (lente vremena, mentalne mape, kronološke tablice itd.), uključujući i one oblikovane s pomoću različitih digitalnih alata.	Koristi se primjerenim rječnikom kojim objašnjava tijek vremena u razdoblju koje proučava (rani, razvijeni i kasni srednji vijek, rani novi vijek). Opisuje obilježja društava i razdoblja koja proučava. Određuje kronološku strukturu u jednostavnom povijesnom narativu. Reda osobe, događaje i pojave kronološkim redoslijedom. Navodi ključne vremenske odrednice. Izrađuje jednostavne grafičke prikaze tijeka vremena.	Koristi se primjerenim rječnikom kojim opisuje tijek vremena. Uspoređuje obilježja prošlih društava i razdoblja koja proučava, opisujući što se mijenjalo, a što je ostalo isto. Određuje kronološku strukturu u povijesnom narativu. Reda osobe, događaje, pojave i procese kronološki. Navodi ključne vremenske odrednice. Osmišljava i izrađuje grafičke prikaze tijeka vremena.	Koristi se razvijenim rječnikom kojim opisuje tijek vremena (romanika, gotika, humanizam, razdoblje Trpimirovića i sl.). Uspoređuje i objašnjava obilježja prošlih društava i razdoblja koja proučava, objašnjavajući što se promijenilo, a što je ostalo isto. Određuje kronološku strukturu u složenijem povijesnom narativu. Reda osobe, događaje, pojave i procese kronološki. Navodi ključne vremenske odrednice. Osmišljava i izrađuje složenije grafičke prikaze tijeka vremena.	Koristi se naprednim rječnikom kojim opisuje tijek vremena (karolinška renesansa, rekonkvista i sl.). Uspoređuje i tumači obilježja prošlih društava i razdoblja koja proučava, objašnjavajući razloge promjena i kontinuiteta. Određuje kronološku strukturu u složenom povijesnom narativu. Reda osobe, događaje, pojave i procese kronološki. Osmišljava i izrađuje složenije grafičke prikaze tijeka vremena.

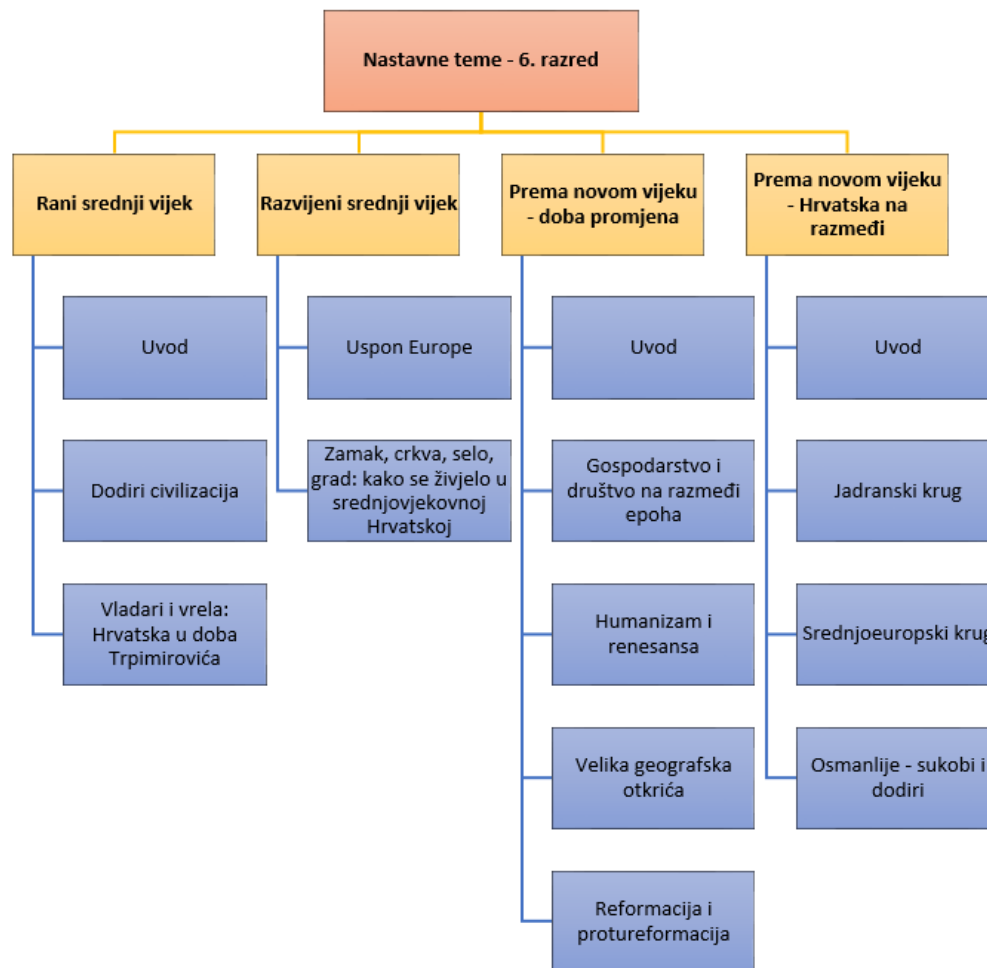
A.6.3 UČENIK OBJAŠNJAVA MEĐUSOBNI UTJECAJ PROSTORA I NAČINA ŽIVOTA U PROŠLOSTI TE SE KORISTI KARTAMA ZA TUMAČENJE POVIJESNIH DOGAĐAJA, POJAVA I PROCESA.	Razvija kartografsku pismenost čitajući jednostavnije i složenije povijesne karte i geografske karte s pomoću tumača. Koristi se ostalim prikazima prostora (crteži, slike, tlocrti, makete, fotografije). Upisuje i ucrtava podatke u slijepe karte. Izrađuje tematske karte na zadanoj podlozi. Objašnjava međusobni utjecaj prostora i načina života u prošlosti na konkretnim primjerima. Uspoređuje starije i novije kartografske prikaze.	Čita jednostavne povijesne karte i geografske karte s pomoću tumača. Upisuje i ucrtava podatke u slijepe karte uz učiteljevu pomoć. Koristeći se kartom, opisuje međusobni utjecaj prostora i načina života.	Čita povijesne karte i geografske karte s pomoću tumača. Upisuje i ucrtava podatke u slijepe karte. Koristeći se kartom, objašnjava međusobni utjecaj prostora i načina života.	Čita složenije povijesne karte i geografske karte s pomoću tumača. Upisuje i ucrtava podatke u slijepe karte. Izrađuje jednostavne tematske karte na zadanoj podlozi. Povezujući podatke iz karata i drugih izvora znanja, objašnjava međusobni utjecaj prostora i načina života.	Koristi se složenijim povijesnim kartama i geografskim kartama kako bi objasnio povijesne događaje, pojave i procese. Upisuje i ucrtava podatke u slijepe karte. Izrađuje tematske karte na zadanoj podlozi. Zaključuje o utjecaju prostora i načina života u prošlosti na temelju podataka s karte i drugih izvora znanja. Uspoređuje stare kartografske prikaze sa suvremenima pronalazeći sličnosti i razlike.
B.6.1 UČENIK OBJAŠNJAVA UZROKE I POSLJEDICE PROŠLIH DOGAĐAJA, POJAVA I PROCESA KOJE PROUČAVA.	Objašnjava uzroke i posljedice događaja, pojava i procesa koje proučava. Uočava da događaji, pojave i procesi imaju više od jednog uzroka i posljedice. Uspoređuje različite prikaze uzroka i posljedica (udžbenik, primarni izvor, književno djelo, popularni prikazi, historiografija) objašnjavajući sličnosti i razlike. Pronalazi primjere različitih kategorija uzroka i posljedica u materijalu koji proučava. Svrstava uzroke i posljedice u zadane kategorije (kratkotrajni - dugotrajni,	Navodi uzroke i posljedice prošlih događaja, pojava i procesa u konkretnim primjerima. Uz učiteljevu pomoć uočava da događaji, pojave i procesi imaju više od jednog uzroka i posljedice i da se mogu prikazati na različite načine. Razlikuje kategorije uzroka i posljedica uz učiteljevu pomoć.	Navodi i povezuje uzroke i posljedice prošlih događaja, pojava i procesa. Opisuje primjere prikaza uzroka i posljedica u udžbenicima, popularnim prikazima i povijesnim izvorima. Razlikuje i pronalazi pojedine kategorije uzroka i posljedica prošlih događaja, pojava i procesa u sadržajima koje proučava uz učiteljevu pomoć.	Objašnjava uzroke i posljedice događaja, pojava i procesa koje proučava. Opisuje primjere prikaza uzroka i posljedica uočavajući sličnosti i razlike. Svrstava uzroke i posljedice prošlih događaja, pojava i procesa u zadane kategorije prema učiteljevu nalogu.	Primjenjuje svoje znanje o uzrocima, povodima i posljedicama na novim nastavnim sadržajima. Uspoređuje različite prikaze uzroka i posljedica navodeći sličnosti i razlike i njihovu namjenu. Svrstava uzroke i posljedice prošlih događaja, pojava i procesa u zadane kategorije prema učiteljevu nalogu.

	lokalni - globalni, izravni - neizravni, politički – gospodarski – kulturni - društveni) prema učiteljevu naputku.				
C.6.1 UČENIK OBJAŠNJAVA KONTINUITETE I PROMJENE U RAZDOBLJIMA KOJA PROUČAVA.	Uspoređuje i objašnjava kontinuitete i promjene u razdobljima koja proučava. Objašnjava kako su se društvene pojave, procesi, ideje, vrijednosti i stavovi pojedinaca ili skupina mijenjali tijekom vremena te uzroke i posljedice promjena.	Objašnjava kontinuitete i promjene u razdobljima koja proučava. Uz učiteljevu pomoć obrazlaže kako su pojedinci i skupine utjecali na promjene. Objašnjava uz učiteljevu pomoć jesu li promjene značile napredak ili nazadovanje.	Uspoređuje kontinuitete i promjene u razdobljima koja proučava pronalazeći sličnosti i razlike. Objašnjava kako su pojedinci i skupine utjecali na promjene te jesu li promjene značile napredak ili nazadovanje.	Uspoređuje kontinuitete i promjene u razdobljima koja proučava objašnjavajući sličnosti i razlike. Obrazlaže kako su pojedinci i skupine utjecali na promjene, uzroke i posljedice promjena te jesu li promjene značile napredak ili nazadovanje.	Uspoređuje kontinuitete i promjene u razdobljima koja proučava analizirajući sličnosti i razlike te uzroke i posljedice promjena. Tumači kako su pojedinci i skupine utjecali na promjene te jesu li promjene značile napredak ili nazadovanje.
D.6.1 UČENIK ANALIZIRA PRIMARNE I SEKUNDARNE IZVORE SPECIFIČNE ZA RAZDOBLJE KOJE PROUČAVA.	Objašnjava obilježja povijesnih izvora što može potkrijepiti različitim primjerima iz sadržaja koje proučava. Vještine rada na izvorima se produbljuju. Koristi se različitim povijesnim izvorima, analizira ih te prosuđuje njihovu vrijednost, ograničenja te korisnost za konkretno istraživanje primjenjujući obrasce postavljanja pitanja za rad na izvorima.	Objašnjava obilježja nekih izvora tipičnih za razdoblja koja proučava. Postavlja pitanja o izvorima te pronalazi odgovore na njih.	Razlikuje primarne od sekundarnih izvora. Objašnjava obilježja izvora tipičnih za razdoblja koja proučava. Postavlja složenija pitanja o izvorima te pronalazi odgovore na njih. Objašnjava vrijednosti i ograničenja povijesnih izvora na konkretnim primjerima.	Analizira vrijednosti i ograničenja povijesnih izvora na konkretnim primjerima i donosi zaključke o njihovoj važnosti za konkretno istraživanje. Postavlja složenija pitanja o izvorima te dolazi do utemeljenih zaključaka.	Analizira vrijednosti i ograničenja povijesnih izvora na konkretnim primjerima i procjenjuje njihovu korisnost za konkretno istraživanje. Postavlja složenija pitanja o izvorima te u njima pronalazi dokaze na kojima temelji svoje zaključke.

D.6.2 UČENIK ISTRAŽUJE PROŠLOST KORISTEĆI SE POJEDINIM SASTAVNICAMA ISTRAŽIVAČKOG PROCESA TE OBLIKUJE STRUKTURIRANE RADOVE UTEMELJENE NA IZVORIMA I LITERATURI.	Koristi se izvorima kako bi prikupio, odabrao ili zabilježio podatke o prošlosti te došao do vlastitih zaključaka. Postavlja istraživačka pitanja o prošlosti te pronalazi i obrazlaže moguće odgovore. U izvorima analizira i objašnjava perspektive. Promišlja o pristupu i zaključcima u pojedinim etapama svojega rada te procjenjuje njihovu uspješnost. Oblikuje i priopćava rezultate rada u obliku jednostavnijeg i složenije strukturiranog rada (uvod, razrada, zaključak). Svoje spoznaje o prošlosti priopćava različitim vrstama uradaka. Prezentira informacije u logičnim i smislenim odlomcima te jasnoj kronološkoj i uzročno-posljedičnoj strukturi.	Pronalazi, odabire i bilježi podatke povezane s istraživačkim pitanjima. U izvorima prepoznaje gledišta i perspektive te daje za njih jednostavna objašnjenja. Donosi zaključke utemeljene na podacima iz izvora. Odabire i organizira relevantne informacije iz izvora i literature uz pomoć učitelja ili vršnjaka kako bi oblikovao strukturiran rad. Promišlja o svojem pristupu i zaključcima uspoređujući ih s onima drugih učenika.	Postavlja jednostavnija istraživačka pitanja te odabire i bilježi relevantne informacije. Daje objašnjenja za različita gledišta i perspektive. Odabire i kategorizira relevantne informacije iz izvora i literature kako bi oblikovao složenije strukturiran rad. Promišlja o svojem pristupu i zaključcima procjenjujući njihovu uspješnost.	Postavlja istraživačka pitanja i koristi se relevantnim informacijama kao dokazima za svoje zaključke. Analizira i tumači različita gledišta i perspektive. Oblikuje složenije strukturiran rad u kojem iznosi jednostavne zaključke poduprte dokazima iz izvora i literature. Promišlja o svojem pristupu i zaključcima procjenjujući njihovu uspješnost.	Primjenjuje svoje znanje i razumijevanje kako bi oblikovao složenija istraživačka pitanja. Analizira izvore, gledišta i perspektive, odabire relevantne informacije i ciljano ih upotrebljava kao dokaze za svoje tvrdnje. Oblikuje složenije strukturiran rad u kojem odabire i kombinira dokaze iz izvora i literature kako bi potkrijepio vlastite zaključke. Promišlja o svojem pristupu i zaključcima procjenjujući njihovu uspješnost.
---	---	--	---	---	---

E.6.1 UČENIK OBJAŠNJAVA RAZLIČITE INTERPRETACIJE I PERSPEKTIVE O OSOBAMA, DOGAĐAJIMA, POJAVAMA I PROCESIMA.	Prepoznaje i opisuje vrstu i sadržaj interpretacije te perspektivu autora interpretacije (npr. kako srednjovjekovni ljudi doživljavaju uzroke kuge, kako bizantski pisci opisuju Slavene). Uspoređuje različite interpretacije i perspektive te identificira sličnosti i razlike. Izdvaja dokaze iz povijesnih izvora koji su upotrijebljeni i/ili izostavljeni u interpretaciji. Shvaća da na temelju istih izvora mogu nastati različite interpretacije te navodi neke razloge za to (npr. nedostatak izvora, pojava novih izvora). Počinje razlikovati činjenice i mišljenja. Koristi se zadanim kriterijima za objašnjavanje značenja promišljajući o svojim zapažanjima (npr. o događajima koje je odabrao, o važnosti ili značenju koju je pripisao pojedinim osobama itd.). Koristi se znanjima o perspektivama i interpretacijama za oblikovanje i objašnjavanje vlastite interpretacije.	Navodi neke primjere različitih prikaza i tumačenja prošlosti te daje jednostavna objašnjenja o tome zašto ljudi različito tumače iste osobe, događaje i pojave. Identificira neke sličnosti i razlike između različitih interpretacija i perspektiva na jednostavnim primjerima i uz učiteljevu pomoć. Koristeći se izvorima primjerenima svojem uzrastu, oblikuje vlastite interpretacije u kojima opisuje važnost i značenje ljudi, događaja i procesa. Promišlja o svojim zapažanjima slijedeći učiteljeve naputke.	Navodi primjere različitih interpretacija i daje jednostavna objašnjenja o tome zašto ljudi različito tumače iste događaje. Identificira sličnosti i razlike između različitih interpretacija i perspektiva na jednostavnim i konkretnim primjerima (npr. uspoređujući prikaze događaja iz ranosrednjovjekovne hrvatske povijesti u udžbeniku i historijskom slikarstvu). Koristeći se izvorima primjerenima svojem uzrastu, oblikuje vlastite interpretacije u kojima objašnjava važnost i značenje osoba, događaja, pojava i procesa. Promišlja o svojim zapažanjima prema zadanim kriterijima.	Uspoređuje različite interpretacije i perspektive o prošlim osobama, događajima, pojavama i procesima na konkretnim primjerima te utvrđuje sličnosti i razlike. Shvaća da na temelju istih izvora mogu nastati različite interpretacije te navodi neke razloge za to. Razlikuje činjenice od mišljenja na jednostavnim primjerima. Koristeći se izvorima, oblikuje vlastite interpretacije u kojima objašnjava važnost i značenje osoba, događaja, pojava i procesa. Objašnjava svoja zapažanja o njihovu značenju i uspoređuje ih sa zapažanjima drugih učenika objašnjavajući sličnosti i razlike.	Uspoređuje različite interpretacije i perspektive o prošlim osobama, događajima, pojavama i procesima na konkretnim primjerima. Utvrđuje sličnosti i razlike te objašnjava zašto do njih dolazi. U interpretaciji razlikuje dijelove prikaza u kojima autor iznosi činjenice od onih u kojima iznosi mišljenja i prosudbe. Uspoređuje interpretacije s izvorima kojima se služio autor te izdvaja dokaze koji su upotrijebljeni i/ili izostavljeni (npr. usporedba udžbeničkog prikaza o doseljenu Hrvata i dostupnih izvora). Radom na izvorima oblikuje vlastite interpretacije u kojima objašnjava važnost i značenje osoba, događaja, pojava i procesa. Objašnjava svoja zapažanja o njihovu značenju, uspoređuje ih sa zapažanjima drugih učenika i objašnjava zašto među njima postoje razlike.
---	--	--	--	---	--

Nastavne teme u šestom razredu:

1. RANI SREDNJI VIJEK

Ključno pitanje: Jesu li susreti civilizacija podijelili ili povezali svijet?

1.1. Uvod

Učenik upoznaje osnovni kronološki okvir srednjeg vijeka te prostor na kojem su se razvile srednjovjekovne civilizacije (Europa, Sredozemlje).

1.2. Dodiri civilizacija

Na primjeru Franačke, Bizanta i arapskog svijeta učenik istražuje dodire ranosrednjovjekovnih civilizacija te njihova međusobna prožimanja i sukobljavanja. Analizira obilježja vladavine Karla Velikog te kasniju podjelu Franačkog Carstva. Analizira razvoj feudalnog društva, kulture i znanosti u ranom srednjem vijeku. Proučava pojavu i širenje islama, arapska osvajanja te obilježja, važnost i značenje arapske kulture i znanosti. Upoznaje opća obilježja Bizantskog Carstva te njegov politički i kulturni utjecaj.

1.3. Vladari i vrela: Hrvatska u doba Trpimirovića

Učenik određuje kronološki okvir te geografski položaj i teritorij ranosrednjovjekovnih hrvatskih političkih tvorbi. Proučava i analizira odabrane izvore (npr. vladarske povelje i darovnice, kamene natpise, historije, kronike) kako bi istražio i objasnio ključne društvene, gospodarske, političke i kulturne procese. Upoznaje najvažnije vladare hrvatskoga ranog srednjovjekovlja te dolazak Arpadovića na hrvatsko prijestolje.

2. RAZVIJENI SREDNJI VIJEK

Ključno pitanje: Kako se Europa razvijenoga srednjeg vijeka razlikovala od ranosrednjovjekovne Europe?

2.1. Uspon Europe

Učenik proučava osnovna obilježja političkoga, gospodarskog i društvenog razvoja Europe i Sredozemlja od 11. do 13. stoljeća. Proučava uzroke i posljedice crkvenog raskola te sličnosti i razlike između zapadne i istočne Crkve. Upoznaje čimbenike koji su utjecali na polet Europe: unapređenje poljoprivrede, kolonizaciju, razvoj gradova, pojavu sveučilišta, ulogu Crkve i crkvenih redova, razvoj kulture i umjetnosti (romanika, gotika). Istražuje uzroke i posljedice križarskih ratova te analizira različite prikaze križarskih ratova u bizantskim, arapskim i europskim izvorima.

2.2. Zamak, crkva, selo, grad: kako se živjelo u srednjovjekovnoj Hrvatskoj

Učenik istražuje društvene, gospodarske i političke prilike hrvatskoga razvijenog srednjovjekovlja. Objašnjava politički položaj Hrvatske i Slavonije u Ugarskom Kraljevstvu. Na odabranim primjerima istražuje život i svakodnevicu različitih skupina srednjovjekovnog društva: vladara i njegov dvor te odnose s podanicima (npr. Bela IV., Ludovik Anžuvina); proučava život velikaša (npr. Pavla Šubića); istražuje ulogu Crkve te život svećenika i redovnika (npr. Čike i Vekenega, pojedinih samostana u lokalnom okružju). Istražuje svakodnevicu grada i sela s fokusom na lokalnu povijest (npr. srednjovjekovni Zagreb ili Šibenik, primjere iz života srednjovjekovnih građana i seljaka).

3. PREMA NOVOM VIJEKU - DOBA PROMJENA

Ključno pitanje: Što razlikuje, a što povezuje rani novi vijek i srednji vijek?

3.1. Uvod

Učenik kronološki i prostorno određuje događaje, pojave i procese koji su obilježili prelazak iz srednjeg u rani novi vijek.

3.2. Gospodarstvo i društvo na razmeđu epoha

Učenik proučava razvoj gospodarstva i društva počevši od epidemije kuge 1348. Istražuje gospodarstvo upoznavajući promjene u trgovini, pojavu manufaktura te razvoj bankarstva. Objašnjava utjecaj tih promjena na uslo-
žnjavanje staleškog društva te osobito na razvoj gradova. Uspoređuje nestanak kmetstva na zapadu i pogorša-
nje položaja seljaka na istoku Europe. Proučava klimatske promjene te utjecaj gospodarskog i društvenog raz-
voja na okoliš (npr. krčenje velikih europskih šuma).

3.3. Humanizam i renesansa

Učenik kronološki i prostorno određuje pojavu i širenje humanizma i renesanse. Proučava pojavu tih pokreta u Italiji te prati njihovo širenje u Europi s fokusom na hrvatski prostor. Istražuje mijene u poimanju svijeta i čovjeka, razvoj umjetnosti, pojavu tiska, razvoj znanosti te porast važnosti obrazovanja na odabranim primje-
rima znanstvenika, umjetnika i njihovih djela.

3.4. Velika geografska otkrića

Učenik određuje kronološki okvir i prostorni obuhvat velikih geografskih otkrića. Upoznaje putovanja koja su prethodila razdoblju velikih otkrića (npr. vikinški pohodi, hodočašća, Marco Polo). Objašnjava preduvjete i uzroke prekoceanskih putovanja. Istražuje putovanja i otkrića na odabranom primjeru (npr. Vasco da Gama, Kristofor Kolumbo, Ferdinand Magellan) upoznavajući život i dostignuća izvaneuropskih kultura i civilizacija. Objašnjava posljedice i promjene uzrokovane velikim geografskim otkrićima.

3.5. Reformacija i katolička obnova

Učenik smješta pojavu i širenje reformacije u odgovarajući vremenski okvir. Istražuje uzroke i posljedice vjer-
skog raskola u Katoličkoj Crkvi te ulogu istaknutih reformatora (Martin Luther, Matija Vlačić Ilirik). Proučava vjerske ratove (npr. Tridesetogodišnji rat), ali i suživot katolika i protestanata te odnos države i crkve. Istražuje promjene u religiji, politici, društvu, kulturi, umjetnosti i svakodnevnom životu koje su nastale kao rezultat tih pojava.

4. PREMA NOVOM VIJEKU - HRVATSKA NA RAZMEĐI

Ključno pitanje: Je li geografski položaj Hrvatske bio njezina prednost ili nedostatak?

4.1 Uvod

Učenik određuje kronološki okvir događaja, pojava i procesa na hrvatskom prostoru na razmeđi srednjeg i ranoga novog vijeka. Objašnjava geografski položaj hrvatskih zemalja te utjecaj Habsburške Monarhije, Venecije i Osmanskog Carstva na njihov razvoj.

4.2. Jadranski krug

Učenik proučava širenje Venecije na istočnoj obali Jadrana te život u Dalmaciji u vrijeme mletačke vlasti. Istražuje povijest Dubrovačke Republike uključujući gospodarstvo, politički i društveni sustav, kulturu i diplomaciju. Istražuje prilike u Istri pod raznim vlastima.

4.3. Srednjoeuropski krug

Učenik proučava uspon obitelji Habsburg, posebice u vrijeme Karla V. i Ferdinanda I. Objašnjava okolnosti dolaska Habsburga na ugarsko prijestolje te posljedice promjena za Hrvatsku. Proučava utjecaj osmanlijskih osvajanja na hrvatskom prostoru, ključne teritorijalne promjene te nastanak i ulogu Vojne krajine. Istražuje društvene i gospodarske prilike uključujući razvoj gradova (na primjeru Zagreba ili nekog drugog lokalnog primjera), život plemića, život krajišnika, suživot katolika i pravoslavaca te život seljaka i seljačke bune (na primjeru Seljačke bune Matije Gupca).

4.4. Osmanlije – sukobi i dodiri

Učenik proučava pojavu i širenje Osmanlija u Europi, Aziji i Africi zaključno s Bečkim ratom. Istražuje ustroj države i vlasti u Osmanskom Carstvu na odabranim primjerima vladara (npr. Mehmed Osvajač ili Sulejman Veličanstveni). Proučava posljedice osmanlijskih osvajanja u jugoistočnoj i srednjoj Europi uključujući političke i teritorijalne promjene te migracije uzrokovane ratovima. Istražuje društvo, kulturu i svakodnevicu Osmanskog Carstva (uključujući hrvatski prostor pod vlašću Osmanlija) te kulturno-povijesnu baštinu osmanskog razdoblja.

SEDMI RAZRED

A. VRIJEME I PROSTOR	B. UZROCI I POSLJEDICE	C. KONTINUITETI I PROMJENE	D. IZVORI I ISTRAŽIVANJE PROŠLOSTI	E. INTERPRETACIJE I PERSPEKTIVE
----------------------	------------------------	----------------------------	------------------------------------	---------------------------------

ISHOD	RAZINE USVOJENOSTI				
	RAZRADA ISHODA	ZADOVOLJAVAJUĆA	DOBRA	VRLO DOBRA	IZNIMNA
A.7.2 UČENIK PRIMJENJUJE ODGOVARAJUĆI KRONOLOŠKI OKVIR U PROUČAVANJU POVIJESNIH DOGAĐAJA, POJAVA I PROCESA TE PRIKAŽUJE PROTOK VREMENA NA SLOŽENIJE NAČINE.	Reda osobe, događaje, pojave i procese kronološki. Snalazi se u vremenu kako bi objasnio uzroke i posljedice te kontinuitete i promjene. Tumači obilježja društava i razdoblja koja proučava, uspoređuje ih i pronalazi sličnosti i razlike. Razumije važnost i značenje ključnih prekretnica u svjetskoj, europskoj i hrvatskoj povijesti. Upotrebljava i izrađuje lente vremena, kronološke i usporedne tablice. Koristi se odgovarajućim rječnikom koji se odnosi na povijesno razdoblje koje proučava.	Koristi se primjeren rječnik kojim opisuje tijek vremena. Uspoređuje obilježja prošlih društava i razdoblja koja proučava. Određuje kronološku strukturu u povijesnom narativu. Reda osobe, događaje i pojave kronološki. Navodi ključne vremenske odrednice. Izrađuje grafičke prikaze tijeka vremena prema učiteljevu nalogu.	Koristi se primjerenim rječnikom kojim opisuje tijek vremena (prosvjetiteljstvo, proljeće naroda, doba revolucija, imperijalizam i sl.). Uspoređuje obilježja društava i razdoblja koja proučava objašnjavajući što se promijenilo, a što je ostalo isto. Određuje kronološku strukturu u povijesnom narativu. Reda osobe, događaje, pojave i procese kronološki. Navodi ključne vremenske odrednice. Izrađuje složenije grafičke prikaze tijeka vremena.	Koristi se razvijenim rječnikom kojim opisuje tijek vremena (moderno doba, secesija, romantizam, realizam i sl.). Uspoređuje obilježja društava i razdoblja koja proučava objašnjavajući što se promijenilo, a što je ostalo isto. Određuje kronološku strukturu u složenijem povijesnom narativu. Reda osobe, događaje, pojave i procese kronološki. Navodi ključne datume. Izrađuje složenije grafičke prikaze tijeka vremena.	Koristi se naprednim rječnikom kojim opisuje tijek vremena (fin de siècle, doba nacije, modernizacija i sl.). Uspoređuje i tumači obilježja društava i razdoblja koja proučava objašnjavajući promjene i kontinuitete. Određuje kronološku strukturu u složenom povijesnom narativu. Reda osobe, događaje, pojave i procese kronološki. Osmišljava i izrađuje složenije grafičke prikaze tijeka vremena.

POV A.7.3 UČENIK OBJAŠNJAVA SLOŽEN MEĐUSOBNI UTJECAJ ČOVJEKA I PROSTORA U RAZDOBLJIMA KOJA PROUČAVA. RABI POVIJESNE, GEOGRAFSKE I SLIJEPE KARTE.	Objašnjava međusobni utjecaj prostora i načina života. Zaključuje o međusobnom utjecaju prostora te društvenog, gospodarskog i političkog razvoja. Uočava interpretativnu prirodu povijesnih karata (što je na njima i kako prikazano; uočava njihove prednosti i nedostatke u prikazu pojedinih događaja i pojava). Koristi se povijesnim, slijepim i geografskim kartama. Izrađuje jednostavnije tematske karte na zadanoj podlozi.	Čita jednostavne povijesne karte i geografske karte s pomoću tumača. Upisuje i ucrtava podatke u slijepe karte prema učiteljevu naputku. Koristeći se kartom, opisuje međusobni utjecaj prostora i načina života.	Čita povijesne i geografske karte s pomoću tumača. Upisuje i ucrtava podatke u slijepe karte. Izrađuje jednostavne tematske karte na zadanoj podlozi. Koristeći se kartom, objašnjava međusobni utjecaj prostora i načina života.	Čita složenije povijesne karte i geografske karte s pomoću tumača. Upisuje i ucrtava podatke u slijepe karte. Izrađuje jednostavnije tematske karte na zadanoj podlozi. Povezujući podatke iz karata i drugih izvora znanja, objašnjava međusobni utjecaj prostora i načina života. Identificira način na koji povijesne karte prikazuju određene događaje, pojave i procese.	Koristi se složenijim povijesnim kartama i geografskim kartama kako bi objasnio povijesne događaje, pojave i procese. Upisuje i ucrtava podatke u slijepe karte. Izrađuje tematske karte na zadanoj podlozi. Zaključuje o utjecaju prostora i načina života u prošlosti na temelju podataka s karte i drugih izvora znanja. Identificira i objašnjava način na koji povijesne karte prikazuju određene događaje, pojave i procese.
POV B.7.1 UČENIK ANALIZIRA UZROKE I POSLJEDICE DOGAĐAJA, POJAVA I PROCESA TE PROSUĐUJE O NJIHOVOJ VAŽNOSTI.	Analizira višestruke uzroke i posljedice događaja, pojava i procesa. Reda ih po važnosti objašnjavajući svoj izbor i uspoređujući ga s izborom drugih učenika. Uspoređuje različite prikaze uzroka i posljedica (udžbenik, primarni izvor, književno djelo, film, novine, historiografija) i objašnjava zašto ljudi imaju različite ideje o tome koji su uzroci i posljedice događaja, pojava i procesa važniji. Kategorizira uzroke i posljedice događaja koje proučava (kratkotrajni -	Objašnjava uz učiteljevu pomoć neke uzroke i posljedice prošlih događaja, pojava i procesa koje proučava. Uočava da se neki uzroci i posljedice prikazuju važnijima od drugih ilustrirajući to konkretnim primjerima. Razlikuje pojedine kategorije uzroka i posljedica prošlih događaja, pojava i procesa uz učiteljevu pomoć. Navodi primjere posljedica prošlih događaja, pojava i procesa koji utječu na sadašnjost.	Reda uzroke i posljedice događaja, pojava i procesa po važnosti navodeći neke argumente za svoj odabir. Uspoređuje različite prikaze (popularne, udžbeničke, znanstvene) prošlih događaja pojava i procesa kako bi objasnio sličnosti i razlike u odabiru uzroka i posljedica. Svrstava uzroke i posljedice prošlih događaja, pojava i procesa u zadane kategorije. Pronalazi i objašnjava primjere posljedica prošlih događaja, pojava i procesa koji utječu na	Analizira uzroke i posljedice događaja, pojava i procesa koje proučava, reda ih po važnosti i navodi argumente za svoj odabir. Analizira različite prikaze prošlih događaja, pojava i procesa kako bi objasnio sličnosti i razlike u odabiru uzroka i posljedica. Kategorizira uzroke i posljedice prošlih događaja, pojava i procesa. Objašnjava primjere posljedica prošlih događaja, pojava i procesa koji utječu na sadašnjost.	Oblikuje vlastita objašnjenja o uzrocima i posljedicama događaja, pojava i procesa koja su potkrijepljena dokazima i smještena u odgovarajući kontekst. Reda uzroke i posljedice po važnosti navodeći argumente za svoj odabir koji uspoređuje s odabirom drugih učenika. Analizira i tumači različite prikaze prošlih događaja pojava i procesa kako bi objasnio sličnosti i razlike u odabiru uzroka i posljedica. Kategorizira uzroke i

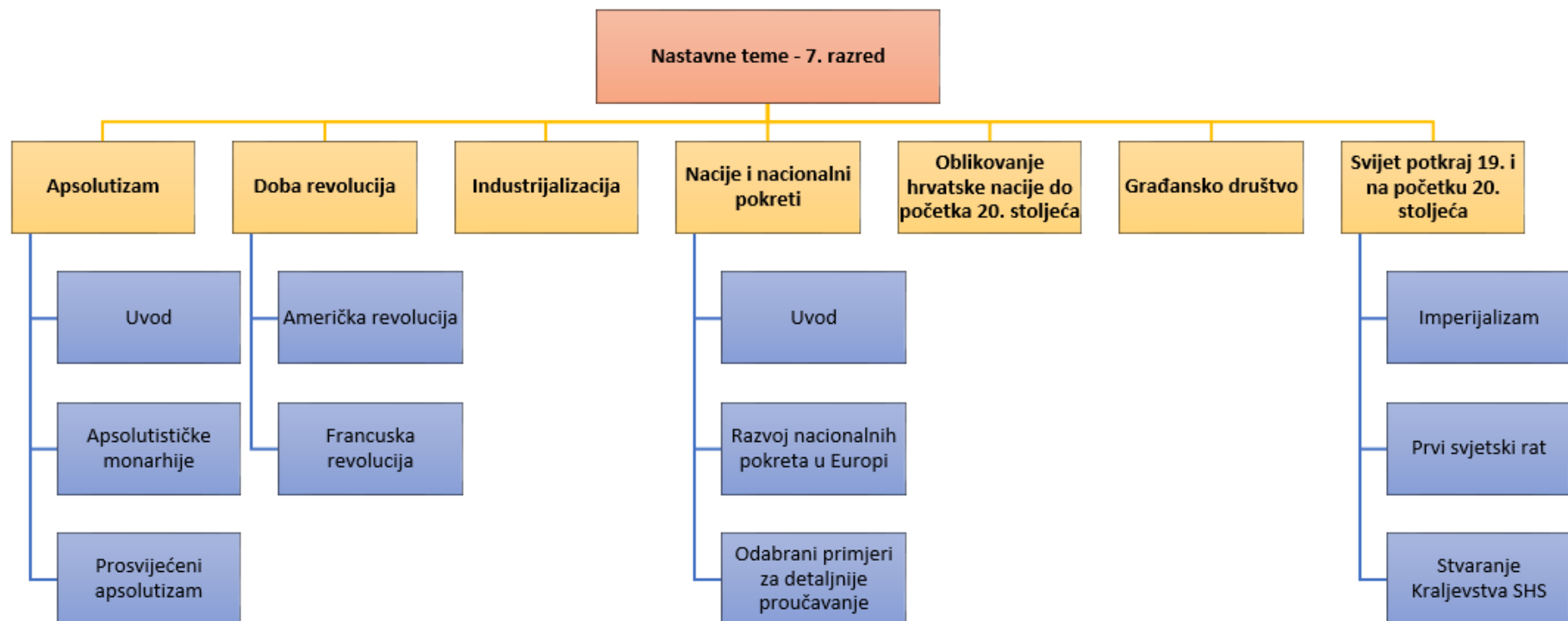
	dugotrajni, lokalni - globalni, direktni - indirektni, politički – gospodarski, kulturni društveni itd.).		sadašnjost.		posljedice prema različitim kriterijima. Objašnjava utjecaj posljedica prošlih događaja, pojava i procesa na sadašnjost.
C.7.1 UČENIK ANALIZIRA KONTINUITETE I PROMJENE U RAZDOBLJIMA KOJA PROUČAVA.	Objašnjava, uspoređuje i analizira kontinuitete i promjene. Istražuje domet i ritam te uzroke i posljedice promjena u jednom ili više razdoblja. Uočava je li promjena značila napredak ili nazadovanje i je li bila kratkoročna ili dugoročna. Objašnjava kako su se društvene pojave, procesi, ideje, vrijednosti i stavovi pojedinaca ili skupina mijenjali tijekom vremena.	Identificira uz učiteljevu pomoć domet i ritam promjena te njihove uzroke i posljedice. Obrazlaže uz učiteljevu pomoć kako su se društvene pojave, procesi, ideje, vrijednosti i stavovi pojedinaca ili skupina mijenjali tijekom vremena. Objašnjava jesu li promjene značile napredak ili nazadovanje.	Objašnjava i uspoređuje domet i ritam promjena te njihove uzroke i posljedice. Obrazlaže kako su se društvene pojave, procesi, ideje, vrijednosti i stavovi pojedinaca ili skupina mijenjali tijekom vremena. Objašnjava jesu li promjene značile napredak ili nazadovanje.	Stvara vlastite zaključke o dometu i ritmu promjena te njihovim uzrocima i posljedicama. Analizira kako su se društvene pojave, procesi, ideje, vrijednosti i stavovi pojedinaca ili skupina mijenjali tijekom vremena. Procjenjuje jesu li promjene značile napredak ili nazadovanje.	Integrira znanje o dometu i ritmu promjena te njihovim uzrocima i posljedicama u šire razumijevanje prošlosti. Analizira kako su se društvene pojave, procesi, ideje, vrijednosti i stavovi pojedinaca ili skupina mijenjali tijekom vremena. Procjenjuje jesu li promjene značile napredak ili nazadovanje.
D.7.1 UČENIK ANALIZIRA I PROCJENJUJE PRIMARNE I SEKUNDARNE IZVORE SPECIFIČNE ZA RAZDOBLJA KOJA PROUČAVA.	Razlikuje primarne i sekundarne izvore, objašnjava njihova obilježja, analizira ih i vrednuje na primjeren način. Dok istražuje, oblikuje pitanja za analizu izvora koja služe kao okvir istraživanja. Iz izvora izdvaja informacije, odabire ih i upotrebljava kao odgovor na istraživačko pitanje ili dokaz za vlastitu argumentaciju.	Razlikuje primarne od sekundarnih izvora i objašnjava obilježja nekih izvora tipičnih za razdoblja koje proučava. Izdvaja informacije iz pojedinih izvora kako bi odgovorio na pitanja o prošlosti. Postavlja pitanja za analizu izvora uz učiteljevu pomoć.	Analizira i upotrebljava informacije iz različitih primarnih i sekundarnih izvora, kao i znanje o obilježjima izvora tipičnih za razdoblja koja proučava kako bi odgovorio na složenija pitanja o prošlosti. Samostalno postavlja pitanja za analizu izvora.	Analizira i vrednuje informacije iz širokog spektra primarnih i sekundarnih izvora kako bi odgovorio na složenija pitanja o prošlosti te došao do vlastitih utemeljenih zaključaka.	Analizira i vrednuje informacije iz širokog spektra primarnih i sekundarnih izvora rabeći ih kao dokaze za vlastitu argumentaciju.

D.7.2 UČENIK ISTRAŽUJE PROŠLOST PRIMJENJUJUĆI KOMPONENTE PROCESA TE IZRAĐUJE RADOVE SLOŽENIJE STRUKTURE UTEMELJENE NA IZVORIMA I LITERATURI.	Postavlja istraživačka pitanja o prošlosti. Identificira i kombinira informacije iz izvora kako bi došao do odgovora i zaključaka te ih rabi kao dokaze. Prikuplja i obrađuje podatke na raznovrsne načine. Postavlja pitanja o podrijetlu i svrsi izvora, objašnjava sličnosti i razlike u suprotstavljenim prikazima te opisuje i objašnjava perspektive. Procjenjuje uspješnost vlastitog istraživanja poštujući kriterije za procjenu relevantnosti pitanja i dokaza, dubine i logike vlastite analize te snage argumenata kojima podupire svoje zaključke. Izrađuje strukturane radove (uvod, razrada i zaključak, misli i cjeline izložene logičkim slijedom) i složenije strukturirani rad (uvod, središnji dio i zaključak u kojem se jasno uočava cilj, svrha i rezultati istraživanja). U radu se koristi prikladnom terminologijom. Počinje pisati bilješke o izvorima i literaturi kojom se koristio.	Postavlja jednostavnija istraživačka pitanja te identificira informacije iz izvora kako bi došao do odgovora i zaključaka. U prikazima događaja prepoznaje perspektive i daje za njih jednostavna objašnjenja. Odabire i organizira informacije uz potporu učitelja ili vršnjaka kako bi izradio strukturirani rad. Koristi se terminima u ograničenom opsegu. Navodi izvore informacija u osnovnoj formi. Procjenjuje uspješnost vlastitog istraživanja uz pomoć učitelja ili drugih učenika.	Postavlja složenija istraživačka pitanja i planira svoje istraživanje. Koristi se raznovrsnim pristupima u prikupljanju i obradi podataka. Postavlja pitanja o podrijetlu i svrsi izvora, pronalazi i objašnjava sličnosti i razlike u suprotstavljenim prikazima prošlosti te opisuje perspektive. Prikupljene informacije upotrebljava kao dokaze. Odabire i organizira informacije kako bi izradio strukturirani rad. Koristi se stručnim terminima. Rabi informacije iz izvora kao dokaze. Navodi izvore informacija u osnovnoj formi. Procjenjuje uspješnost vlastitog istraživanja koristeći se pripremljenim kriterijima.	Planira i provodi istraživanja te samostalno dolazi do zaključaka. Postavlja pitanja o podrijetlu i svrsi izvora, analizira i objašnjava sličnosti i razlike u suprotstavljenim prikazima događaja ili osoba te opisuje i objašnjava perspektive. Prikupljene informacije upotrebljava kao dokaze u vlastitim prikazima prošlosti. Izrađuje radove složenije strukture koristeći se relevantnim informacijama i stručnim terminima. Rabi informacije iz izvora kao dokaze. Precizno navodi izvore informacija. Procjenjuje uspješnost vlastitog istraživanja poštujući relevantne kriterije procjene.	Provodi istraživanja o povijesnim temama te samostalno dolazi do zaključaka. Koristi se raznovrsnim i brojnim izvorima analitički i kritički. Analizira i prosuđuje suprotstavljene perspektive. Prikupljene informacije upotrebljava kao dokaze u vlastitim prikazima prošlosti. Izrađuje složenije strukturirane pripovijesti, opise i objašnjenja koristeći se relevantnim informacijama i stručnim terminima. Sustavno rabi informacije iz izvora kao dokaze. Sustavno navodi izvore informacija. Procjenjuje uspješnost vlastitog istraživanja poštujući relevantne kriterije procjene.
--	--	---	---	--	---

E.7.1 UČENIK ANALIZIRA RAZLIČITE INTERPRETACIJE I PERSPEKTIVE O PROŠLIM DOGAĐAJIMA, POJAVAMA I PROCESIMA.	Analizira vrstu i sadržaj interpretacije te perspektivu autora interpretacije. Primjenjuje obrasce za analizu interpretacija i perspektiva (o autoru, mjestu i vremenu nastanka, o izvorima kojima se autor služio, o razlogu nastanka). Uvažava povijesni kontekst nastanka interpretacije. Utvrđuje i objašnjava razloge postojanja različitih interpretacija (npr. odabir izvora, nedostatak izvora, pojava novih izvora, perspektive, ideje i uvjerenja autora, ciljana publika, svrha). Identificira izvore korištene u interpretaciji te pretpostavke i pristranosti. Odabire i procjenjuje važnost i značenje osoba, događaja, pojava i procesa na temelju zadanih kriterija (npr. događaj koji je utjecao na velik broj ljudi ili koji je dugo utjecao na živote ljudi, događaj koji je važan za ljude u prošlosti i/ili koji je važan nama danas itd.). Promišlja o svojim zapažanjima i procjenama značenja osoba, događaja, pojava i procesa (npr. o odabiru događaja, značenju koje im je pripisao i sl.).	Uspoređuje neke interpretacije o osobama, događajima, pojavama i procesima te identificira sličnosti i razlike. U izvorima identificira različita gledišta i perspektive uz učiteljevu potporu. Postavlja temeljna pitanja za analizu interpretacija i perspektiva (o autoru, mjestu i vremenu nastanka) i daje jednostavne odgovore. Opisuje važnost i značenje pojedinih osoba, događaja i procesa na temelju zadanih kriterija i uz učiteljevu pomoć. Promišlja o svojim zapažanjima koristeći se zadanim kriterijima.	Uspoređuje interpretacije o osobama, događajima, pojavama i procesima te objašnjava sličnosti i razlike. U izvorima objašnjava različita gledišta i perspektive. Postavlja pitanja za analizu interpretacija i perspektiva i daje na njih jednostavne odgovore. Razlikuje činjenice od mišljenja. Shvaća da na temelju istih izvora mogu nastati različite interpretacije te navodi neke razloge. U prikazima koje proučava određuje pretpostavke te identificira pristranosti i stereotipe. Objašnjava važnost i značenje pojedinih osoba, događaja, pojava i procesa na temelju zadanih kriterija. Uspoređuje svoje procjene značenja s procjenama drugih učenika objašnjavajući sličnosti i razlike.	Uspoređuje interpretacije o osobama, događajima, pojavama i procesima te objašnjava sličnosti i razlike. Analizira izvore kako bi objasnio perspektive. Sustavno postavlja pitanja za analizu interpretacija i perspektiva. Navodi i objašnjava razloge zbog kojih nastaju različite interpretacije i perspektive u konkretnom primjeru koji analizira. Uspoređuje interpretacije i perspektive s izvorima kojima se služio autor te izdvaja dokaze koji su upotrijebljeni i/ili izostavljeni. U prikazima razlikuje činjenice od mišljenja te izdvaja pretpostavke i pristranosti. Procjenjuje važnost i značenje pojedinih osoba, događaja, pojava i procesa prema zadanim kriterijima. Uspoređuje svoje procjene značenja s procjenama drugih učenika, objašnjavajući zašto među njima postoje razlike.	Primjenjuje obrasce za analizu interpretacija i perspektiva. Donosi argumentirane zaključke o razlozima zbog kojih nastaju različite interpretacije i perspektive. Shvaća da različite interpretacije i perspektive mogu, ali i ne moraju biti podjednako vrijedne. Vrednuje utemeljenost pojedinih interpretacija procjenjujući zašto je jedna vrednija od drugih. Donosi procjene o značenju pojedinih osoba, događaja, pojava i procesa i objašnjava razloge svojeg odabira. Uspoređuje svoje procjene s procjenama drugih učenika te objašnjava zašto među njima postoje razlike.
---	---	--	--	---	--

	Uspoređuje ih sa zapažanjima drugih učenika te shvaća zašto postoje različite zamisli o tome koji su događaji važni (npr. različita iskustva, znanja, gledišta i stavovi o pojedinim događajima).				
--	---	--	--	--	--

Nastavne teme u sedmom razredu:

1. APSOLUTIZAM

Ključno pitanje: Koje su sličnosti i razlike između dvorskog i prosvijećenog apsolutizma?

1.1. Uvod

Učenik definira temeljne pojmove i utvrđuje kronološki okvir nastanka novih oblika monarhija (apsolutističke i ustavne monarhije, dvorski i prosvijećeni apsolutizam). Utvrđuje zemlje u kojima se uspostavljaju ti oblici vladavine (Francuska, Engleska, Habsburška Monarhija) te objašnjava njihova obilježja.

1.2. Dvorski apsolutizam

Učenik istražuje uzroke i posljedice nastanka novog tipa monarhija u Europi. Na primjeru vladavine Luja XIV. i Leopolda I. objašnjava temeljna obilježja dvorskog apsolutizma uočavajući sličnosti i razlike. Analizira vladavinu, moć, objašnjava promjene u poimanju vlasti vladara te međudnos vladara i staleža (pregovori i dogovori). Na primjeru pobune ugarskih i hrvatskih velikaša predvođene Zrinskima istražuje odnos plemstva i vladara, uzroke i posljedice pobune te njezino značenje, osobito za hrvatske zemlje.

1.3. Prosvijećeni apsolutizam

Učenik objašnjava nastanak prosvjetiteljstva u Europi i smješta ga u prostorni i kronološki kontekst. Radom na izvorima opisuje temeljna obilježja i ciljeve pokreta. Uspoređuje različite ideje prosvjetitelja i njihove stavove o vlasti i religiji. Prati širenje prosvjetiteljskih ideja, ulogu enciklopedista te zaključuje o posljedicama i značenju za državu, društvo, politiku, gospodarstvo, kulturu i znanost. Analizirajući vladavinu Marije Terezije i Josipa II. (s naglaskom na hrvatskim zemljama) objašnjava kako je prosvjetiteljstvo utjecalo na reforme i poimanje vlasti vladara u 18. stoljeću.

2. DOBA REVOLUCIJA

Ključno pitanje: Što su značile ideje iz slogana Francuske revolucije: jednakost, bratstvo i sloboda?

2.1. Američka revolucija

Učenik objašnjava utjecaj prosvjetiteljstva u trinaest engleskih kolonija. Analizira povijesne osobe, događaje, pojave i procese u vrijeme Američke revolucije, objašnjava njezine uzroke i posljedice te utjecaj revolucionarnih ideja na daljnji tijek događaja. Analizira Deklaraciju nezavisnosti i Ustav SAD-a te procjenjuje značenje Američke revolucije.

2.2. Francuska revolucija

Učenik analizira i objašnjava uzroke i posljedice Francuske revolucije uz pomoć povijesnih izvora te utjecaj revolucionarnih ideja na daljnji tijek događaja. Objašnjava značenje pojma građanske revolucije. Analizira promjene u idejama, vrijednostima i stavovima od Francuske revolucije do Bečkoga kongresa. Koristeći se kartom, analizira promjene granica u Europi u doba Napoleona i nakon Bečkoga kongresa. Istražuje utjecaj francuske uprave na području Ilirskih pokrajina. Procjenjuje važnost i značenje povijesnih osoba, događaja, pojava i procesa, Deklaracije o pravima čovjeka i građanina, Građanskog zakonika te odluka Bečkoga kongresa.

3. INDUSTRIJALIZACIJA

Ključno pitanje: Kako su industrijske revolucije mijenjale svijet?

Učenik istražuje uzroke i posljedice industrijskih revolucija i industrijalizacije te objašnjava promjene koje su se dogodile u odnosu na prethodna razdoblja uključujući one na hrvatskom prostoru. Prosuduje jesu li promjene značile napredak ili nazadovanje te jesu li bile kratkoročne ili dugoročne. Razumije važnost pojedinih

izuma u svjetskoj povijesti. Kronološki i geografski određuje procese industrijalizacije uključujući i hrvatski prostor.

Odabrani aspekti teme obrađuju se dublje, uključujući lokalne i zavičajne primjere.

4. NACIJE I NACIONALNI POKRETI

Ključno pitanje: Bude li se nacije ili se stvaraju?

4.1. Uvod

Učenik kronološki i prostorno određuje pojave i razvoj nacionalnih pokreta te opisuje promjene europskih granica u 19. stoljeću.

4.2. Razvoj nacionalnih pokreta u Europi

Učenik objašnjava temeljne pojmove povezane s pojavom nacije i nacionalizma te uspoređuje različite interpretacije tih fenomena. Povezuje pojedine ideje s pojavom, ciljevima i razvojem nacionalnih pokreta. Učenik istražuje domete i ritam promjena uzrokovanih revolucionarnim i nacionalnim pokretima. Analizira i objašnjava uzroke i posljedice te sličnosti i razlike između europskih nacionalnih pokreta.

4.3. Primjeri za detaljnije proučavanje

Učitelj i učenici biraju jednu temu koju će detaljnije istražiti. Moguće teme jesu: Proljeće naroda 1848. godine, Ujedinjenje Njemačke, Ujedinjenje Italije, Nacionalni pokreti na tlu Osmanskog Carstva, Istočno pitanje i druge.

5. OBLIKOVANJE HRVATSKE NACIJE DO POČETKA 20. STOLJEĆA

Ključno pitanje: Što je najviše utjecalo na oblikovanje moderne hrvatske nacije u 19. stoljeću?

Učenik istražuje kronološki okvir hrvatske povijesti od kraja 18. do početka 20. stoljeća, usvajajući ključna kronološka uporišta. Koristeći se kartom, prati ključne teritorijalne promjene. Istražuje ključne političke, gospodarske, društvene i kulturne procese koji su od kraja 18. do početka 20. stoljeća utjecali na oblikovanje hrvatske nacije, prateći ključne promjene, njihove uzroke i posljedice te analizirajući izvore i različite interpretacije tih zbivanja. Istražuje pretvaranje staleške u modernu naciju, s fokusom na Hrvatski narodni preporod, zbivanja 1848. godine, promjene u položaju hrvatskih zemalja u Monarhiji (1861., 1868.), preporod u Dalmaciji i Istri, ključne političke ideje te ključne modernizacijske procese u gospodarstvu, društvu, obrazovanju, kulturi i politici.

6. GRAĐANSKO DRUŠTVO

Ključno pitanje: Je li novo doba donijelo jednakost za sve ljude?

Učenik objašnjava ključne društvene promjene tijekom 19. stoljeća (razvoj političkih ideja i pokreta, građansko društvo, parlamentarne demokracije, svakodnevnica, emancipacija žena, radnička prava, ljudska prava, položaj i utjecaj religija, migracije prema Novom svijetu, književnost, kultura, arhitektura itd.), njihove uzroke i posljedice te kontinuitete i promjene u odnosu na prethodna razdoblja. Analizira primjere društvenih promjena iz nacionalne i lokalne povijesti. Učitelj i učenici biraju jedan aspekt razdoblja za detaljnije istraživanje.

7. SVIJET POTKRAJ 19. I NA POČETKU 20. STOLJEĆA

Ključno pitanje: Zašto je imperijalizam doveo do svjetskog rata?

7.1. Imperijalizam

Učenik istražuje ključne događaje u razdoblju imperijalizma. Proučavanjem izvora interpretira međuodnos kolonija i kolonijalnih metropola. Uspoređuje različite interpretacije uzroka i posljedica kriza i lokalnih ratova na početku 20. stoljeća.

7.2. Prvi svjetski rat

Učenik istražuje višestruke uzroke koji su doveli do Prvog svjetskog rata te procjenjuje važnost i značenje sarajevskog atentata. Analizira i vrednuje primarne i sekundarne izvore kako bi dublje istražio neki od aspekata Prvog svjetskog rata (razmatra perspektive suvremenika, istražuje stanje na bojištima i ključne događaje, uspoređuje svakodnevni život na bojištu i u pozadini, razmatra utjecaj razvoja ratne tehnologije na ljudske gubitke, odnos vojnih saveza, utjecaj ratnih zbivanja na društvo, kulturu i umjetnost itd.).

7.3. Stvaranje Kraljevstva SHS

Učenik istražuje nastanak Države SHS i Kraljevstva SHS proučavajući povijesne izvore i različite interpretacije o stvaranju nove državne zajednice južnoslavenskih naroda. Objašnjava ulogu pojedinih tijela (Jugoslavenski odbor, srpska vlada, Hrvatski sabor) i istaknutih pojedinaca, uspoređujući različite zamisli o uređenju buduće države.

OSMI RAZRED

A. VRIJEME I PROSTOR	B. UZROCI I POSLJEDICE	C. KONTINUITETI I PROMJENE	D. IZVORI I ISTRAŽIVANJE PROŠLOSTI	E. INTERPRETACIJE I PERSPEKTIVE
----------------------	------------------------	----------------------------	------------------------------------	---------------------------------

ISHOD	RAZINE USVOJENOSTI				
	RAZRADA ISHODA	ZADOVOLJAVAJUĆA	DOBRA	VRLO DOBRA	IZNIMNA
A.8.2 UČENIK PRIMJENJUJE ODGOVARAJUĆI KRONOLOŠKI OKVIR U PROUČAVANJU POVIJESNIH DOGAĐAJA, POJAVA I PROCESA TE PRIKAŽUJE PROTOK VREMENA NA SLOŽENIJE NAČINE.	Reda osobe, događaje, pojave i procese kronološki. Snažni se u vremenu kako bi objasnio uzroke i posljedice te kontinuitete i promjene. Tumači obilježja društava i razdoblja koja proučava, uspoređuje ih i pronalazi sličnosti i razlike. Pokazuje razvijeniji osjećaj za trajanje događaja, pojava i procesa u odnosu na prethodne razrede. Razumije važnost i značenje ključnih prekretnica u svjetskoj, europskoj i hrvatskoj povijesti te različite modele periodizacije (npr. različite periodizacije 20. stoljeća). Rabi i izrađuje lente vremena, kronološke i usporedne tablice, dijagrame itd. Koristi se razvijenijim rječnikom koji se odnosi na povijesno razdoblje koje	Koristi se primjerenim rječnikom kojim opisuje tijek vremena. Uspoređuje obilježja društava i razdoblja koja proučava. Određuje kronološku strukturu u povijesnom narativu. Reda osobe, događaje i pojave kronološki. Navodi ključne vremenske odrednice. Izrađuje grafičke prikaze tijeka vremena.	Koristi se primjerenim rječnikom kojim opisuje tijek vremena (Drugi svjetski rat, „lude dvadesete“, Hladni rat, Velika gospodarska kriza, Domovinski rat i sl.). Uspoređuje obilježja društava i razdoblja koja proučava, objašnjavajući što se promijenilo, a što je ostalo isto. Određuje kronološku strukturu u povijesnom narativu. Reda osobe, događaje, pojave i procese kronološki. Navodi ključne vremenske odrednice. Izrađuje složenije grafičke prikaze tijeka vremena.	Koristi se razvijenim rječnikom kojim opisuje tijek vremena (međuraće, dekolonizacija, sufražetski pokret, doba detanta i sl.). Uspoređuje obilježja društava i razdoblja koja proučava, objašnjavajući promjene i kontinuitete. Određuje kronološku strukturu u složenijem povijesnom narativu. Reda osobe, događaje, pojave i procese kronološkim redoslijedom. Navodi ključne datume. Izrađuje složenije grafičke prikaze tijeka vremena.	Koristi se naprednim rječnikom kojim opisuje tijek vremena (sorealizam, globalizacija, postmodernizam i sl.). Uspoređuje obilježja društava i razdoblja koja proučava, tumačeći razloge promjena i kontinuiteta. Određuje kronološku strukturu u složenom povijesnom narativu. Reda osobe, događaje, pojave i procese kronološki. Navodi ključne datume. Osmišljava i izrađuje složenije grafičke prikaze tijeka vremena.

A.8.3 UČENIK OBJAŠNJAVA SLOŽEN MEĐUSOBNI UTJECAJ ČOVJeka I PROSTORA U RAZDOBLJIMA KOJA PROUČAVA. ANALIZIRA I UPOTREBLJAVA POVIJESNE, GEOGRAFSKE I SLIJEPE KARTE.	proučava. Objašnjava međusobni utjecaj prostora i načina života. Zaključuje o međusobnom utjecaju prostora te društvenoga, gospodarskog i političkog razvoja. Objašnjava interpretativnu prirodu povijesnih karata (što je na njima i kako prikazano; uočava njihove prednosti i nedostatke u prikazu pojedinih događaja i pojava). Koristi se povijesnim, slijepim i geografskim kartama. Izrađuje tematske karte na zadanoj podlozi.	Čita jednostavnije povijesne karte i geografske karte s pomoću tumača. Upisuje i ucrtava podatke u slijepe karte prema učiteljevu naputku. Koristeći se kartom, objašnjava međusobni utjecaj prostora i načina života.	Čita povijesne i geografske karte s pomoću tumača. Upisuje i ucrtava podatke u slijepe karte. Izrađuje tematske karte na zadanoj podlozi. Koristeći se kartom, objašnjava međusobni utjecaj prostora i načina života.	Čita složenije povijesne karte i geografske karte s pomoću tumača. Upisuje i ucrtava podatke u slijepe karte. Izrađuje tematske karte na zadanoj podlozi. Povezujući podatke iz karata i drugih izvora znanja, objašnjava međusobni utjecaj prostora i načina života. Identificira i objašnjava načine na koji povijesne karte prikazuju određene događaje, pojave i procese.	Koristi se složenijim povijesnim kartama i geografskim kartama kako bi objasnio povijesne događaje, pojave i procese. Upisuje i ucrtava podatke u slijepe karte. Izrađuje tematske karte na zadanoj podlozi. Zaključuje o utjecaju prostora i načina života u prošlosti na temelju podataka s karte i drugih izvora znanja. Analizira načine na koji povijesne karte prikazuju određene događaje, pojave i procese te predlaže moguće izmjene.
B.8.1 UČENIK ANALIZIRA UZROKE I POSLJEDICE DOGAĐAJA, POJAVA I PROCESA TE PROSUĐUJE O NJIHOVOJ VAŽNOSTI.	Analizira višestruke uzroke i posljedice događaja, pojava i procesa. Reda ih po važnosti objašnjava jući svoj izbor i uspoređujući ga s izborom drugih učenika. Uspoređuje različite prikaze uzroka i posljedica (udžbenik, primarni izvor, književno djelo, film, novine, historiografija) i objašnjava zašto ljudi imaju različite ideje o tome koji su uzroci i posljedice događaja, pojava i procesa važniji. Kategorizira uzroke i posljedice događaja	Objašnjava uz učiteljevu pomoć neke uzroke i posljedice prošlih događaja, pojava i procesa koje proučava. Uočava da se neki uzroci i posljedice prikazuju važnijima od drugih ilustrirajući to konkretnim primjerima. Razlikuje pojedine kategorije uzroka i posljedica prošlih događaja, pojava i procesa uz učiteljevu pomoć. Navodi primjere posljedica prošlih događaja, pojava i procesa koji utječu na sadašnjost.	Reda uzroke i posljedice događaja, pojava i procesa prema važnosti navodeći neke argumente za svoj odabir. Uspoređuje različite prikaze (popularne, udžbeničke, znanstvene) prošlih događaja, pojava i procesa kako bi objasnio sličnosti i razlike u odabiru uzroka i posljedica. Svrstava uzroke i posljedice prošlih događaja, pojava i procesa u zadane kategorije. Pronalazi i objašnjava primjere	Analizira uzroke i posljedice događaja, pojava i procesa koje proučava, reda ih po važnosti i navodi argumente za svoj odabir. Analizira različite prikaze prošlih događaja pojava i procesa kako bi objasnio sličnosti i razlike u odabiru uzroka i posljedica. Kategorizira uzroke i posljedice prošlih događaja, pojava i procesa. Objašnjava primjere posljedica prošlih događaja, pojava i procesa koji utječu na sadašnjost.	Oblikuje vlastita objašnjenja o uzrocima i posljedicama događaja, pojava i procesa koja su potkrijepljena dokazima i smještena u odgovarajući kontekst. Reda uzroke i posljedice po važnosti navodeći argumente za svoj odabir koji uspoređuje s odabirom drugih učenika. Analizira i tumači različite prikaze prošlih događaja pojava i procesa kako bi objasnio sličnosti i razlike u odabiru uzroka i posljedica. Kategorizira uzroke i

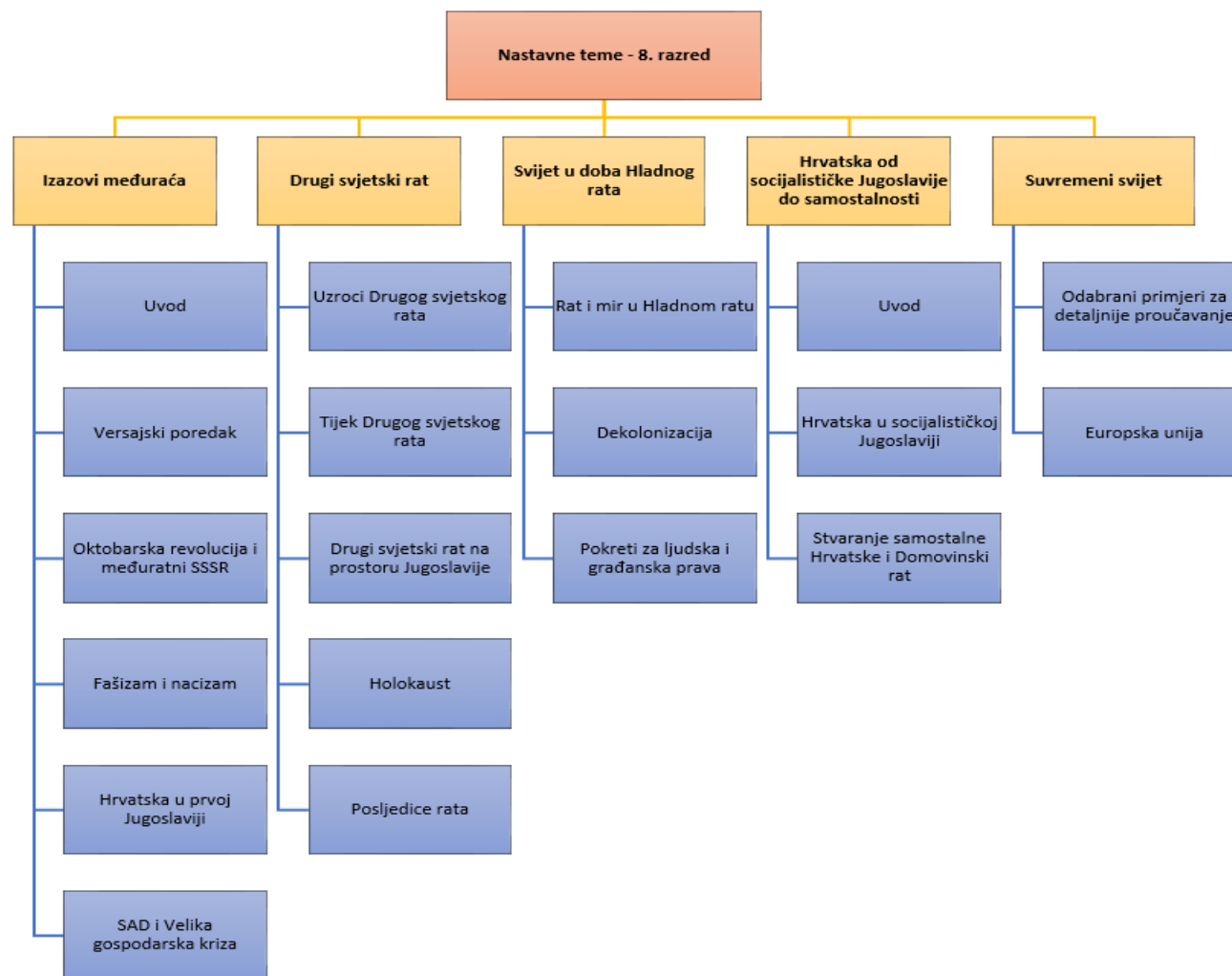
	koje proučava (kratkotrajni - dugotrajni, lokalni - globalni, direktni - indirektni, politički – gospodarski – kulturni - društveni itd.).		posljedica prošlih događaja, pojava i procesa koji utječu na sadašnjost.		posljedice prema različitim kriterijima. Objašnjava utjecaj posljedica prošlih događaja, pojava i procesa na sadašnjost.
C.8.1 UČENIK ANALIZIRA KONTINUITETE I PROMJENE U RAZDOBLJIMA KOJA PROUČAVA.	Objašnjava, uspoređuje i analizira kontinuitete i promjene. Istražuje domete i ritam te uzroke i posljedice promjena u jednom ili više razdoblja. Uočava je li promjena značila napredak ili nazadovanje i je li bila kratkoročna ili dugoročna. Objašnjava kako su se društvene pojave, procesi, ideje, vrijednosti i stavovi pojedinaca ili skupina mijenjali tijekom vremena.	Identificira uz učiteljevu pomoć domete i ritam promjena te njihove uzroke i posljedice. Obrazlaže uz učiteljevu pomoć kako su se društvene pojave, procesi, ideje, vrijednosti i stavovi pojedinaca ili skupina mijenjali tijekom vremena. Objašnjava jesu li promjene značile napredak ili nazadovanje.	Objašnjava i uspoređuje domete i ritam promjena te njihove uzroke i posljedice. Obrazlaže kako su se društvene pojave, procesi, ideje, vrijednosti i stavovi pojedinaca ili skupina mijenjali tijekom vremena. Objašnjava jesu li promjene značile napredak ili nazadovanje.	Stvara vlastite zaključke o dometu i ritmu promjena te njihovim uzrocima i posljedicama. Analizira kako su se društvene pojave, procesi, ideje, vrijednosti i stavovi pojedinaca ili skupina mijenjali tijekom vremena. Procjenjuje jesu li promjene značile napredak ili nazadovanje.	Integrira znanje o dometu i ritmu promjena te njihovim uzrocima i posljedicama u šire razumijevanje prošlosti. Analizira kako su se društvene pojave, procesi, ideje, vrijednosti i stavovi pojedinaca ili skupina mijenjali tijekom vremena. Procjenjuje jesu li promjene značile napredak ili nazadovanje.
D.8.1 UČENIK ANALIZIRA I PROCJENJUJE PRIMARNE I SEKUNDARNE IZVORE SPECIFIČNE ZA RAZDOBLJA KOJA PROUČAVA.	Razlikuje primarne i sekundarne izvore, objašnjava njihova obilježja, analizira ih i vrednuje na primjeren način. Dok istražuje, razvija pitanja za analizu izvora koja služe kao okvir istraživanju. Iz izvora izdvaja informacije, odabire ih i rabi kao odgovor na istraživačko pitanje ili dokaz za vlastitu argumentaciju.	Razlikuje primarne od sekundarnih izvora i objašnjava obilježja nekih izvora tipičnih za razdoblja koje proučava. Izdvaja informacije iz pojedinih izvora kako bi odgovorio na pitanja o prošlosti. Postavlja pitanja za analizu izvora uz učiteljevu pomoć.	Analizira i upotrebljava informacije iz različitih primarnih i sekundarnih izvora, kao i znanje o obilježjima izvora tipičnih za razdoblja koje proučava kako bi odgovorio na složenija pitanja o prošlosti. Samostalno postavlja pitanja za analizu izvora.	Analizira i vrednuje informacije iz širokog spektra primarnih i sekundarnih izvora kako bi odgovorio na složenija pitanja o prošlosti te došao do vlastitih utemeljenih zaključaka.	Analizira i vrednuje informacije iz širokog spektra primarnih i sekundarnih izvora koristeći se njima kao dokazima za vlastitu argumentaciju.

D.8.2 UČENIK ISTRAŽUJE PROŠLOST PRIMJENJUJUĆI KOMPONENTE PROCESA TE IZRAĐUJE RADOVE SLOŽENIJE STRUKTURE UTEMELJENE NA IZVORIMA I LITERATURI.	Postavlja istraživačka pitanja o prošlosti. Identificira i kombinira informacije iz izvora kako bi došao do odgovora i zaključaka te ih rabi kao dokaze. Prikuplja i obrađuje podatke na raznovrsne načine. Postavlja pitanja o podrijetlu i svrsi izvora, objašnjava sličnosti i razlike u suprotstavljenim prikazima te opisuje i objašnjava perspektive. Procjenjuje uspješnost vlastitog istraživanja uvažavajući kriterije procjene: za procjenu relevantnosti pitanja i dokaza, dubine i logike argumenata kojima podupire svoje zaključke. Izrađuje strukturirane radove (uvod, razrada i zaključak, misli i cjeline izložene logičkim slijedom) i složenije strukturirani rad (uvod, središnji dio i zaključak u kojem se jasno uočava cilj, svrha i rezultati istraživanja). U radu upotrebljava prikladnu terminologiju. Započinje s pisanjem bilježaka o izvorima i literaturi kojom se koristio.	Postavlja jednostavnija istraživačka pitanja te identificira i kombinira informacije iz izvora kako bi došao do odgovora i zaključaka. U prikazima događaja prepoznaje perspektive i daje za njih jednostavna objašnjenja. Odabire i organizira informacije uz potporu učitelja ili vršnjaka kako bi izradio strukturirani rad. Koristi se terminima u ograničenom opsegu. Navodi izvore informacija u osnovnoj formi. Procjenjuje uspješnost vlastitog istraživanja uz pomoć učitelja ili drugih učenika.	Postavlja složenija istraživačka pitanja i planira istraživanje. Služi se raznovrsnim pristupima u prikupljanju i obradi podataka. Postavlja pitanja o podrijetlu i svrsi izvora, pronalazi i objašnjava sličnosti i razlike u suprotstavljenim prikazima događaja i osoba te opisuje perspektive. Tako prikupljene informacije rabi kao dokaze. Samostalno odabire i organizira informacije kako bi izradio strukturirani rad. Koristi se stručnim terminima. Služi se informacijama iz izvora kao dokazima. Navodi izvore informacija u osnovnoj formi. Procjenjuje uspješnost vlastitog istraživanja koristeći se pripremljenim kriterijima.	Planira i provodi istraživanja te samostalno dolazi do utemeljenih zaključaka. Postavlja pitanja o podrijetlu i svrsi izvora, analizira i objašnjava sličnosti i razlike u suprotstavljenim prikazima događaja ili osoba te opisuje i objašnjava perspektive. Tako prikupljene informacije upotrebljava kao dokaze u vlastitim prikazima prošlosti. Izrađuje radove složenije strukture koristeći se relevantnim informacijama i stručnim terminima. Koristi se informacijama iz izvora kao dokazima. Precizno navodi izvore informacija. Procjenjuje uspješnost vlastitog istraživanja, uzimajući u obzir relevantne kriterije procjene.	Provodi istraživanja o povijesnim temama te samostalno dolazi do utemeljenih zaključaka. Koristi se raznovrsnim i brojnim izvorima analitički i kritički. Analizira i prosuđuje suprotstavljene perspektive. Tako prikupljene informacije upotrebljava kao dokaze u vlastitim prikazima prošlosti. Izrađuje složenije strukturirane pripovijesti, opise i objašnjenja koristeći se relevantnim informacijama i stručnim terminima. Sustavno rabi informacije iz izvora kao dokaze. Sustavno navodi izvore informacija. Procjenjuje uspješnost vlastitog istraživanja, uzimajući u obzir relevantne kriterije procjene.
--	---	---	--	--	---

E.8.1 UČENIK ANALIZIRA RAZLIČITE INTERPRETACIJE I PERSPEKTIVE O PROŠLIM DOGAĐAJIMA, POJAVAMA I PROCESIMA.	Analizira vrstu i sadržaj interpretacije te perspektivu autora interpretacije. Primjenjuje obrasce za analizu interpretacija i perspektiva (o autoru, mjestu i vremenu nastanka, o izvorima kojima se autor služio, o razlogu nastanka). Uvažava povijesni kontekst nastanka interpretacije. Utvrđuje i objašnjava razloge postojanja različitih interpretacija (npr. odabir izvora, nedostatak izvora, pojava novih izvora, perspektive, ideje i uvjerenja autora, ciljana publika, svrha). Identificira izvore korištene u interpretaciji te pretpostavke i pristranosti. Odabire i procjenjuje važnost i značenje osoba, događaja, pojava i procesa na temelju zadanih kriterija (npr. događaj koji je utjecao na velik broj ljudi ili koji je dugo utjecao na život ljudi; događaj koji je važan za ljude u prošlosti i/ili koji je važan nama danas itd.). Promišlja o svojim zapažanjima i procjenama značenja osoba, događaja, pojava i procesa (npr. o odabiru događaja, značenju koje im je pripisao i sl.).	Uspoređuje neke interpretacije o osobama, događajima, pojavama i procesima te identificira sličnosti i razlike. U izvorima identificira različita gledišta i perspektive uz učiteljevu potporu. Postavlja temeljna pitanja za analizu interpretacija i perspektiva (o autoru, mjestu i vremenu nastanka) i daje jednostavne odgovore. Opisuje važnost i značenje pojedinih osoba, događaja i procesa na temelju zadanih kriterija, uz učiteljevu pomoć. Promišlja o svojim zapažanjima koristeći se zadanim kriterijima.	Uspoređuje interpretacije o osobama, događajima, pojavama i procesima te objašnjava sličnosti i razlike. U izvorima objašnjava različita gledišta i perspektive. Postavlja pitanja za analizu interpretacija i perspektiva i daje na njih jednostavne odgovore. Razlikuje činjenice od mišljenja. Shvaća da na temelju istih izvora mogu nastati različite interpretacije te navodi neke razloge. U prikazima koje proučava određuje pretpostavke te identificira pristranosti i stereotipe. Objašnjava važnost i značenje pojedinih osoba, događaja, pojava i procesa na temelju zadanih kriterija. Uspoređuje svoje procjene značenja s procjenama drugih učenika, objašnjavajući sličnosti i razlike.	Uspoređuje interpretacije o osobama, događajima, pojavama i procesima te objašnjava sličnosti i razlike. Analizira izvore kako bi objasnio perspektive. Sustavno postavlja pitanja za analizu interpretacija i perspektiva. Navodi i objašnjava razloge zbog kojih nastaju različite interpretacije i perspektive u konkretnom primjeru koji analizira. Uspoređuje interpretacije i perspektive s izvorima kojima se služio autor te izdvaja dokaze koji su upotrijebljeni i/ili izostavljeni. U prikazima razlikuje činjenice od mišljenja te izdvaja pretpostavke i pristranosti. Procjenjuje važnost i značenje pojedinih osoba, događaja, pojava i procesa prema zadanim kriterijima. Uspoređuje svoje procjene značenja s procjenama drugih učenika objašnjavajući zašto među njima postoje razlike.	Primjenjuje obrasce za analizu interpretacija i perspektiva. Donosi argumentirane zaključke o razlozima zbog kojih nastaju različite interpretacije i perspektive. Shvaća da različite interpretacije i perspektive mogu, ali i ne moraju biti podjednako vrijedne. Vrednuje utemeljenost pojedinih interpretacija procjenjujući zašto je jedna vrednija od drugih. Donosi procjene o važnosti i značenju pojedinih osoba, događaja, pojava i procesa te objašnjava razloge odabira. Uspoređuje svoje procjene s procjenama drugih učenika te objašnjava zašto među njima postoje razlike.
---	--	---	---	--	---

	Uspoređuje ih sa zapažanjima drugih učenika te shvaća zašto postoje različite zamisli o tome koji su događaji važni (npr. različita iskustva, znanja, gledišta i stavovi o pojedinim događajima).				
--	---	--	--	--	--

Nastavne teme u osmom razredu:

1. IZAZOVI MEĐURAČA

Ključno pitanje: Koliko se Europa 1939. razlikovala od Europe 1919. godine?

1.1. Uvod

Učenik određuje kronološki okvir ključnih povijesnih događaja, pojava i procesa u Europi međuratnog razdoblja.

1.2. Versajski poredak

Učenik određuje teritorijalne promjene u Europi poslije Prvog svjetskog rata. Analizira i objašnjava posljedice mirovnih ugovora te ih povezuje s različitim interpretacijama. Promišlja o položaju nacionalnih manjina i krivnji za rat. Proučava Ligu naroda i sustav međunarodnih ugovora.

1.3. Oktobarska revolucija i međuratni SSSR

Objašnjava uzroke i posljedice Oktobarske revolucije i ključne političke, gospodarske, društvene i kulturne pojave i procese u međuratnom SSSR-u. Povezuje ih s različitim interpretacijama. Objašnjava utjecaj Oktobarske revolucije na međunarodne odnose te širenje komunističkih ideja u svijetu.

1.4. Fašizam i nacizam

Analizira i objašnjava uzroke i posljedice nastanka fašizma u Italiji i nacizma u Njemačkoj. Objašnjava dolazak na vlast fašista i nacista te širenje fašističke i nacističke ideologije. Analizira povijesne izvore o ideologiji fašizma i nacizma, ustroju i djelovanju fašističke i nacističke vlasti te društvenim, gospodarskim i kulturnim okolnostima. Kritički procjenjuje povijesne osobe, događaje, pojave i procese.

1.5. Hrvatska u prvoj Jugoslaviji

Učenik analizira politička, društvena, gospodarska i kulturna obilježja Kraljevine SHS/ Kraljevine Jugoslavije između dva svjetska rata. Istražuje unutarnjopolitičke okolnosti, međunarodni položaj, parlamentarni život i izazove demokracije. Procjenjuje značenje i ulogu Stjepana Radića i HSS-a. Analizira ideologiju i djelovanje KPJ-a. Prati promjene nakon uvođenja Šestosiječanjske diktature, nastanak i djelovanje ustaškog pokreta te nastanak Banovine Hrvatske.

1.6. SAD i Velika gospodarska kriza

Učenik istražuje obilježja parlamentarnih demokracija na primjeru SAD-a. Istražuje uzroke i posljedice Velike gospodarske krize te domete i ritam društvenih, ekonomskih i političkih promjena u svijetu. Procjenjuje značenje New Deal-a objašnjavajući američki model izlaska iz krize.

2. DRUGI SVJETSKI RAT

Ključno pitanje: Zašto je u Drugome svjetskom ratu toliko obezvrijeđen ljudski život?

2.1. Uzroci Drugoga svjetskog rata

Učenik objašnjava višestruke uzroke koji su doveli do rata (ključni događaji, pojave, ideologije, pojedinci i procesi u međuraću, osobito u 1930-im godinama). Analizira i vrednuje izvore o uzrocima Drugoga svjetskog rata te ih povezuje s različitim interpretacijama.

2.2. Tijek Drugoga svjetskog rata

Učenik utvrđuje osnovni kronološki okvir Drugoga svjetskog rata. Navodi sukobljene saveze u ratu, objašnjava prostorni raspored ratišta i prati najvažnije vojne i političke događaje koji su označili početak, prekretnice i kraj rata. Proučava stradanja vojnika i civila u ratu.

2.3. Drugi svjetski rat na prostoru Jugoslavije

Učenik istražuje višestruke uzroke i tijek Drugoga svjetskog rata na području Jugoslavije s fokusom na prilike u Hrvatskoj (NOB, NDH). Istražuje različita gledišta i perspektive sukobljenih strana, kolaboraciju, otpor, revoluciju, građanski rat, genocid i masovne zločine te propituje ulogu povijesnih osoba u ratu. Objašnjava stradanja ljudi iz ideoloških, političkih, rasnih, vjerskih i nacionalnih razloga tijekom rata na temelju različitih izvora i svjedočanstava suvremenika tih događaja.

2.4. Holokaust

Učenik istražuje dugoročne uzroke i posljedice Holokausta. Proučava iskustva stradanja kroz iskaze pojedinaca i analizira čimbenike koji su doveli do zločina i dezintegracije ljudskih i demokratskih vrijednosti. Analizira izvore i perspektive te značenje i relevantnost poučavanja o temi danas.

2.5. Posljedice rata

Učenik proučava političke, teritorijalne, ekonomske i društvene posljedice rata te utjecaj rata na poslijeratni svijet. Istražuje suđenja za ratne zločine te stvaranje i ulogu Ujedinjenih naroda. Analizira kulturu sjećanja na Drugi svjetski rat te propituje kontroverzije i sukobljena sjećanja na rat.

3. SVIJET U DOBA HLADNOG RATA

Ključno pitanje: Zašto je svijet nakon Drugoga svjetskog rata ostao podijeljen?

3.1. Rat i mir u Hladnom ratu

Učenik određuje kronološki okvir ključnih povijesnih događaja, pojava i procesa od početka Hladnog rata do sloma komunističkih režima u Europi. Objašnjava ključne procese i zbivanja u razdoblju Hladnog rata služeći se različitim primarnim i sekundarnim izvorima.

Učitelj i učenici odabiru jednu temu za detaljnije proučavanje: npr. neki ratni sukob ili krizu iz razdoblja Hladnog rata, utrka u naoružanju i dogovori o razoružanju, sport u službi hladnoratovskih sukoba, istraživanje svemira, nastojanja da se prevladaju hladnoratovski sukobi i osigura mir.

3.2. Dekolonizacija

Učenik objašnjava uzroke i posljedice dekolonizacije te njezin tijek u osnovnim crtama. Učitelj i učenici odabiru jednu temu za detaljnije proučavanje (npr. Indija, Bliski istok). Učenik analizira povijesne izvore, literaturu i interpretacije te procjenjuje značenje pojedinih osoba, događaja i procesa.

3.3. Pokreti za ljudska i građanska prava

Učenik istražuje razvoj ljudskih i građanskih prava u 20. stoljeću, analizira odabrane izvore (npr. Deklaracija UN-a o ljudskim pravima) te detaljnije proučava jedan primjer pokreta za ljudska i građanska prava.

4. HRVATSKA OD SOCIJALISTIČKE JUGOSLAVIJE DO SAMOSTALNOSTI

Ključno pitanje: Što su za Hrvatsku značile promjene u drugoj polovici 20. i početkom 21. stoljeća?

4.1. Uvod

Učenik određuje kronološki okvir ključnih događaja i procesa, zatim teritorijalne promjene od stvaranja do raspada socijalističke Jugoslavije te nakon osamostaljenja hrvatske države.

4.2. Hrvatska u socijalističkoj Jugoslaviji

Učenik istražuje ključne političke, gospodarske i društvene procese koji su oblikovali socijalističku Jugoslaviju od 1945. do njezina raspada, a osobito mjesto i ulogu Hrvatske u tim procesima. Proučava dolazak KPJ-a na vlast, uspostavu federacije te uspostavu novog poretka u prvim poslijeratnim godinama. Istražuje nasilje i stradanja ljudi iz političkih i ideoloških razloga koja su pratila te procese. Proučava gospodarske i društvene promjene prateći procese industrijalizacije i modernizacije. Istražuje ključne događaje: sukob sa SSSR-om i njegove posljedice u politici, gospodarstvu, društvu, kulturi i ideologiji, Hrvatsko proljeće, ustavne promjene te krizu SFRJ-a i njezin raspad. Analizira mijene u međunarodnom položaju socijalističke Jugoslavije te njezinu ulogu u Pokretu nesvrstanih.

4.3. Stvaranje samostalne Hrvatske i Domovinski rat

Učenik istražuje procese oblikovanja samostalne hrvatske države nakon 1990. uključujući demokratizaciju, političku i gospodarsku preobrazbu hrvatske države i društva, Domovinski rat, ratne sukobe na (post)jugoslavenskom prostoru i uključivanje Hrvatske u međunarodne integracije. Naglasak je na razdoblju od početka Domovinskog rata do mirne reintegracije Podunavlja: na uzrocima rata, ključnim vojnim operacijama, mirovnim inicijativama, različitim iskustvima ljudi u ratu te vojnim i civilnim žrtvama rata. Učenik istražuje uzroke i posljedice navedenih događaja te analizira izvore uključujući osobna svjedočanstva suvremenika tih događaja.

5. SUVREMENI SVIJET

Ključno pitanje: Vode li promjene u suvremenom svijetu napretku čovječanstva?

5.1. Primjeri za detaljnije proučavanje

Učenik izdvaja i objašnjava pojedine fenomene suvremenog svijeta istražuje njihove uzroke i posljedice te promjene koje oni uzrokuju. Učitelj i učenici odabiru jedan fenomen suvremenog svijeta (ili jedan njegov vid) za detaljniju obradu.

5.2. Europska unija

Učenik određuje kronološki okvir europskih integracija te objašnjava širenje Europske unije. Analizira uzroke i posljedice europskih integracija te njihov utjecaj na sadašnjost.

Srednje škole

TROGODIŠNJA STRUKOVNA ŠKOLA

Napomena: Ishodi za trogodišnje strukovne škole odnose se i na programe u kojima je povijest obvezni predmet u prvom razredu (70 sati) i na one u kojima je povijest obvezni predmet u prva dva razreda (35 + 35 sati).

A. VRIJEME I PROSTOR	B. UZROCI I POSLJEDICE	C. KONTINUITETI I PROMJENE	D. IZVORI I ISTRAŽIVANJE PROŠLOSTI	E. INTERPRETACIJE I PERSPEKTIVE
----------------------	------------------------	----------------------------	------------------------------------	---------------------------------

ISHOD	RAZINE USVOJENOSTI				
	RAZRADA ISHODA	ZADOVOLJAVAJUĆA	DOBRA	VRLO DOBRA	IZNIMNA
A.1.2 UČENIK PRIMJENJUJE KRONOLOŠKI OKVIR RAZDOBLJA KOJE PROUČAVA TE NA RAZLIČITE NAČINE PRIKAŽUJE REDOSLIJED I TRAJANJE POVIJESNIH DOGAĐAJA, POJAVA I PROCESA.	Poznaje periodizaciju prošlosti i zna odrediti kojem razdoblju pripada tema koju proučava. Poznaje ključne događaje, odrednice i datume toga razdoblja. Zna poredati događaje kronološki. Kreće se unutar periodizacije sinkronijski – uspoređuje i uočava različit ritam i trajanje događaja, procesa i pojava te izvlači o tome zaključke. U mogućnosti je periodizaciju povezati dijakronijski (stvoriti veze između razdoblja koje proučava i povezati obilježja	Koristi se primjerenim rječnikom kojim opisuje tijek vremena. Uspoređuje obilježja društava i razdoblja koja proučava objašnjavajući što se promijenilo, a što je ostalo isto. Određuje kronološku strukturu u povijesnom narativu. Reda osobe, događaje i pojave kronološki. Navodi ključne vremenske odrednice. Izrađuje grafičke prikaze tijeka vremena.	Koristi se primjerenim rječnikom kojim opisuje tijek vremena. Uspoređuje obilježja društava i razdoblja koja proučava objašnjavajući promjene i kontinuitete. Određuje kronološku strukturu u povijesnom narativu. Reda osobe, događaje, pojave i procese kronološki. Navodi ključne vremenske odrednice. Izrađuje grafičke prikaze tijeka vremena.	Koristi se razvijenim rječnikom kojim opisuje tijek vremena. Uspoređuje obilježja društava i razdoblja koja proučava objašnjavajući promjene i kontinuitete. Određuje kronološku strukturu u složenijem povijesnom narativu. Reda osobe, događaje, pojave i procese kronološki. Navodi ključne datume. Izrađuje složenije grafičke prikaze tijeka vremena.	Koristi se naprednim rječnikom kojim opisuje tijek vremena. Uspoređuje obilježja društava i razdoblja koja proučava tumačeći razloge promjena i kontinuiteta. Određuje kronološku strukturu u složenom povijesnom narativu. Reda osobe, događaje, pojave i procese kronološki. Navodi ključne datume. Osmišljava i izrađuje složenije grafičke prikaze tijeka vremena.

	različitih razdoblja). Sinkronijski i dijakronijski narativ prikazuje vlastitim prikazima tijeka vremena i ritma promjena (samostalno osmišljava i izrađuje vremenske lente, dijagrame, sheme, kronološke i usporedne tablice). Koristi se prikladnim kronološkim rječnikom.				
A.1.3 UČENIK OBJAŠNJAVA MEĐUSOBNI UTJECAJ ČOVJEKA I PROSTORA U RAZDOBLJIMA KOJA PROUČAVA. UPOTREBLJAVA POVIJESNE, GEOGRAFSKE I SLIJEPE KARTE.	Objašnjava međusobni utjecaj prostora i načina života. Zaključuje o međusobnom utjecaju prostora te društvenog, gospodarskog i političkog razvoja. Uočava interpretativnu prirodu povijesnih karata (što je na njima i kako prikazano; uočava njihove prednosti i nedostatke u prikazu pojedinih događaja i pojava). Koristi se povijesnim, slijepim i geografskim kartama. Izrađuje jednostavnije tematske karte na zadanoj podlozi.	Čita jednostavnije povijesne karte i geografske karte s pomoću tumača. Upisuje i ucrtava podatke u slijepe karte prema učiteljevu nalogu. Koristeći se kartom, objašnjava međusobni utjecaj prostora i načina života.	Čita povijesne i geografske karte s pomoću tumača. Upisuje i ucrtava podatke u slijepe karte. Izrađuje jednostavnije tematske karte na zadanoj podlozi. Koristeći se kartom, objašnjava međusobni utjecaj prostora i načina života.	Čita povijesne i geografske karte s pomoću tumača. Upisuje i ucrtava podatke u slijepe karte. Izrađuje tematske karte na zadanoj podlozi. Povezujući podatke iz karata i drugih izvora znanja (npr. udžbenika), objašnjava međusobni utjecaj prostora i načina života. Identificira načine na koji povijesne karte prikazuju određene događaje, pojave i procese.	Koristi se povijesnim i geografskim kartama kako bi objasnio povijesne događaje, pojave i procese. Upisuje i ucrtava podatke u slijepe karte. Izrađuje tematske karte na zadanoj podlozi. Zaključuje o utjecaju prostora i načina života u prošlosti na temelju podataka s karte i drugih izvora znanja. Identificira i objašnjava načine na koji povijesne karte prikazuju određene događaje, pojave i procese.

B.1.1 UČENIK ANALIZIRA UZROKE I POSLJEDICE DOGAĐAJA, POJAVA I PROCESA TE PROSUĐUJE O NJIHOVOJ VAŽNOSTI.	Razlikuje koncepte uzroka, povoda i posljedica. Analizira uzroke i posljedice događaja, pojava i procesa koje proučava i reda ih po važnosti navodeći neke argumente za svoj odabir. Uspoređuje različite prikaze (popularne, udžbeničke, znanstvene) prošlih događaja pojava i procesa kako bi objasnio sličnosti i razlike u njihovu odabiru. Svrstava uzroke i posljedice prošlih događaja, pojava i procesa u zadane kategorije. Pronalazi primjere posljedica prošlih događaja, pojava i procesa koji utječu na sadašnjost.	Razlikuje uzrok od povoda. Navodi pojedine uzroke i posljedice prošlih događaja, pojava i procesa. Reda ih po važnosti objašnjavajući svoj odabir. Uz učiteljevu pomoć uočava da događaji, pojave i procesi imaju više od jednog uzroka i posljedice i da se mogu prikazati na različite načine. Prepoznaje različite kategorija uzroka i posljedica u materijalu koji proučava prema učiteljevu naputku.	Navodi uzroke i posljedice prošlih događaja pojava i procesa. Opisuje prikaze uzroka i posljedica u udžbenicima, popularnim prikazima i povijesnim izvorima te ih reda po važnosti objašnjavajući svoj odabir. Pronalazi kategorije uzroka i posljedica u materijalu koji proučava prema učiteljevu naputku.	Objašnjava uzroke i posljedice događaja, pojava i procesa koje proučava i reda ih po važnosti potkrepljujući to nekim argumentima. Svrstava uzroke i posljedice prošlih događaja, pojava i procesa u zadane kategorije. Pronalazi primjere posljedica prošlih događaja, pojava i procesa koji utječu na sadašnjost.	Analizira uzroke i posljedice događaja, pojava i procesa koje proučava. Uspoređuje njihove prikaze kako bi objasnio sličnosti i razlike. Reda uzroke i posljedice po važnosti, argumentirajući svoj odabir. Svrstava uzroke i posljedice prošlih događaja, pojava i procesa u zadane kategorije. Pronalazi primjere posljedica prošlih događaja, pojava i procesa koji utječu na sadašnjost.
C.1.1 UČENIK ANALIZIRA KONTINUITETE I PROMJENE U RAZDOBLJIMA KOJA PROUČAVA.	Objašnjava, uspoređuje i analizira kontinuitete i promjene. Istražuje domete i ritam te uzroke i posljedice promjena u jednom ili više razdoblja. Uočava je li promjena značila napredak ili nazadovanje te je li bila kratkoročna ili dugoročna. Objašnjava kako su se društvene pojave, procesi, ideje, vrijednosti i stavovi pojedinaca ili skupina mijenjali tijekom vremena.	Identificira uz učiteljevu pomoć domete i ritam promjena te njihove uzroke i posljedice. Obrazlaže uz učiteljevu pomoć kako su se društvene pojave, procesi, ideje, vrijednosti i stavovi pojedinaca ili skupina mijenjali tijekom vremena. Objašnjava jesu li promjene značile napredak ili nazadovanje.	Objašnjava domete i ritam promjena te njihove uzroke i posljedice. Obrazlaže kako su se društvene pojave, procesi, ideje, vrijednosti i stavovi pojedinaca ili skupina mijenjali tijekom vremena. Objašnjava jesu li promjene značile napredak ili nazadovanje.	Uspoređuje domete i ritam promjena te njihove uzroke i posljedice. Obrazlaže kako su se društvene pojave, procesi, ideje, vrijednosti i stavovi pojedinaca ili skupina mijenjali tijekom vremena. Objašnjava jesu li promjene značile napredak ili nazadovanje.	Stvara zaključke o dometu i ritmu promjena te njihovim uzrocima i posljedicama. Analizira kako su se društvene pojave, procesi, ideje, vrijednosti i stavovi pojedinaca ili skupina mijenjali tijekom vremena. Procjenjuje jesu li promjene značile napredak ili nazadovanje.

D.1.2 UČENIK ISTRAŽUJE PROŠLOST KORISTEĆI SE PRIMARNIM I SEKUNDARNIM IZVORIMA, ODGOVARAJUĆIM METODAMA I KONTEKSTUALNIM ZNANJIMA.	Postavlja istraživačka pitanja o prošlosti i u izvorima odabire i kombinira informacije kako bi došao do odgovora i zaključaka. Planira korake u istraživanju i koristi se raznovrsnim pristupima u prikupljanju i obradi podataka. Postavlja pitanja o podrijetlu i svrsi izvora, pronalazi i objašnjava sličnosti i razlike u suprotstavljenim prikazima događaja i osoba te opisuje perspektive. Procjenjuje uspješnost vlastitog istraživanja, poštujući kriterije procjene.	Postavlja istraživačka pitanja te odabire informacije iz izvora kako bi došao do odgovora i zaključaka. Procjenjuje uspješnost vlastitog istraživanja uz pomoć učitelja ili drugih učenika.	Postavlja istraživačka pitanja, odabire i kombinira informacije iz izvora kako bi došao do odgovora i zaključaka. Planira korake u istraživanju. Procjenjuje uspješnost vlastitog istraživanja uspoređujući ga s uradcima drugih učenika.	Postavlja složenija istraživačka pitanja te odabire i kombinira informacije iz izvora kako bi došao do odgovora i zaključaka. Upotrebljava raznovrsne pristupe u prikupljanju i obradi podataka. Postavlja pitanja o podrijetlu i svrsi izvora, pronalazi i objašnjava sličnosti i razlike u suprotstavljenim prikazima događaja i osoba te opisuje perspektive. Samostalno procjenjuje uspješnost vlastitog istraživanja koristeći se pripremljenim kriterijima.	Definira i provodi istraživanja te samostalno dolazi do utemeljenih zaključaka. Postavlja pitanja o podrijetlu i svrsi izvora, analizira i objašnjava sličnosti i razlike u suprotstavljenim prikazima događaja ili osoba te opisuje i objašnjava perspektive. Samostalno procjenjuje uspješnost vlastitog istraživanja poštujući relevantne kriterije procjene.
D.1.3 UČENIK IZRAĐUJE RADOVE SLOŽENIJE STRUKTURE UTEMELJENE NA IZVORIMA I LITERATURI TE IH PREZENTIRA KORISTEĆI SE RAZLIČITIM TEHNIKAMA I NAČINIMA.	Izrađuje/prezentira strukturirani rad u koji integrira relevantne informacije/dokaze iz izvora i literature kao odgovor na istraživačko pitanje. U rad uključuje dokaze temeljene na izvorima. U radu se koristi stručnim terminima i navodi izvore informacija. Rezultate priopćuje primjereno svrsi i publici.	Odabire i organizira informacije iz izvora i literature te ih oblikuje u strukturirani rad uz učiteljevu pomoć. Koristi se stručnim terminima u ograničenom opsegu. Navodi izvore informacija u osnovnoj formi. Rezultate priopćuje primjereno svrsi i publici.	Samostalno odabire i organizira informacije iz izvora i literature te ih oblikuje u strukturirani rad. Koristi se stručnim terminima na prikladan način. Navodi izvore informacija u osnovnoj formi. Rezultate priopćuje primjereno svrsi i publici.	Analizira relevantne informacije iz izvora i literature te oblikuje složenije strukturirani rad koji odgovara na istraživačko pitanje. Sustavno se koristi stručnim terminima te navodi izvore informacija. Rezultate priopćuje primjereno svrsi i publici.	Analizira relevantne informacije iz izvora i literature i upotrebljava ih kao dokaze kako bi podupro ili odbacio argumente. Sustavno i precizno rabi stručne termine i navodi izvore informacija. Rezultate priopćuje primjereno svrsi i publici.

E.1.1 UČENIK ANALIZIRA RAZLIČITE INTERPRETACIJE I PERSPEKTIVE O PROŠLIM DOGAĐAJIMA, POJAVAMA I PROCESIMA.	Analizira vrstu i sadržaj interpretacije. Primjenjuje obrasce za analizu interpretacija i perspektiva (o autoru, mjestu i vremenu nastanka, o izvorima kojima se autor služio, o razlogu nastanka). Uvažava povijesni kontekst nastanka interpretacije. Utvrđuje i objašnjava razloge postojanja različitih interpretacija (npr. nedostatak izvora, odabir izvora, pojava novih izvora, perspektive, ideje i uvjerenja autora, ciljane publika, svrha). U interpretaciji identificira pretpostavke i pristranosti. Objašnjava važnost i značenje osoba, događaja, pojava i procesa na temelju zadanih kriterija (npr. događaj koji je utjecao na velik broj ljudi ili koji je dugo utjecao na život ljudi, događaj koji je važan za ljude u prošlosti i/ili koji je važan nama danas itd.) te promišlja o svojim zapažanjima.	Uspoređuje neke interpretacije o osobama, događajima, pojavama i procesima te identificira sličnosti i razlike uz učiteljevu pomoć. U izvorima identificira gledišta uz učiteljevu potporu. Postavlja temeljna pitanja za analizu interpretacija i perspektiva (o autoru, mjestu i vremenu nastanka) i daje jednostavne odgovore. Opisuje važnost i značenje pojedinih osoba, događaja, pojava i procesa na temelju zadanih kriterija uz učiteljevu pomoć te promišlja o svojim zapažanjima.	Uspoređuje interpretacije o osobama, događajima, pojavama i procesima te objašnjava različite perspektive uz učiteljevu potporu. Postavlja temeljna pitanja za analizu interpretacija i perspektiva i daje na njih jednostavne odgovore uz učiteljevu potporu. Shvaća da na temelju istih izvora mogu nastati različite interpretacije te navodi neke primjere. U prikazima identificira pretpostavke i pristranosti uz učiteljevu pomoć. Objašnjava važnost i značenje pojedinih osoba, događaja, pojava i procesa na temelju zadanih kriterija te uspoređuje svoja zapažanja sa zapažanjima drugih učenika.	Uspoređuje interpretacije o osobama, događajima, pojavama i procesima te objašnjava različite perspektive. Postavlja temeljna pitanja za analizu interpretacija i perspektiva i daje na njih jednostavne odgovore. Shvaća da na temelju istih izvora mogu nastati različite interpretacije te navodi neke primjere. U prikazima identificira pretpostavke i pristranosti. Objašnjava važnost i značenje pojedinih osoba, događaja, pojava i procesa na temelju zadanih kriterija, uspoređuje svoja zapažanja sa zapažanjima drugih učenika te utvrđuje sličnosti i razlike.	Uspoređuje interpretacije o osobama, događajima, pojavama i procesima te objašnjava različite perspektive. Samostalno postavlja pitanja za analizu interpretacija i perspektiva. Objašnjava razloge zbog kojih nastaju različite interpretacije i perspektive u konkretnom primjeru koji analizira. U prikazima razlikuje činjenice od mišljenja te izdvaja pretpostavke i pristranosti. Shvaća da različite interpretacije i perspektive mogu, ali i ne moraju, biti podjednako vrijedne. Procjenjuje važnost i značenje pojedinih osoba, događaja, pojava i procesa prema zadanim kriterijima. Uspoređuje svoje procjene s procjenama drugih učenika te objašnjava sličnosti i razlike.
---	--	---	--	--	--

PRVI RAZRED ČETVEROGODIŠNJE STRUKOVNE ŠKOLE I PRVI RAZRED GIMNAZIJE

VRIJEME I PROSTOR	B. UZROCI I POSLJEDICE	C. KONTINUITETI I PROMJENE	D. IZVORI I ISTRAŽIVANJE PROŠLOSTI	E. INTERPRETACIJE I PERSPEKTIVE
-------------------	------------------------	----------------------------	------------------------------------	---------------------------------

ISHOD	RAZINE USVOJENOSTI				
	RAZRADA ISHODA	ZADOVOLJAVAJUĆA	DOBRA	VRLO DOBRA	IZNIMNA
A.1.2 UČENIK PRIMJENJUJE SLOŽENIJI NARATIV U KOJEM SE KREĆE SINKRONIJSKI I DIJAKRONIJSKI TE KRONOLOŠKE ODREDNICE POVEZANE S TEMOM KOJU PROUČAVA.	Poznaje periodizaciju prošlosti i određuje kojem razdoblju pripada tema koju proučava. Poznaje ključne događaje, odrednice i datume toga razdoblja. Zna poredati događaje kronološkim slijedom. Primjenjuje složeniji narativ u kojem se kreće sinkronijski i dijakronijski. Može stvoriti veze između razdoblja koja proučava te ih povezati u koherentnu cjelinu. Izrađuje složenije lente vremena, dijagrame, sheme, kronološke i usporedne tablice. Upotrebljava bogat i raznolik rječnik kojim pokazuje poznavanje kronologije.	Upotrebljava temeljne kronološke odrednice i periodizaciju povezanu s temom koju proučava. Opisuje obilježja različitih razdoblja u kojima se kreće sinkronijski i dijakronijski uz pomoć učitelja i vršnjaka. Uočava i opisuje ritam i trajanje događaja, pojava i procesa i prikazuje ih na različite načine. Rječnik kojim pokazuje poznavanje kronologije rabi u ograničenom opsegu.	Upotrebljava kronološke odrednice i periodizaciju povezanu s temom koju proučava. Objašnjava obilježja različitih razdoblja u kojima se kreće sinkronijski i dijakronijski. Analizira ritam i trajanje događaja, pojava i procesa i prikazuje ih na različite načine. Rječnik kojim pokazuje poznavanje kronologije rabi u primjerenom opsegu.	Primjenjuje složene kronološke odrednice i različite modele periodizacije povezane s temom koju proučava. Uspoređuje obilježja različitih razdoblja u kojima se kreće sinkronijski i dijakronijski. Analizira i interpretira ritam i trajanje događaja, pojava i procesa te donosi o tome zaključke. Osmišljava alternativne načine prikazivanja redoslijeda i trajanja događaja, pojava i procesa. Rabi raznolik i bogat rječnik kojim pokazuje poznavanje kronologije.	Sustavno primjenjuje složene kronološke odrednice i različite modele periodizacije povezane s temom koju proučava. Primjenjuje i integrira znanja o obilježjima različitih razdoblja u kojima se kreće sinkronijski i dijakronijski. Analizira i interpretira ritam i trajanje događaja, pojava i procesa i zaključke o tome rabi kao argumente za vlastitu interpretaciju. Osmišljava alternativne i složene načine prikazivanja redoslijeda i trajanja događaja, pojava i procesa. Upotrebljava sofisticiran rječnik kojim pokazuje poznavanje kronologije.

A.1.3 UČENIK ANALIZIRA SLOŽENOST MEĐUSOBNOG UTJECAJA ČOVJEKA I PROSTORA U RAZDOBLJIMA KOJA PROUČAVA. ANALIZIRA I RABI POVIJESNE, GEOGRAFSKE I SLIJEPE KARTE.	Istražuje prostor na kojem su se u prošlosti zbivali događaji, procesi i pojave. Proučava utjecaj prirodnih obilježja na način života. Analizira promjene na određenom prostoru (npr. gospodarske, društvene, političke i dr.) i objašnjava zašto je do njih došlo. Uočava na koji način povijesna zbivanja (bitke, migracije, osvajanja i sl.) ovise o prostoru na kojem su se odvijala. Analizira i rabi povijesne, geografske i slijepe karte. Objašnjava interpretativnu prirodu pojedinih kartografskih prikaza uočavajući njihove prednosti i nedostatke. Samostalno popunjava složenije slijepe karte.	Uočava prostorne odrednice događaja, pojava i procesa i daje za to jednostavno objašnjenje. Opisuje promjene na određenom prostoru te utjecaj prirodnih obilježja na način života u razdobljima koja proučava. Rabi povijesne i geografske karte te popunjava slijepe karte.	Objašnjava prostorne odrednice događaja, pojava i procesa. Analizira promjene na određenom prostoru te utjecaj prirodnih obilježja na način života u razdobljima koja proučava. Rabi složenije povijesne karte i geografske karte te popunjava slijepe karte.	Primjenjuje znanja o međusobnom utjecaju čovjeka i prostora u interpretaciji povijesnih događaja, pojava i procesa. Procjenjuje promjene na određenom prostoru te utjecaj prirodnih obilježja na način života u razdobljima koja proučava. Analizira i rabi povijesne, geografske i slijepe karte. Objašnjava interpretativnu prirodu pojedinih kartografskih prikaza uočavajući njihove prednosti i nedostatke.	Procjenjuje prostorne odrednice događaja, pojava i procesa i tumači složenost međusobnog utjecaja čovjeka i prostora u razdobljima koje proučava. Procjenjuje promjene na određenom prostoru te utjecaj prirodnih obilježja na način života u razdobljima koja proučava. Analizira i rabi povijesne, geografske i slijepe karte. Objašnjava interpretativnu prirodu pojedinih kartografskih prikaza uočavajući njihove prednosti i nedostatke.
B.1.1 UČENIK ANALIZIRA UZROKE I POSLJEDICE DOGAĐAJA, POJAVA I PROCESA KOJE PROUČAVA TE OBJAŠNJAVA NJIHOVU INTERPRETATIVNU PRIRODU.	Razlikuje koncepte uzroka, povoda i posljedica. Analizira uzroke i posljedice događaja, pojava i procesa koje proučava i reda ih po važnosti navodeći neke argumente za svoj odabir. Uspoređuje različite prikaze (popularne, udžbeničke, znanstvene) prošlih događaja pojava i procesa kako bi objasnio sličnosti i razlike u njihovu odabiru. Svrstava uzroke i posljedice prošlih događaja, pojava i procesa u zadane kategorije. Pronalazi primjere	Razlikuje uzrok od povoda. Navodi pojedine uzroke i posljedice prošlih događaja, pojava i procesa. Reda ih po važnosti objašnjavajući svoj odabir. Uz učiteljevu pomoć uočava da događaji, pojave i procesi imaju više od jednog uzroka i posljedice i da se mogu prikazati na različite načine. Prepoznaje različite kategorija uzroka i posljedica u materijalu	Navodi uzroke i posljedice prošlih događaja pojava i procesa. Opisuje prikaze uzroka i posljedica u udžbenicima, popularnim prikazima i povijesnim izvorima te ih reda po važnosti objašnjavajući svoj odabir. Pronalazi kategorije uzroka i posljedica u materijalu koji proučava prema učiteljevu naputku.	Objašnjava uzroke i posljedice događaja, pojava i procesa koje proučava i reda ih po važnosti potkrepljujući to nekim argumentima. Svrstava uzroke i posljedice prošlih događaja, pojava i procesa u zadane kategorije. Pronalazi primjere posljedica prošlih događaja, pojava i procesa koji utječu na sadašnjost.	Analizira uzroke i posljedice događaja, pojava i procesa koje proučava. Uspoređuje njihove prikaze kako bi objasnio sličnosti i razlike. Reda uzroke i posljedice po važnosti, argumentirajući svoj odabir. Svrstava uzroke i posljedice prošlih događaja, pojava i procesa u zadane kategorije. Pronalazi primjere posljedica prošlih događaja, pojava i procesa koji utječu na sadašnjost.

	posljedica prošlih događaja, pojava i procesa koji utječu na sadašnjost.	koji proučava prema učiteljevu nalogu.			
C.1.1 UČENIK ANALIZIRA SLOŽENOST KONTINUITETA I PROMJENA I NJIHOV MEĐUSOBNI UTJECAJ U RAZDOBLJIMA KOJA PROUČAVA.	Istražuje međuosobnost kontinuiteta i promjena: prati što se u određenom razdoblju i tijekom različitih razdoblja mijenjalo, a što je ostalo isto, analizira značenje, domete, ritam i trajanje promjena te njihove uzroke i posljedice u odgovarajućem povijesnom kontekstu. Prepoznaje i objašnjava obrasce promjena.	Objašnjava međuosobnost kontinuiteta i promjena uz učiteljevu pomoć. Povezuje domete, ritam i trajanje promjena te njihove uzroke i posljedice s odgovarajućim povijesnim kontekstom. Prepoznaje obrasce promjena i kontinuiteta uz učiteljevu pomoć.	Objašnjava međuosobnost kontinuiteta i promjena. Povezuje domete, ritam i trajanje promjena te njihove uzroke i posljedice s odgovarajućim povijesnim kontekstom. Objasniava obrasce promjena i kontinuiteta uz učiteljevu pomoć.	Analizira međuosobnost kontinuiteta i promjena. Objasniava domete, ritam i trajanje promjena te njihove uzroke i posljedice u odgovarajućem povijesnom kontekstu. Objasniava obrasce promjena i kontinuiteta.	Analizira složeni međuosobnost kontinuiteta i promjena i donosi o tome zaključke. Objasniava domete, ritam i trajanje promjena te njihove uzroke i posljedice u odgovarajućem povijesnom kontekstu. Tumači obrasce promjena i kontinuiteta tijekom vremena i to potkrepljuje primjerima.
D.1.2 UČENIK ISTRAŽUJE PROŠLOST ANALIZIRAJUĆI ŠIROK SPEKTAR PRIMARNIH I SEKUNDARNIH IZVORA I KORISTEĆI SE ODGOVARAJUĆIM METODAMA I KONTEKSTUALNIM ZNANJEM.	Oblikuje istraživačka pitanja fokusirana na određene segmente ili na šire razumijevanje teme. Provodi istraživanje na primarnim i sekundarnim izvorima. Dublje analizira podrijetlo, svrhu i kontekst primarnih i sekundarnih izvora, povezuje izvore s kontekstom teme koju istražuje, analizira stavove, perspektive i gledišta pojedinaca ili skupina te vrednuje njihovu pouzdanost i korisnost. Iz izvora izdvaja dokaze, analizira ih i vrednuje za vlastitu argumentaciju. Procjenjuje uspješnost svojega rada uzimajući u obzir kriterije procjene.	Oblikuje istraživačka pitanja i planira istraživanje uz pomoć učitelja ili vršnjaka. Odabire relevantne izvore i izdvaja dokaze kako bi odgovorio na istraživačko pitanje. Procjenjuje uspješnost svojeg pristupa uzimajući u obzir propisane kriterije procjene.	Samostalno oblikuje istraživačka pitanja i planira istraživanje. Analizira relevantne izvore i dokaze kako bi odgovorio na istraživačko pitanje. Samostalno procjenjuje uspješnost svojeg pristupa uzimajući u obzir relevantne kriterije procjene.	Oblikuje istraživačka pitanja i hipoteze i planira istraživanje. Pronalazi, analizira i vrednuje relevantne izvore i dokaze koristeći se različitim metodama. Samostalno procjenjuje uspješnost svojeg pristupa uzimajući u obzir relevantne kriterije procjene.	Samostalno oblikuje istraživačka pitanja i provodi istraživanje. Analizira, vrednuje i sintetizira dokaze iz različitih izvora kako bi razvio i podržao argumentaciju. Samostalno procjenjuje uspješnost svojeg pristupa uzimajući u obzir relevantne kriterije procjene.

D.1.3 UČENIK OBLIKUJE SLOŽENOSTRUKTURIRANE RADOVE UTEMELJENE NA KONTEKSTUALNOM ZNANJU I DOKAZIMA TE IH PREZENTIRA KORISTEĆI SE RAZLIČITIM TEHNIKAMA I NAČINIMA.	Izrađuje strukturirane radove u koje integrira relevantne informacije/dokaze iz izvora i literature kao odgovor na istraživačko pitanje. U radu se koristi stručnim terminima i navodi izvore informacija. Rezultate priopćuje odabirući metode i načine prezentacije primjerene svrsi i publici.	Odabire i organizira relevantne informacije iz izvora i literature te oblikuje strukturirane radove koji u osnovnim crtama odgovaraju na istraživačko pitanje. Koristi se stručnim terminima u ograničenom opsegu. Navodi izvore informacija u osnovnom obliku. Rezultate priopćuje odabirući metode i načine prezentacije primjerene svrsi i publici.	Analizira relevantne informacije iz izvora i literature te oblikuje strukturirane radove koji odgovaraju na istraživačko pitanje. Koristi se stručnim terminima te navodi izvore informacija. Rezultate priopćuje odabirući metode i načine prezentacije primjerene svrsi i publici.	Analizira i integrira širok spektar relevantnih informacija iz izvora i literature te oblikuje dobro strukturirane radove koji odgovaraju na istraživačko pitanje. Koristi se dokazima kako bi podupro ili odbacio argumente. Rabi prikladne stručne termine te sustavno navodi izvore informacija. Rezultate priopćuje odabirući metode i načine prezentacije primjerene svrsi i publici.	Analizira, procjenjuje i integrira širok spektar relevantnih informacija iz izvora i literature te oblikuje dobro strukturirane radove koji odgovaraju na istraživačko pitanje. Vješto se koristi dokazima kako bi podupro ili odbacio argumente. Rabi prikladne stručne termine te sustavno navodi izvore informacija. Rezultate priopćuje odabirući metode i načine prezentacije primjerene svrsi i publici.
E.1.1 UČENIK ANALIZIRA SLOŽENOST RAZLIČITIH INTERPRETACIJA I PERSPEKTIVA O PROŠLIM DOGAĐAJIMA, POJAVAMA I PROCESIMA.	Koristi se obrascima za analizu interpretacija i perspektiva. Analizira i objašnjava interpretacije i perspektive kako bi identificirao stavove, motive i vrijednosti njihovih autora te dokaze kojima se koriste kao potporom. Analizira i objašnjava značenja pripisana povijesnim osobama, događajima, pojavama i procesima. Objašnjava razloge zbog kojih nastaju i zbog kojih su se mijenjale različite interpretacije i perspektive vodeći računa o vremenu o kojem govore i u kojem su	Postavlja pitanja za analizu interpretacija i perspektiva i daje na njih jednostavne odgovore. Uspoređuje uz učiteljevu pomoć različite interpretacije i perspektive kako bi identificirao stavove, motive i vrijednosti njihovih autora. Uočava značenja pripisana povijesnim osobama, događajima, pojavama i procesima na temelju zadanih kriterija. Uvažava	Postavlja pitanja za analizu interpretacija i perspektiva i daje odgovore na njih. Uspoređuje različite interpretacije i perspektive kako bi identificirao stavove, motive i vrijednosti njihovih autora. Objašnjava značenja pripisana povijesnim osobama, događajima, pojavama i procesima na temelju zadanih kriterija. Obrazlaže povijesni kontekst o kojem interpretacija govori i u kojem je nastala. Uočava da	Primjenjuje obrasce za analizu interpretacija i perspektiva. Analizira različite interpretacije i perspektive kako bi objasnio stavove, motive i vrijednosti njihovih autora te odredio njihovu argumentaciju. Propituje značenja pripisana povijesnim osobama, događajima, pojavama i procesima na temelju zadanih kriterija. Objašnjava povijesni kontekst o kojem interpretacija govori i u kojem je nastala. Promišlja	Primjenjuje obrasce za analizu interpretacija i perspektiva i koristi se njima za oblikovanje vlastite interpretacije. Postavlja pitanja koja mogu voditi daljnjem istraživanju pojedinih interpretacija. Analizira različite interpretacije i perspektive kako bi objasnio stavove, motive i vrijednosti njihovih autora te odredio njihovu argumentaciju. Tumači značenja pripisana povijesnim osobama,

	nastale. Promišlja o tome kako se povijest može koristiti u različitim kontekstima (znanstvenom, popularnom, političkom, javnom) i u različite svrhe (uključujući primjere zlouporaba prošlosti te poticanja predrasuda i stereotipa), kako različiti prikazi prošlosti mogu voditi različitim shvaćanjima sadašnjosti te o mogućim posljedicama takvih shvaćanja.	elemente povijesnoga konteksta o kojem interpretacija govori i u kojem je nastala. Uočava da se povijest može koristiti u različitim kontekstima i u različite svrhe, da različiti prikazi prošlosti mogu voditi različitim shvaćanjima sadašnjosti te promišlja o mogućim posljedicama takvih shvaćanja.	se povijest može koristiti u različitim kontekstima i u različite svrhe, da različiti prikazi prošlosti mogu voditi različitim shvaćanjima sadašnjosti te promišlja o mogućim posljedicama takvih shvaćanja.	kako se povijest može koristiti u različitim kontekstima i u različite svrhe, kako različiti prikazi prošlosti mogu voditi različitim shvaćanjima sadašnjosti te o mogućim posljedicama takvih shvaćanja.	događajima, pojavama i procesima na temelju zadanih kriterija. Objašnjava širok povijesni kontekst o kojem interpretacija govori i u kojem je nastala. Promišlja kako se povijest može koristiti u različitim kontekstima i u različite svrhe, kako različiti prikazi prošlosti mogu voditi različitim shvaćanjima sadašnjosti te o mogućim posljedicama takvih shvaćanja.
--	--	---	--	---	--

DRUGI I TREĆI RAZRED ČETVEROGODIŠNJE STRUKOVNE ŠKOLE I DRUGI RAZRED GIMNAZIJE

A. VRIJEME I PROSTOR	B. UZROCI I POSLJEDICE	C. KONTINUITETI I PROMJENE	D. IZVORI I ISTRAŽIVANJE PROŠLOSTI	E. INTERPRETACIJE I PERSPEKTIVE
----------------------	------------------------	----------------------------	------------------------------------	---------------------------------

ISHOD	RAZINE USVOJENOSTI				
	RAZRADA ISHODA	ZADOVOLJAVAJUĆA	DOBRA	VRLO DOBRA	IZNIMNA
A.2.2 UČENIK PRIMJENJUJE SLOŽENI NARATIV U KOJEM SE KREĆE SINKRONIJSKI I DIJAKRONIJSKI TE KRONOLOŠKE ODREDNICE POVEZANE S TEMOM KOJU PROUČAVA.	Pozna je periodizaciju prošlosti i određuje kojem razdoblju pripada tema koju proučava. Pozna je ključne događaje, odrednice i datume toga razdoblja. Zna poredati događaje kronološki. Primjenjuje složeniji narativ u kojem se kreće sinkronijski i dijakronijski. Može stvoriti veze između razdoblja koja proučava te ih povezati u koherentnu cjelinu. Izrađuje složenije lente vremena, dijagrame, sheme, kronološke i usporedne tablice. Koristi se bogatim i raznolikim rječnikom kojim pokazuje poznavanje kronologije.	Rabi temeljne kronološke odrednice i periodizaciju povezanu s temom koju proučava. Opisuje obilježja različitih razdoblja u kojima se kreće sinkronijski i dijakronijski uz pomoć učitelja i vršnjaka. Uočava i opisuje ritam i trajanje događaja, pojava i procesa i prikazuje ih na različite načine. Rječnik kojim pokazuje poznavanje kronologije rabi u ograničenom opsegu.	Rabi kronološke odrednice i periodizaciju povezanu s temom koju proučava. Objašnjava obilježja različitih razdoblja u kojima se kreće sinkronijski i dijakronijski. Analizira ritam i trajanje događaja, pojava i procesa i prikazuje ih na različite načine. Rječnik kojim pokazuje poznavanje kronologije rabi u primjerenom opsegu.	Primjenjuje složene kronološke odrednice i različite modele periodizacije povezane s temom koju proučava. Uspoređuje obilježja različitih razdoblja u kojima se kreće sinkronijski i dijakronijski. Analizira i interpretira ritam i trajanje događaja, pojava i procesa te donosi o tome zaključke. Osmišljava alternativne načine prikazivanja redoslijeda i trajanja događaja, pojava i procesa. Rabi raznolik i bogat rječnik kojim pokazuje poznavanje kronologije.	Sustavno primjenjuje složene kronološke odrednice i različite modele periodizacije povezane s temom koju proučava. Primjenjuje i integrira znanja o obilježjima različitih razdoblja u kojima se kreće sinkronijski i dijakronijski. Analizira i interpretira ritam i trajanje događaja, pojava i procesa i zaključke o tome upotrebljava kao argumente za vlastitu interpretaciju. Osmišljava alternativne i složene načine prikazivanja redoslijeda i trajanja događaja, pojava i procesa. Rabi sofisticiran rječnik kojim pokazuje poznavanje kronologije.

A.2.3 UČENIK ANALIZIRA SLOŽENOST MEĐUSOBNOG UTJECAJA ČOVJEKA I PROSTORA U RAZDOBLJIMA KOJA PROUČAVA. ANALIZIRA I RABI POVIJESNE, GEOGRAFSKE I SLIJEPE KARTE.	Istražuje prostor na kojem su se u prošlosti zbivali događaji, procesi i pojave. Proučava utjecaj prirodnih obilježja na način života. Analizira promjene na određenom prostoru (npr. gospodarske, društvene, političke i dr.) i objašnjava zašto je do njih došlo. Uočava na koji način povijesna zbivanja (bitke, migracije, osvajanja i sl.) ovise o prostoru na kojem su se odvijala. Analizira i rabi povijesne, geografske i slijepe karte. Objašnjava interpretativnu prirodu pojedinih kartografskih prikaza uočavajući njihove prednosti i nedostatke. Samostalno popunjava složenije slijepe karte.	Uočava prostorne odrednice događaja, pojava i procesa i daje za to jednostavno objašnjenje. Opisuje promjene na određenom prostoru te utjecaj prirodnih obilježja na način života u razdobljima koja proučava. Rabi povijesne i geografske karte te popunjava slijepe karte.	Objašnjava prostorne odrednice događaja, pojava i procesa. Analizira promjene na određenom prostoru te utjecaj prirodnih obilježja na način života u razdobljima koja proučava. Rabi složenije povijesne karte, i geografske karte te popunjava slijepe karte.	Primjenjuje znanja o međusobnom utjecaju čovjeka i prostora u interpretaciji povijesnih događaja, pojava i procesa. Procjenjuje promjene na određenom prostoru te utjecaj prirodnih obilježja na način života u razdobljima koja proučava. Analizira i rabi povijesne, geografske i slijepe karte. Objašnjava interpretativnu prirodu pojedinih kartografskih prikaza uočavajući njihove prednosti i nedostatke.	Vrednuje prostorne odrednice događaja, pojava i procesa i tumači složenost međusobnog utjecaja čovjeka i prostora u razdobljima koje proučava. Procjenjuje promjene na određenom prostoru te utjecaj prirodnih obilježja na način života u razdobljima koja proučava. Analizira i rabi povijesne, geografske i slijepe karte. Objašnjava interpretativnu prirodu pojedinih kartografskih prikaza uočavajući njihove prednosti i nedostatke.
B.2.1 UČENIK ANALIZIRA UZROKE I POSLJEDICE DOGAĐAJA, POJAVA I PROCESA KOJE PROUČAVA TE OBJAŠNJAVA NJIHOVU INTERPRETATIVNU PRIRODU.	Analizira uzroke i posljedice događaja, pojava i procesa te ih razvrstava prema sadržaju, opsegu, trajanju i važnosti. Objašnjava kako se i zašto uzroci i posljedice interpretiraju na različite načine. Pronalazi primjere posljedica prošlih događaja, pojava i procesa koji utječu na sadašnjost.	Pronalazi primjere uzroka i posljedica događaja, pojava i procesa koje proučava te ih razvrstava prema trajanju, sadržaju i važnosti uz učiteljevu pomoć. Objašnjava kako se i zašto uzroci i posljedice interpretiraju na različite načine uz učiteljevu pomoć. Navodi primjere različitih kategorija uzroka koji mogu dovesti do različitih interpretacija prošlosti.	Objašnjava uzroke i posljedice događaja, pojava i procesa koje proučava te ih razvrstava prema sadržaju, trajanju i važnosti. Obrazlaže kako se i zašto uzroci i posljedice interpretiraju na različite načine. Objašnjava utjecaj posljedica prošlih događaja, pojava i	Analizira i objašnjava uzroke i posljedice događaja, pojava i procesa koje proučava te ih razvrstava prema sadržaju, trajanju i važnosti. Obrazlaže kako se i zašto uzroci i posljedice interpretiraju na različite načine. Obrazlaže posljedice prošlih događaja, pojava i procesa koji utječu na sadašnjost.	Analizira uzroke i posljedice događaja, pojava i procesa te ih razvrstava prema sadržaju, trajanju i važnosti. Obrazlaže zašto se uzroci i posljedice interpretiraju na različite načine i iz različitih perspektiva. Uspoređuje i objašnjava različite interpretacije uzroka i posljedica i donosi zaključke o sličnostima i razlikama. Obrazlaže posljedice prošlih događaja,

		Pronalazi primjere posljedica prošlih događaja, pojava i procesa koji utječu na sadašnjost.	procesa na sadašnjost.		pojava i procesa koji utječu na sadašnjost i to potkrepljuje argumentima.
C.2.1 UČENIK ANALIZIRA SLOŽENOST KONTINUITETA I PROMJENA I NJIHOV MEĐUSOBNI UTJECAJ U RAZDOBLJIMA KOJA PROUČAVA.	Istražuje međudnos kontinuiteta i promjena: prati što se u određenom razdoblju i tijekom različitih razdoblja mijenjalo, a što je ostalo isto, analizira značenje, domete, ritam i trajanje promjena te njihove uzroke i posljedice u odgovarajućem povijesnom kontekstu. Prepoznaje i objašnjava obrasce promjena.	Objašnjava međudnos kontinuiteta i promjena uz učiteljevu pomoć. Povezuje domete, ritam i trajanje promjena te njihove uzroke i posljedice s odgovarajućim povijesnim kontekstom. Prepoznaje obrasce promjena i kontinuiteta uz učiteljevu pomoć.	Objašnjava međudnos kontinuiteta i promjena. Povezuje domete, ritam i trajanje promjena te njihove uzroke i posljedice s odgovarajućim povijesnim kontekstom. Objašnjava obrasce promjena i kontinuiteta uz učiteljevu pomoć.	Analizira međudnos kontinuiteta i promjena. Objašnjava domete, ritam i trajanje promjena te njihove uzroke i posljedice u odgovarajućem povijesnom kontekstu. Objašnjava obrasce promjena i kontinuiteta.	Analizira složeni međudnos kontinuiteta i promjena i donosi o tome zaključke. Objašnjava domete, ritam i trajanje promjena te njihove uzroke i posljedice u odgovarajućem povijesnom kontekstu. Tumači obrasce promjena i kontinuiteta tijekom vremena i to potkrepljuje primjerima.
D.2.2 UČENIK ISTRAŽUJE PROŠLOST ANALIZIRAJUĆI ŠIROK SPEKTAR PRIMARNIH I SEKUNDARNIH IZVORA I KORISTEĆI SE ODGOVARAJUĆIM METODAMA I KONTEKSTUALNIM ZNANJIMA.	Oblikuje istraživačka pitanja fokusirana na određene segmente ili na šire razumijevanje teme. Provođi istraživanje na primarnim i sekundarnim izvorima. Dublje analizira podrijetlo, svrhu i kontekst primarnih i sekundarnih izvora, povezuje izvore s kontekstom teme koju istražuje, analizira stavove, perspektive i gledišta pojedinaca ili skupina te vrednuje njihovu pouzdanost i korisnost. Iz izvora izdvaja dokaze, analizira ih i vrednuje za vlastitu argumentaciju. Procjenjuje uspješnost svojega	Oblikuje istraživačka pitanja i planira istraživanje uz pomoć učitelja ili vršnjaka. Odabire relevantne izvore i izdvaja dokaze kako bi odgovorio na istraživačko pitanje. Procjenjuje uspješnost svojeg pristupa poštujući propisane kriterije procjene.	Samostalno oblikuje istraživačka pitanja i planira istraživanje. Analizira relevantne izvore i dokaze kako bi odgovorio na istraživačko pitanje. Samostalno procjenjuje uspješnost svojeg pristupa poštujući relevantne kriterije procjene.	Oblikuje istraživačka pitanja i hipoteze i planira istraživanje. Pronalazi, analizira i vrednuje relevantne izvore i dokaze koristeći se različitim metodama. Samostalno procjenjuje uspješnost svojeg pristupa poštujući relevantne kriterije procjene.	Samostalno oblikuje istraživačka pitanja i provodi istraživanje. Analizira, vrednuje i sintetizira dokaze iz različitih izvora kako bi razvio i podržao argumentaciju. Samostalno procjenjuje uspješnost svojeg pristupa poštujući relevantne kriterije procjene.

	rada poštujući kriterije procjene.				
D.2.3 UČENIK OBLIKUJE SLOŽENOSTRUKTURIRANE RADOVE UTEMELJENE NA KONTEKSTUALNOM ZNANJU I DOKAZIMA TE IH PREZENTIRA KORISTEĆI SE RAZLIČITIM TEHNIKAMA I NAČINIMA.	Izrađuje strukturirane radove u koje integrira relevantne informacije/dokaze iz izvora i literature kao odgovor na istraživačko pitanje. U radu se koristi stručnim terminima i navodi izvore informacija. Rezultate priopćuje odabirući metode i načine prezentacije primjerene svrsi i publici.	Odabire i organizira relevantne informacije iz izvora i literature te oblikuje strukturirane radove koji u osnovnim crtama odgovaraju na istraživačko pitanje. Koristi se stručnim terminima u ograničenom opsegu. Navodi izvore informacija u osnovnom obliku. Rezultate priopćuje odabirući metode i načine prezentacije primjerene svrsi i publici.	Analizira relevantne informacije iz izvora i literature te oblikuje strukturirane radove koji odgovaraju na istraživačko pitanje. Koristi se stručnim terminima te navodi izvore informacija. Rezultate priopćuje odabirući metode i načine prezentacije primjerene svrsi i publici.	Analizira i integrira široki spektar relevantnih informacija iz izvora i literature te oblikuje dobro strukturirane radove koji odgovaraju na istraživačko pitanje. Koristi se dokazima kako bi podupro ili odbacio argumente. Rabi prikladne stručne termine te sustavno navodi izvore informacija. Rezultate priopćuje odabirući metode i načine prezentacije primjerene svrsi i publici.	Analizira, procjenjuje i integrira široki spektar relevantnih informacija iz izvora i literature te oblikuje dobro strukturirane radove koji odgovaraju na istraživačko pitanje. Vješto se koristi dokazima kako bi podupro ili odbacio argumente. Rabi prikladne stručne termine te sustavno navodi izvore informacija. Rezultate priopćuje odabirući metode i načine prezentacije primjerene svrsi i publici.

E.2.1 UČENIK ANALIZIRA SLOŽENOST RAZLIČITIH INTERPRETACIJA I PERSPEKTIVA O PROŠLIM DOGAĐAJIMA, POJAVAMA I PROCESIMA.	Koristi se obrascima za analizu interpretacija i perspektiva. Analizira i objašnjava interpretacije i perspektive kako bi identificirao stavove, motive i vrijednosti njihovih autora te dokaze kojima se koriste kao potporom. Analizira i objašnjava značenja pripisana povijesnim osobama, događajima, pojavama i procesima. Objašnjava razloge zbog kojih nastaju i zbog kojih su se mijenjale različite interpretacije i perspektive, vodeći računa o vremenu o kojem govore i u kojem su nastale. Promišlja o tome kako se povijest može koristiti u različitim kontekstima (znanstvenom, popularnom, političkom, javnom) i u različite svrhe (uključujući primjere zlouporaba prošlosti te poticanja predrasuda i stereotipa), kako različiti prikazi prošlosti mogu voditi različitim shvaćanjima sadašnjosti te o mogućim posljedicama takvih shvaćanja.	Postavlja pitanja za analizu interpretacija i perspektiva i daje na njih jednostavne odgovore. Uspoređuje uz učiteljevu pomoć različite interpretacije i perspektive kako bi identificirao stavove, motive i vrijednosti njihovih autora. Uočava značenja pripisana povijesnim osobama, događajima, pojavama i procesima na temelju zadanih kriterija. Uvažava elemente povijesnoga konteksta o kojem interpretacija govori i u kojem je nastala. Uočava da se povijest može koristiti u različitim kontekstima i u različite svrhe, da različiti prikazi prošlosti mogu voditi različitim shvaćanjima sadašnjosti te promišlja o mogućim posljedicama takvih shvaćanja.	Postavlja pitanja za analizu interpretacija i perspektiva i daje na njih odgovore. Uspoređuje različite interpretacije i perspektive kako bi identificirao stavove, motive i vrijednosti njihovih autora. Objašnjava značenja pripisana povijesnim osobama, događajima, pojavama i procesima na temelju zadanih kriterija. Obrazlaže povijesni kontekst o kojem interpretacija govori i u kojem je nastala. Uočava da se povijest može koristiti u različitim kontekstima i u različite svrhe, da različiti prikazi prošlosti mogu voditi različitim shvaćanjima sadašnjosti te promišlja o mogućim posljedicama takvih shvaćanja.	Primjenjuje obrasce za analizu interpretacija i perspektiva. Analizira različite interpretacije i perspektive kako bi objasnio stavove, motive i vrijednosti njihovih autora te odredio njihovu argumentaciju. Propituje značenja pripisana povijesnim osobama, događajima, pojavama i procesima na temelju zadanih kriterija. Objašnjava povijesni kontekst o kojem interpretacija govori i u kojem je nastala. Promišlja kako se povijest može koristiti u različitim kontekstima i u različite svrhe, kako različiti prikazi prošlosti mogu voditi različitim shvaćanjima sadašnjosti te o mogućim posljedicama takvih shvaćanja.	Primjenjuje obrasce za analizu interpretacija i perspektiva i koristi se zaključcima za oblikovanje vlastite interpretacije. Postavlja pitanja koja mogu voditi daljnjem istraživanju pojedinih interpretacija. Analizira različite interpretacije i perspektive kako bi objasnio stavove, motive i vrijednosti njihovih autora te odredio njihovu argumentaciju. Tumači značenja pripisana povijesnim osobama, događajima, pojavama i procesima na temelju zadanih kriterija. Objašnjava širok povijesni kontekst o kojem interpretacija govori i u kojem je nastala. Promišlja kako se povijest može koristiti u različitim kontekstima i u različite svrhe, kako različiti prikazi prošlosti mogu voditi različitim shvaćanjima sadašnjosti te o mogućim posljedicama takvih shvaćanja.
--	--	---	---	---	---

TREĆI RAZRED GIMNAZIJE

A. VRIJEME I PROSTOR	B. UZROCI I POSLJEDICE	C. KONTINUITETI I PROMJENE	D. IZVORI I ISTRAŽIVANJE PROŠLOSTI	E. INTERPRETACIJE I PERSPEKTIVE
----------------------	------------------------	----------------------------	------------------------------------	---------------------------------

ISHOD	RAZINE USVOJENOSTI				
	RAZRADA ISHODA	ZADOVOLJAVAJUĆA	DOBRA	VRLO DOBRA	IZNIMNA
A.3.2 UČENIK PRIMJENJUJE SLOŽENI NARATIV U KOJEM SE KREĆE SINKRONIJSKI I DIJAKRONIJSKI TE KRONOLOŠKE ODREDNICE POVEZANE S TEMOM KOJU PROUČAVA.	Poznaje periodizaciju prošlosti i određuje kojem razdoblju pripada tema koju proučava. Poznaje ključne događaje, odrednice i datume toga razdoblja. Zna poredati događaje kronološki. Primjenjuje složeniji narativ u kojem se kreće sinkronijski i dijakronijski. Može stvoriti veze između razdoblja koja proučava te ih povezati u koherentnu cjelinu. Izrađuje složenije lente vremena, dijagrame, sheme, kronološke i usporedne tablice. Rabi bogat i raznolik rječnik kojim pokazuje poznavanje kronologije.	Upotrebljava temeljne kronološke odrednice i periodizaciju povezanu s temom koju proučava. Opisuje obilježja različitih razdoblja u kojima se kreće sinkronijski i dijakronijski uz pomoć učitelja i vršnjaka. Uočava i opisuje ritam i trajanje događaja, pojava i procesa i prikazuje ih na različite načine. Rječnik kojim pokazuje poznavanje kronologije koristi rabi u ograničenom opsegu.	Rabi kronološke odrednice i periodizaciju povezanu s temom koju proučava. Objašnjava obilježja različitih razdoblja u kojima se kreće sinkronijski i dijakronijski. Analizira ritam i trajanje događaja, pojava i procesa i prikazuje ih na različite načine. Rječnik kojim pokazuje poznavanje kronologije rabi u primjerenom opsegu.	Primjenjuje složene kronološke odrednice i različite modele periodizacije povezane s temom koju proučava. Uspoređuje obilježja različitih razdoblja u kojima se kreće sinkronijski i dijakronijski. Analizira i interpretira ritam i trajanje događaja, pojava i procesa te o tome donosi zaključke. Osmišljava alternativne načine prikazivanja redoslijeda i trajanja događaja, pojava i procesa. Rabi raznolik i bogat rječnik kojim pokazuje poznavanje kronologije.	Sustavno primjenjuje složene kronološke odrednice i različite modele periodizacije povezane s temom koju proučava. Primjenjuje i integrira znanja o obilježjima različitih razdoblja u kojima se kreće sinkronijski i dijakronijski. Analizira i interpretira ritam i trajanje događaja, pojava i procesa i zaključke o tome upotrebljava kao argumente za vlastitu interpretaciju. Osmišljava alternativne i složene načine prikazivanja redoslijeda i trajanja događaja, pojava i procesa. Rabi sofisticiran rječnik kojim pokazuje poznavanje kronologije.

A.3.3 UČENIK PROCJENJUJE SLOŽENOST MEĐUSOBNOG UTJECAJA ČOVJEKA I PROSTORA U RAZDOBLJIMA KOJA PROUČAVA. ANALIZIRA I RABI POVIJESNE, GEOGRAFSKE I SLIJEPE KARTE.	Istražuje prostor na kojem su se u prošlosti zbivali događaji, procesi i pojave. Proučava utjecaj prirodnih obilježja na način života. Analizira promjene na određenom prostoru (npr. gospodarske, društvene, političke i dr.) i objašnjava zašto je do njih došlo. Uočava na koji način povijesna zbivanja (bitke, migracije, osvajanja i sl.) ovise o prostoru na kojem su se odvijali. Analizira i rabi povijesne, geografske i slijepe karte. Objašnjava interpretativnu prirodu pojedinih kartografskih prikaza uočavajući njihove prednosti i nedostatke. Samostalno popunjava složenije slijepe karte.	Uočava prostorne odrednice događaja, pojava i procesa i daje za to jednostavno objašnjenje. Opisuje promjene na određenom prostoru te utjecaj prirodnih obilježja na način života u razdobljima koja proučava. Koristi se povijesnim i geografskim kartama te popunjava slijepe karte.	Objašnjava prostorne odrednice događaja, pojava i procesa. Analizira promjene na određenom prostoru te utjecaj prirodnih obilježja na način života u razdobljima koja proučava. Rabi složenije povijesne karte i geografske karte te popunjava slijepe karte.	Primjenjuje znanja o međusobnom utjecaju čovjeka i prostora u interpretaciji povijesnih događaja, pojava i procesa. Procjenjuje promjene na određenom prostoru te utjecaj prirodnih obilježja na način života u razdobljima koja proučava. Analizira i rabi povijesne, geografske i slijepe karte. Objašnjava interpretativnu prirodu pojedinih kartografskih prikaza uočavajući njihove prednosti i nedostatke.	Vrednuje prostorne odrednice događaja, pojava i procesa i tumači složenost međusobnog utjecaja čovjeka i prostora u razdobljima koja proučava. Procjenjuje promjene na određenom prostoru te utjecaj prirodnih obilježja na način života u razdobljima koja proučava. Analizira i rabi povijesne, geografske i slijepe karte. Objašnjava interpretativnu prirodu pojedinih kartografskih prikaza uočavajući njihove prednosti i nedostatke.
B.3.1 UČENIK ANALIZIRA I PROCJENJUJE OBJAŠNJENJA UZROKA I POSLJEDICA DOGAĐAJA, POJAVA I PROCESA KOJE PROUČAVA TE IH INTEGRIRA U ŠIRE RAZUMIJEVANJE PROŠLOSTI.	Analizira različita objašnjenja uzroka i posljedica događaja, pojava i procesa koje proučava. Procjenjuje različite interpretacije uzroka i posljedica propitujući njihov vremenski kontekst, svrhu i cilj. Povezuje tumačenja uzroka i posljedica s interpretativnim paradigmama što uključuje i	Uočava da se uzroci i posljedice mogu interpretirati na različite načine. Objašnjava različite interpretacije uzroka i posljedica uz učiteljevu pomoć. Uočava utjecaj posljedica prošlih događaja, pojava i procesa na sadašnjost.	Objašnjava različite interpretacije uzroka i posljedica propitujući njihov vremenski kontekst, svrhu i cilj. Objašnjava utjecaj posljedica prošlih događaja, pojava i procesa na sadašnjost.	Istražuje različita objašnjenja uzroka i posljedica događaja, pojava i procesa koje proučava. Objašnjava vrijednosne prosudbe povjesničara o uzrocima i posljedicama događaja, pojava i procesa te ih povezuje s pojedinim interpretativnim paradigmama u historiografiji. Analizira	Istražuje i procjenjuje različita objašnjenja uzroka i posljedica događaja, pojava i procesa koje proučava. Analizira vrijednosne prosudbe povjesničara o uzrocima i posljedicama te objašnjava njihovu vezu s pojedinim interpretativnim paradigmama u historiografiji. Interpretira utjecaj posljedica prošlih

	historiografske interpretacije.			utjecaj posljedica prošlih događaja, pojava i procesa na sadašnjost.	događaja, pojava i procesa na sadašnjost.
C.3.1 UČENIK ANALIZIRA I PROCJENJUJE OBJAŠNENJA O KONTINUITETIMA I PROMJENAMA TE IH INTEGRIRA U ŠIRE RAZUMIJEVANJE PROŠLOSTI.	Učenik se koristi svojim znanjem o složenim odnosima i poveznicama između kontinuiteta i promjena te ih integrira u šire razumijevanje prošlosti. Svoja objašnjenja i zaključke potkrepljuje primjerima i smješta ih u odgovarajući povijesni kontekst. Istražuje različite interpretacije o promjenama i kontinuitetima propitujući vremenski kontekst, svrhu i cilj interpretacije.	Objašnjava odnose i poveznice između kontinuiteta i promjena u odgovarajućem povijesnom kontekstu i uz učiteljevu pomoć svoje zaključke integrira u šire razumijevanje prošlosti.	Objašnjava odnose i poveznice između kontinuiteta i promjena u odgovarajućem povijesnom kontekstu i to potkrepljuje primjerima. Svoje zaključke integrira u šire razumijevanje prošlosti.	Analizira složene odnose i poveznice između kontinuiteta i promjena u odgovarajućem povijesnom kontekstu. Opisuje različite interpretacijske paradigme o kontinuitetima i promjenama s naglaskom na vrijeme nastanka, svrhu i cilj interpretacije. Svoje zaključke integrira u šire razumijevanje prošlosti.	Analizira i objašnjava složene odnose i poveznice između kontinuiteta i promjena. Analize i objašnjenja su dobro potkrijepljeni i smješteni u širi povijesni kontekst. Objašnjava različite interpretacijske paradigme o kontinuitetima i promjenama s naglaskom na vrijeme nastanka, svrhu i cilj interpretacije. Svoje zaključke integrira u šire razumijevanje prošlosti.
D.3.2 UČENIK ISTRAŽUJE PROŠLOST KORISTEĆI SE ŠIROKIM SPEKTROM PRIMARNIH I SEKUNDARNIH IZVORA, RAZNOVRSNIM HISTORIOGRAFSKIM METODAMA I SLOŽENIJIM KONTEKSTUALNIM ZNANJIMA.	Oblikuje istraživačka pitanja o već poznatim historiografskim problemima, ali može i sam provoditi izvorna istraživanja na lokalnoj povijesti ili nekim drugim temama u manjem opsegu. Može oblikovati i tezu čime se historiografskim pitanjima i problemima daje zaokruženija i obuhvatnija dimenzija. Poznaje sve potrebne korake u istraživanju i zna ih primijeniti logičnim	Oblikuje istraživačka pitanja o historiografskim problemima i planira korake u istraživanju uz potporu učitelja ili vršnjaka. Odabire relevantne dokaze iz širokog spektra primarnih i sekundarnih izvora kako bi odgovorio na istraživačko pitanje. Dok istražuje, prakticira profesionalnoetičke norme. Procjenjuje uspješnost vlastitih istraživačkih strategija uz učiteljevu potporu poštujući relevantne kriterije procjene.	Oblikuje, provjerava i prema potrebi prilagođuje istraživačka pitanja o historiografskim problemima te samostalno planira korake u istraživanju. Analizira dokaze iz širokog spektra primarnih i sekundarnih izvora kako bi odgovorio na istraživačko pitanje. Istražujući, prakticira profesionalnoetičke norme. Samostalno procjenjuje uspješnost vlastitih istraživačkih strategija	Oblikuje, provjerava i prilagođuje teze o historiografskim pitanjima i problemima i razvija koherentne istraživačke planove. Pronalazi, analizira i vrednuje dokaze iz širokog spektra primarnih i sekundarnih izvora kako bi odgovorio na istraživačko pitanje. Sintetizira dokaze iz različitih izvora kako bi razvio i podržao argumentaciju. Istražujući, prakticira profesionalnoetičke norme.	Oblikuje, provjerava i prilagođuje teze o historiografskim pitanjima i problemima i razvija koherentne istraživačke planove. Pronalazi, analizira i vrednuje dokaze iz širokog spektra primarnih i sekundarnih izvora kako bi odgovorio na istraživačko pitanje. Sintetizira informacije iz širokog spektra izvora i upotrebljava ih kao argumentaciju za dokazivanje ili opovrgavanje određene teze. Istražujući,

	redosljedom. Pronalazi, analizira i vrednuje dokaze iz širokog spektra primarnih i sekundarnih izvora kako bi razvio i podržao argumentaciju. Analizira podrijetlo, svrhu i kontekst primarnih i sekundarnih izvora, stavove i perspektive pojedinaca ili skupina, procjenjuje pouzdanost i korisnost izvora za određena istraživanja. Istražujući, prakticira profesionalnoetičke norme (ne plagira, ne zanemaruje dokaze koji ne podupiru tezu i sl.). Procjenjuje uspješnost vlastitih istraživačkih strategija poštujući relevantne kriterije procjene.		poštujući relevantne kriterije procjene.	Samostalno procjenjuje uspješnost vlastitih istraživačkih strategija poštujući relevantne kriterije procjene.	prakticira profesionalnoetičke norme. Samostalno procjenjuje uspješnost vlastitih istraživačkih strategija poštujući relevantne kriterije procjene.
D.3.3 UČENIK IZRAĐUJE SLOŽENOSTRUKTURIRANE RADOVE UTEMELJENE NA DOKAZIMA I KOMPLEKSNIJIM KONTEKSTUALNIM ZNANJIMA TE IH PREZENTIRA KORISTEĆI SE RAZLIČITIM TEHNIKAMA I NAČINIMA.	Izrađuje jasan i koherentan rad u kojem na temelju izvora i literature raspravlja o odabranom pitanju ili problemu, formulira i brani svoje stavove i pozicije ili manju tezu. Izrađuje tekstove, opise i rasprave u kojima se koristi dokazima iz širokog spektra izvora te rabi stručnu terminologiju. U radove uključuje argumentaciju, poznavanje	Izrađuje jasan i koherentan rad u kojem na temelju izvora i literature raspravlja o odabranom pitanju ili problemu. Koristi se stručnim terminima na prikladan način. Navodi izvore kojima se koristi, a tekstove potkrepljuje bilješkama. Rezultate priopćuje odabirući metode i načine prezentacije primjerene svrsi i publici.	Izrađuje jasan i koherentan rad u kojem na temelju izvora i literature postavlja promišljena pitanja koja vode dubljem razumijevanju materije. Koristi se stručnim terminima na prikladan način. Navodi izvore kojima se koristi, a tekstove potkrepljuje bilješkama. Rezultate priopćuje odabirući metode i načine prezentacije primjerene	Izrađuje jasan i koherentan rad u kojem s pomoću različitih dokaza formulira i brani svoje stavove i pozicije te ih revidira ako to zahtijevaju novi dokazi. Koristi se širim spektrom stručnih termina na prikladan način. Sustavno navodi izvore kojima se koristi, a tekstove potkrepljuje bilješkama. Rezultate priopćuje	Formulira i brani manju tezu koja ne mora biti obrađena u postojećim radovima. Koristi se širokim spektrom sofisticiranih stručnih termina. Sustavno navodi izvore kojima se koristi, a tekstove potkrepljuje bilješkama. Rezultate priopćuje odabirući metode i načine prezentacije primjerene svrsi i publici.

	rada na izvorima i interpretaciju. Rad potkrepljuje bilješkama o literaturi i izvorima kojima se koristi. Rezultate priopćuje odabirući metode i načine prezentacije primjerene svrsi i publici.		svrsi i publici.	odabirući metode i načine prezentacije primjerene svrsi i publici.	
E.3.1 UČENIK ANALIZIRA I PROCJENJUJE RAZLIČITE INTERPRETACIJE I PERSPEKTIVE O PROŠLIM DOGAĐAJIMA, POJAVAMA I PROCESIMA TE IH INTEGRIRA U ŠIRE RAZUMIJEVANJE PROŠLOSTI.	Analizira i procjenjuje različite interpretacije i perspektive kako bi objasnio stavove, motive i vrijednosti njihovih autora te odredio njihovu argumentaciju. Sagledava povijesni kontekst vremena o kojem interpretacija govori i u kojem je nastala. Analizira značenja pripisana povijesnim osobama, događajima, pojavama i procesima. Procjenjuje razloge zbog kojih su se ta značenja mijenjala tijekom vremena te ih povezuje s pojedinim interpretativnim paradigrama. Analizira kako se povijest može koristiti u različitim kontekstima (znanstvenom, popularnom, političkom, javnom) i u različite svrhe (uključujući primjere zlouporaba prošlosti te poticanja predrasuda i stereotipa).	Uspoređuje različite interpretacije i perspektive uz učiteljevu pomoć kako bi objasnio stavove, motive i vrijednosti njihovih autora. Obrazlaže elemente povijesnoga konteksta o kojem interpretacija govori i u kojem je nastala. Objašnjava značenja pripisana povijesnim osobama, događajima, pojavama i procesima na temelju zadanih kriterija i navodi neke razloge zbog kojih su se ta značenja mijenjala tijekom vremena. Objašnjava da se povijest može koristiti u različitim kontekstima i u različite svrhe, da različiti prikazi prošlosti mogu voditi različitim shvaćanjima sadašnjosti te promišlja o mogućim posljedicama takvih shvaćanja.	Uspoređuje i objašnjava različite interpretacije i perspektive kako bi protumačio stavove, motive i vrijednosti njihovih autora te odredio njihovu argumentaciju. Obrazlaže povijesni kontekst o kojem interpretacija govori i u kojem je nastala. Objašnjava značenja pripisana povijesnim osobama, događajima, pojavama i procesima i navodi razloge zbog kojih su se ta značenja mijenjala tijekom vremena. Objašnjava da se povijest može koristiti u različitim kontekstima i u različite svrhe, da različiti prikazi prošlosti mogu voditi različitim shvaćanjima sadašnjosti te promišlja o mogućim posljedicama takvih shvaćanja.	Analizira različite interpretacije i perspektive kako bi objasnio stavove, motive i vrijednosti njihovih autora te odredio njihovu argumentaciju. Kritički propituje povijesni kontekst o kojem interpretacija govori i u kojem je nastala. Analizira značenja pripisana povijesnim osobama, događajima, pojavama i procesima, objašnjava razloge zbog kojih su se mijenjala i povezuje ih s nekim interpretativnim paradigrama u historiografiji. Analizira kako se povijest može koristiti u različitim kontekstima i u različite svrhe. Objašnjava kako različiti prikazi prošlosti mogu voditi različitim shvaćanjima sadašnjosti te sagledava moguće posljedice takvih shvaćanja. Koristi se	Analizira i procjenjuje različite interpretacije i perspektive kako bi objasnio stavove, motive i vrijednosti njihovih autora te objasnio njihovu argumentaciju. Svoje zaključke integrira u šire razumijevanje prošlosti. Kritički propituje povijesni kontekst o kojem interpretacija govori i u kojem je nastala. Analizira značenja pripisana povijesnim osobama, događajima, pojavama i procesima, procjenjuje razloge zbog kojih su se mijenjala i povezuje ih s nekim interpretativnim paradigrama u historiografiji. Analizira kako se povijest može koristiti u različitim kontekstima i u različite svrhe. Analizira kako različiti prikazi prošlosti mogu voditi različitim shvaćanjima

	Objašnjava kako različiti prikazi prošlosti mogu voditi različitim shvaćanjima sadašnjosti te sagledava moguće posljedice takvih shvaćanja. Koristi se zaključcima o važnosti pojedinih interpretacija i perspektiva za oblikovanje vlastitih prikaza prošlosti.			zaključcima o važnosti pojedinih interpretacija i perspektiva za oblikovanje vlastitih prikaza prošlosti.	sadašnjosti te procjenjuje moguće posljedice takvih shvaćanja. Koristi se zaključcima o važnosti pojedinih interpretacija i perspektiva za oblikovanje vlastitih prikaza prošlosti.
--	--	--	--	---	---

ČETVRTI RAZRED GIMNAZIJE

A. VRIJEME I PROSTOR	B. UZROCI I POSLJEDICE	C. KONTINUITETI I PROMJENE	D. IZVORI I ISTRAŽIVANJE PROŠLOSTI	E. INTERPRETACIJE I PERSPEKTIVE
----------------------	------------------------	----------------------------	------------------------------------	---------------------------------

ISHOD	RAZINE USVOJENOSTI				
	RAZRADA ISHODA	ZADOVOLJAVAJUĆA	DOBRA	VRLO DOBRA	IZNIMNA
A.4.2 UČENIK PRIMJENJUJE SLOŽENIJI NARATIV U KOJEM SE KREĆE SINKRONIJSKI I DIJAKRONIJSKI TE KRONOLOŠKE ODREDNICE POVEZANE S TEMOM KOJU PROUČAVA.	Pozna je periodizaciju prošlosti i određuje kojem razdoblju pripada tema koju proučava. Pozna je ključne događaje, odrednice i datume toga razdoblja. Zna poredati događaje kronološki. Primjenjuje složeniji narativ u kojem se kreće sinkronijski i dijakronijski. Može stvoriti veze između razdoblja koja proučava te ih povezati u koherentnu cjelinu. Izrađuje složenije lente vremena, dijagrame, sheme, kronološke i usporedne tablice. Rabi bogat i raznolik rječnik kojim pokazuje poznavanje kronologije.	Rabi temeljne kronološke odrednice i periodizaciju povezanu s temom koju proučava. Opisuje obilježja različitih razdoblja u kojima se kreće sinkronijski i dijakronijski uz pomoć učitelja i vršnjaka. Uočava i opisuje ritam i trajanje događaja, pojava i procesa i prikazuje ih na različite načine. Rječnik kojim pokazuje poznavanje kronologije rabi u ograničenom opsegu.	Upotrebljava kronološke odrednice i periodizaciju povezanu s temom koju proučava. Objašnjava obilježja različitih razdoblja u kojima se kreće sinkronijski i dijakronijski. Analizira ritam i trajanje događaja, pojava i procesa i prikazuje ih na različite načine. Rječnik kojim pokazuje poznavanje kronologije rabi u primjerenom opsegu.	Primjenjuje složene kronološke odrednice i različite modele periodizacije povezane s temom koju proučava. Uspoređuje obilježja različitih razdoblja u kojima se kreće sinkronijski i dijakronijski. Analizira i interpretira ritam i trajanje događaja, pojava i procesa te o tome donosi zaključke. Osmišljava alternativne načine prikazivanja redoslijeda i trajanja događaja, pojava i procesa. Rabi raznolik i bogat rječnik kojim pokazuje poznavanje kronologije.	Sustavno primjenjuje složene kronološke odrednice i različite modele periodizacije povezane s temom koju proučava. Primjenjuje i integrira znanja o obilježjima različitih razdoblja u kojima se kreće sinkronijski i dijakronijski. Analizira i interpretira ritam i trajanje događaja, pojava i procesa i zaključke o tome rabi kao argumente za vlastitu interpretaciju. Osmišljava alternativne i složene načine prikazivanja redoslijeda i trajanja događaja, pojava i procesa. Rabi sofisticiran rječnik kojim pokazuje poznavanje kronologije.

A.4.3 UČENIK PROCJENJUJE SLOŽENOST MEĐUSOBNOG UTJECAJA ČOVJEKA I PROSTORA U RAZDOBLJIMA KOJA PROUČAVA. ANALIZIRA I KORISTI SE POVIJESNIM, GEOGRAFSKIM I SLIJEPIK KARTAMA.	Istražuje prostor na kojem su se u prošlosti zbivali događaji, procesi i pojave. Proučava utjecaj prirodnih obilježja na način života. Analizira promjene na određenom prostoru (npr. gospodarske, društvene, političke i dr.) i objašnjava zašto je do njih došlo. Uočava na koji način povijesna zbivanja (bitke, migracije, osvajanja i sl.) ovise o prostoru na kojem su se odvijali. Analizira i upotrebljava povijesne, geografske i slijepe karte. Objašnjava interpretativnu prirodu pojedinih kartografskih prikaza uočavajući njihove prednosti i nedostatke. Samostalno popunjava složenije slijepe karte.	Uočava prostorne odrednice događaja, pojava i procesa i daje za to jednostavno objašnjenje. Opisuje promjene na određenom prostoru te utjecaj prirodnih obilježja na način života u razdobljima koja proučava. Rabi povijesne i geografske karte te popunjava slijepe karte.	Objašnjava prostorne odrednice događaja, pojava i procesa. Analizira promjene na određenom prostoru te utjecaj prirodnih obilježja na način života u razdobljima koja proučava. Rabi složenije povijesne karte i geografske karte te popunjava slijepe karte.	Primjenjuje znanja o međusobnom utjecaju čovjeka i prostora u interpretaciji povijesnih događaja, pojava i procesa. Procjenjuje promjene na određenom prostoru te utjecaj prirodnih obilježja na način života u razdobljima koja proučava. Analizira i rabi povijesne, geografske i slijepe karte. Objašnjava interpretativnu prirodu pojedinih kartografskih prikaza uočavajući njihove prednosti i nedostatke.	Vrednuje prostorne odrednice događaja, pojava i procesa i tumači složenost međusobnog utjecaja čovjeka i prostora u razdobljima koje proučava. Procjenjuje promjene na određenom prostoru te utjecaj prirodnih obilježja na način života u razdobljima koja proučava. Analizira i rabi povijesne, geografske i slijepe karte. Objašnjava interpretativnu prirodu pojedinih kartografskih prikaza uočavajući njihove prednosti i nedostatke.
B.4.1 UČENIK ANALIZIRA I PROCJENJUJE OBJAŠNJENJA UZROKA I POSLJEDICA DOGAĐAJA, POJAVA I PROCESA KOJE PROUČAVA TE IH INTEGRIRA U ŠIRE RAZUMIJEVANJE PROŠLOSTI.	Analizira različita objašnjenja uzroka i posljedica događaja, pojava i procesa koje proučava. Procjenjuje različite interpretacije uzroka i posljedica propitujući njihov vremenski kontekst, svrhu i cilj. Povezuje tumačenja uzroka i posljedica s interpretativnim	Uočava da se uzroci i posljedice mogu interpretirati na različite načine. Objašnjava različite interpretacije uzroka i posljedica uz učiteljevu pomoć. Uočava utjecaj posljedica prošlih događaja, pojava i procesa na sadašnjost.	Objašnjava različite interpretacije uzroka i posljedica propitujući njihov vremenski kontekst, svrhu i cilj. Objašnjava utjecaj posljedica prošlih događaja, pojava i procesa na sadašnjost.	Istražuje različita objašnjenja uzroka i posljedica događaja, pojava i procesa koje proučava. Objašnjava vrijednosne prosudbe povjesničara o uzrocima i posljedicama događaja, pojava i procesa te ih povezuje s pojedinim interpretativnim paradigmatama u	Istražuje i procjenjuje različita objašnjenja uzroka i posljedica događaja, pojava i procesa koje proučava. Analizira vrijednosne prosudbe povjesničara o uzrocima i posljedicama te objašnjava njihovu vezu s pojedinim interpretativnim paradigmatama u historiografiji. Interpretira

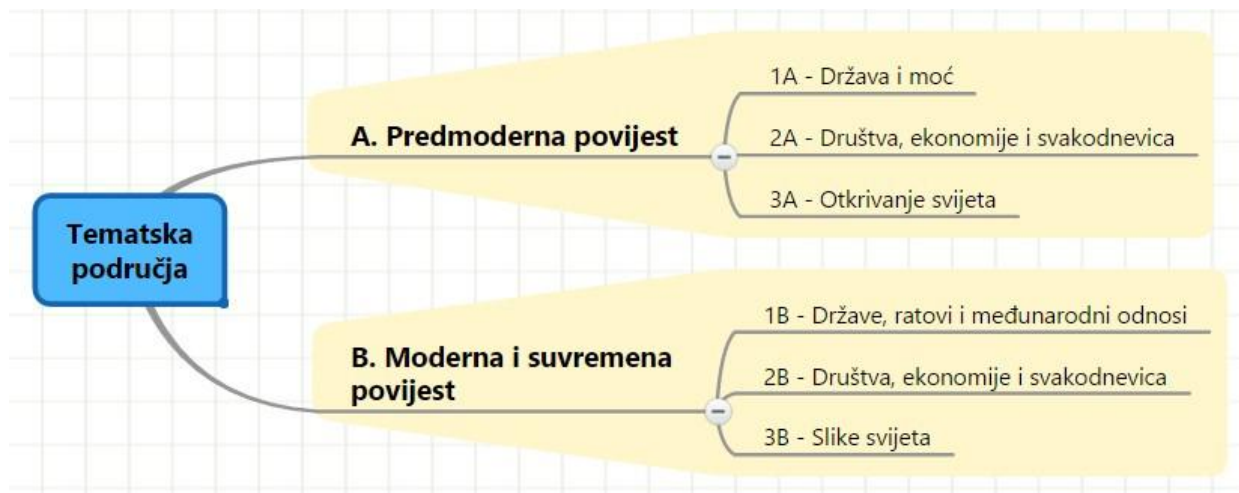
	paradigmama što uključuje i historiografske interpretacije.			historiografiji. Analizira utjecaj posljedica prošlih događaja, pojava i procesa na sadašnjost.	utjecaj posljedica prošlih događaja, pojava i procesa na sadašnjost.
C.4.1 UČENIK ANALIZIRA I PROCJENJUJE OBJAŠNENJA O KONTINUITETIMA I PROMJENAMA TE IH INTEGRIRA U ŠIRE RAZUMIJEVANJE PROŠLOSTI.	Učenik se koristi svojim znanjem o složenim odnosima i poveznicama među kontinuitetima i promjenama te ih integrira u šire razumijevanje prošlosti. Svoja objašnjenja i zaključke potkrepljuje primjerima i smješta ih u odgovarajući povijesni kontekst. Istražuje različite interpretacije o promjenama i kontinuitetima propitujući vremenski kontekst, svrhu i cilj interpretacije.	Objašnjava odnose i poveznice između kontinuiteta i promjena u odgovarajućem povijesnom kontekstu i uz učiteljevu pomoć svoje zaključke integrira u šire razumijevanje prošlosti.	Objašnjava odnose i poveznice između kontinuiteta i promjena u odgovarajućem povijesnom kontekstu i to potkrepljuje primjerima. Svoje zaključke integrira u šire razumijevanje prošlosti.	Analizira složene odnose i poveznice između kontinuiteta i promjena u odgovarajućem povijesnom kontekstu. Opisuje različite interpretacijske paradigme o kontinuitetima i promjenama s naglaskom na vrijeme nastanka, svrhu i cilj interpretacije. Svoje zaključke integrira u šire razumijevanje prošlosti.	Analizira i objašnjava složene odnose i poveznice između kontinuiteta i promjena. Analize i objašnjenja su dobro potkrijepljeni i smješteni u širi povijesni kontekst. Objašnjava različite interpretacijske paradigme o kontinuitetima i promjenama s naglaskom na vrijeme nastanka, svrhu i cilj interpretacije. Svoje zaključke integrira u šire razumijevanje prošlosti.
D.4.2 UČENIK ISTRAŽUJE PROŠLOST KORISTEĆI SE ŠIROKIM SPEKTROM PRIMARNIH I SEKUNDARNIH IZVORA, RAZNOVRSNIM HISTORIOGRAFSKIM METODAMA I KOMPLEKSNIJIM KONTEKSTUALNIM ZNANJIMA.	Oblikuje istraživačka pitanja o već poznatim historiografskim problemima, ali može i sam provoditi izvorna istraživanja na lokalnoj povijesti ili nekim drugim temama u manjem opsegu. Može oblikovati i tezu čime se historiografskim pitanjima i problemima daje zaokruženija i obuhvatnija dimenzija. Poznaje sve potrebne korake u istraživanju i zna ih	Oblikuje istraživačka pitanja o historiografskim problemima i planira korake u istraživanju uz potporu učitelja ili vršnjaka. Odabire relevantne dokaze iz širokog spektra primarnih i sekundarnih izvora kako bi odgovorio na istraživačko pitanje. Dok istražuje, prakticira profesionalnoetičke norme. Procjenjuje uspješnost svojih istraživačkih strategija uz učiteljevu potporu poštujući relevantne kriterije procjene.	Oblikuje, provjerava i prema potrebi prilagođuje istraživačka pitanja o historiografskim problemima te samostalno planira korake u istraživanju. Analizira dokaze iz širokog spektra primarnih i sekundarnih izvora kako bi odgovorio na istraživačko pitanje. Istražujući, prakticira profesionalnoetičke norme. Samostalno procjenjuje uspješnost svojih	Oblikuje, provjerava i prilagođuje teze o historiografskim pitanjima i problemima i razvija koherentne istraživačke planove. Pronalazi, analizira i vrednuje dokaze iz širokog spektra primarnih i sekundarnih izvora kako bi odgovorio na istraživačko pitanje. Sintetizira dokaze iz različitih izvora kako bi razvio i podržao argumentaciju. Istražujući, prakticira	Oblikuje, provjerava i prilagođuje teze o historiografskim pitanjima i problemima i razvija koherentne istraživačke planove. Pronalazi, analizira i vrednuje dokaze iz širokog spektra primarnih i sekundarnih izvora kako bi odgovorio na istraživačko pitanje. Sintetizira informacije iz širokog spektra izvora i upotrebljava ih kao argumentaciju za dokazivanje ili opovrgavanje

	primijeniti logičnim redoslijedom. Pronalazi, analizira i vrednuje dokaze iz širokog spektra primarnih i sekundarnih izvora kako bi razvio i podržao argumentaciju. Analizira podrijetlo, svrhu i kontekst primarnih i sekundarnih izvora, stavove i perspektive pojedinaca ili skupina, procjenjuje pouzdanost i korisnost izvora za određena istraživanja. Istražujući, prakticira profesionalnoetičke norme (ne plagira, ne zanemaruje dokaze koji ne podupiru tezu i sl.). Procjenjuje uspješnost svojih istraživačkih strategija, poštujući relevantne kriterije procjene.		istraživačkih strategija poštujući relevantne kriterije procjene.	profesionalnoetičke norme. Samostalno procjenjuje uspješnost svojih istraživačkih strategija poštujući relevantne kriterije procjene.	određene teze. Istražujući, prakticira profesionalnoetičke norme. Samostalno procjenjuje uspješnost svojih istraživačkih strategija poštujući relevantne kriterije procjene.
D.4.3 UČENIK IZRAĐUJE SLOŽENOSTRUKTURIRANE RADOVE UTEMELJENE NA DOKAZIMA I SLOŽENIJIM KONTEKSTUALNIM ZNANJIMA TE IH PREZENTIRA KORISTEĆI SE RAZLIČITIM TEHNIKAMA I NAČINIMA.	Izrađuje jasan i koherentan rad u kojem na temelju izvora i literature raspravlja o odabranom pitanju ili problemu, formuliра i brani svoje stavove i pozicije ili manju tezu. Izrađuje tekstove, opise i rasprave u kojima se koristi dokazima iz širokog spektra izvora i stručnom terminologijom. U svoje radove uključuje	Izrađuje jasan i koherentan rad u kojem na temelju izvora i literature raspravlja o odabranom pitanju ili problemu. Koristi se stručnim terminima na prikladan način. Navodi izvore kojima se koristi, a tekstove potkrepljuje bilješkama. Rezultate priopćuje odabirući metode i načine prezentacije primjerene svrsi i publici.	Izrađuje jasan i koherentan rad u kojem na temelju izvora i literature postavlja promišljena pitanja koja vode dubljem razumijevanju materije. Koristi se stručnim terminima na prikladan način. Navodi izvore kojima se koristi, a tekstove potkrepljuje bilješkama. Rezultate priopćuje odabirući metode i načine	Izrađuje jasan i koherentan rad u kojem s pomoću različitih dokaza formuliра i brani svoje stavove i pozicije te ih revidira ako to zahtijevaju novi dokazi. Koristi se širim spektrom stručnih termina na prikladan način. Sustavno navodi izvore kojima se koristi, a tekstove potkrepljuje bilješkama.	Formulira i brani manju tezu koja ne mora biti obrađena u postojećim radovima. Koristi se širokim spektrom sofisticiranih stručnih termina. Sustavno navodi izvore kojima se koristi, a tekstove potkrepljuje bilješkama. Rezultate priopćuje odabirući metode i načine prezentacije primjerene svrsi i publici.

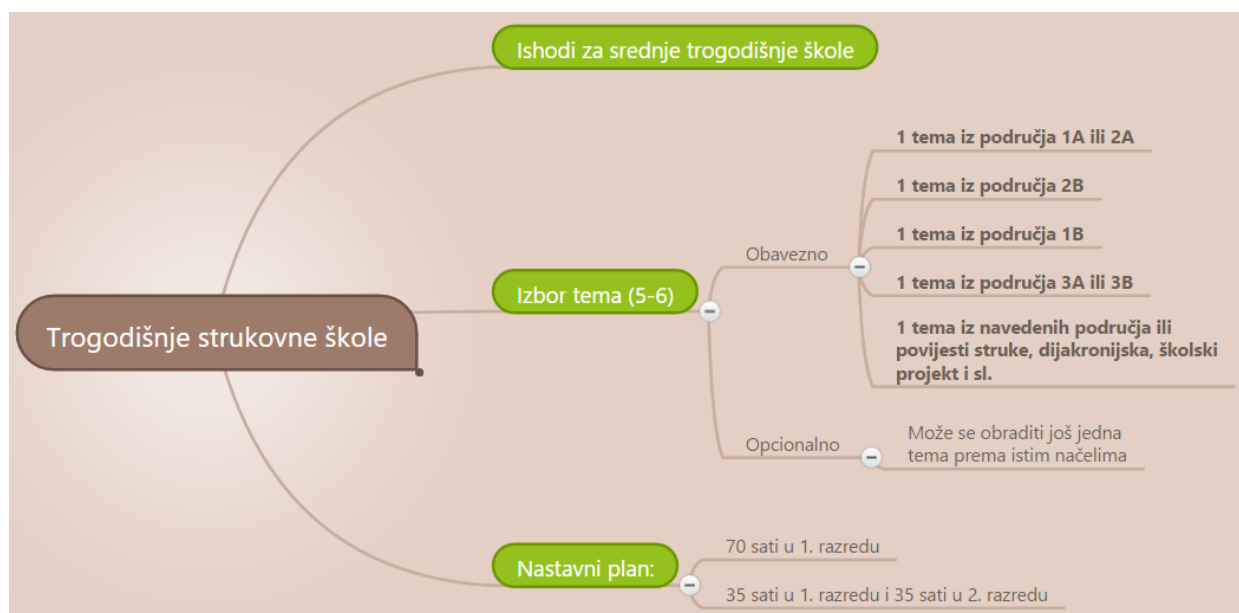
	argumentaciju, poznavanje rada na izvorima i interpretacije. Rad potkrepljuje bilješkama o literaturi i izvorima kojima se koristi. Rezultate priopćuje odabirući metode i načine prezentacije primjerene svrsi i publici.		prezentacije primjerene svrsi i publici.	Rezultate priopćuje odabirući metode i načine prezentacije primjerene svrsi i publici.	
E.4.1 UČENIK ANALIZIRA I PROCJENJUJE RAZLIČITE INTERPRETACIJE I PERSPEKTIVE O PROŠLIM DOGAĐAJIMA, POJAVAMA I PROCESIMA TE IH INTEGRIRA U ŠIRE RAZUMIJEVANJE PROŠLOSTI.	Analizira i procjenjuje različite interpretacije i perspektive kako bi objasnio stavove, motive i vrijednosti njihovih autora te odredio njihovu argumentaciju. Sagledava povijesni kontekst vremena o kojem interpretacija govori i u kojem je nastala. Analizira značenja pripisana povijesnim osobama, događajima, pojavama i procesima. Procjenjuje razloge zbog kojih su se ta značenja mijenjala tijekom vremena te ih povezuje s pojedinim interpretativnim paradigrama. Analizira kako se povijest može koristiti u različitim kontekstima (znanstvenom, popularnom, političkom, javnom) i u različite svrhe (uključujući primjere zlouporaba prošlosti te poticanja	Uspoređuje različite interpretacije i perspektive uz učiteljevu pomoć kako bi objasnio stavove, motive i vrijednosti njihovih autora. Obrazlaže elemente povijesnoga konteksta o kojem interpretacija govori i u kojem je nastala. Objašnjava značenja pripisana povijesnim osobama, događajima, pojavama i procesima na temelju zadanih kriterija i navodi neke razloge zbog kojih su se ta značenja mijenjala tijekom vremena. Objašnjava da se povijest može koristiti u različitim kontekstima i u različite svrhe, da različiti prikazi prošlosti mogu voditi različitim shvaćanjima sadašnjosti te promišlja o mogućim posljedicama takvih shvaćanja.	Uspoređuje i objašnjava različite interpretacije i perspektive kako bi protumačio stavove, motive i vrijednosti njihovih autora te odredio njihovu argumentaciju. Obrazlaže povijesni kontekst o kojem interpretacija govori i u kojem je nastala. Objašnjava značenja pripisana povijesnim osobama, događajima, pojavama i procesima i navodi razloge zbog kojih su se ta značenja mijenjala tijekom vremena. Objašnjava da se povijest može koristiti u različitim kontekstima i u različite svrhe, da različiti prikazi prošlosti mogu voditi različitim shvaćanjima sadašnjosti te promišlja o mogućim posljedicama takvih shvaćanja.	Analizira različite interpretacije i perspektive kako bi objasnio stavove, motive i vrijednosti njihovih autora te odredio njihovu argumentaciju. Kritički propituje povijesni kontekst o kojem interpretacija govori i u kojem je nastala. Analizira značenja pripisana povijesnim osobama, događajima, pojavama i procesima, objašnjava razloge zbog kojih su se mijenjala i povezuje ih s nekim interpretativnim paradigrama u historiografiji. Analizira kako se povijest može koristiti u različitim kontekstima i u različite svrhe. Objašnjava kako različiti prikazi prošlosti mogu voditi različitim shvaćanjima sadašnjosti te sagledava moguće posljedice takvih	Analizira i procjenjuje različite interpretacije i perspektive kako bi objasnio stavove, motive i vrijednosti njihovih autora te objasnio njihovu argumentaciju. Svoje zaključke integrira u šire razumijevanje prošlosti. Kritički propituje povijesni kontekst o kojem interpretacija govori i u kojem je nastala. Analizira značenja pripisana povijesnim osobama, događajima, pojavama i procesima, procjenjuje razloge zbog kojih su se mijenjala i povezuje ih s nekim interpretativnim paradigrama u historiografiji. Analizira kako se povijest može koristiti u različitim kontekstima i u različite svrhe. Analizira kako različiti prikazi prošlosti mogu voditi

	predrasuda i stereotipa). Objašnjava kako različiti prikazi prošlosti mogu voditi različitim shvaćanjima sadašnjosti te sagledava moguće posljedice takvih shvaćanja. Koristi se zaključcima o važnosti pojedinih interpretacija i perspektiva za oblikovanje vlastitih prikaza prošlosti.			shvaćanja. Koristi se zaključcima o važnosti pojedinih interpretacija i perspektiva za oblikovanje vlastitih prikaza prošlosti.	različitim shvaćanjima sadašnjosti te procjenjuje moguće posljedice takvih shvaćanja. Koristi se zaključcima o važnosti pojedinih interpretacija i perspektiva za oblikovanje vlastitih prikaza prošlosti.
--	---	--	--	---	--

Tematska područja za srednje škole

Slika 2. Tematska područja u srednjim školama

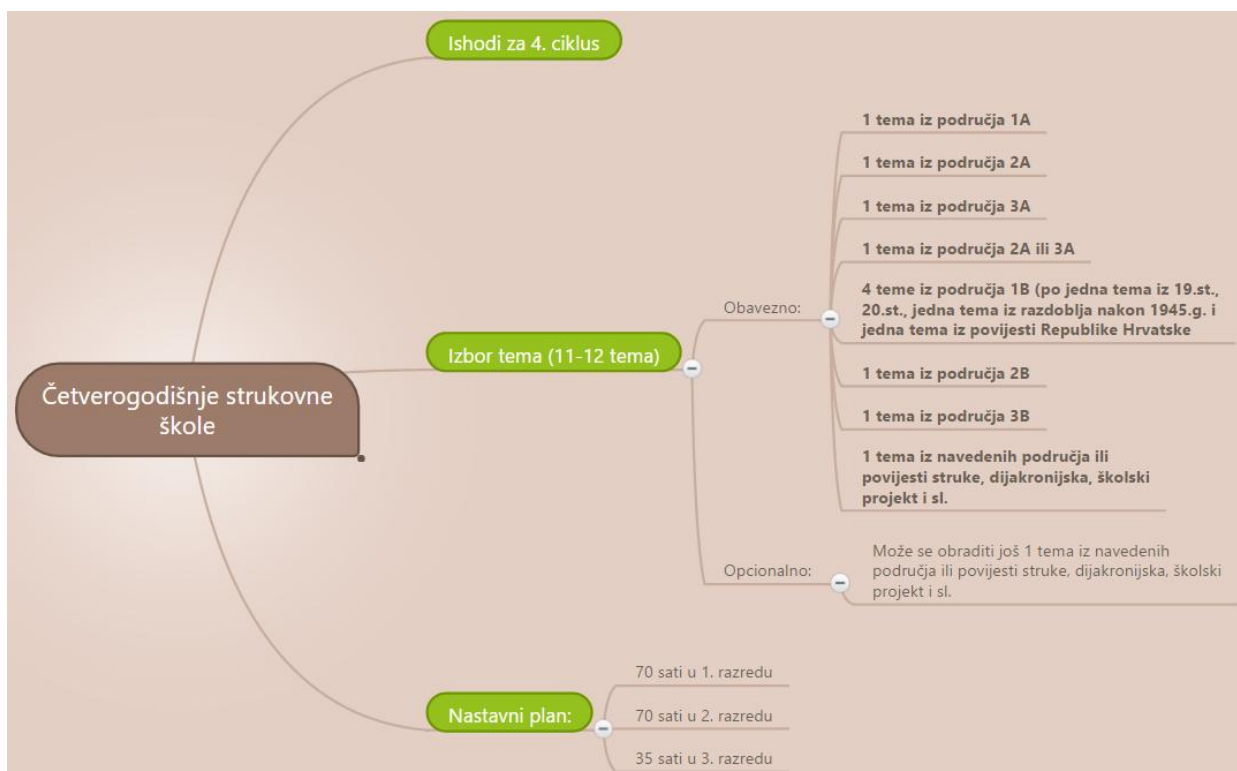
Slika 3. Shema izbora tema za trogodišnje strukovne škole (nastavni plan: 70 u 1. razredu, 35 sati u 1. razredu i 35 sati u 2. razredu)

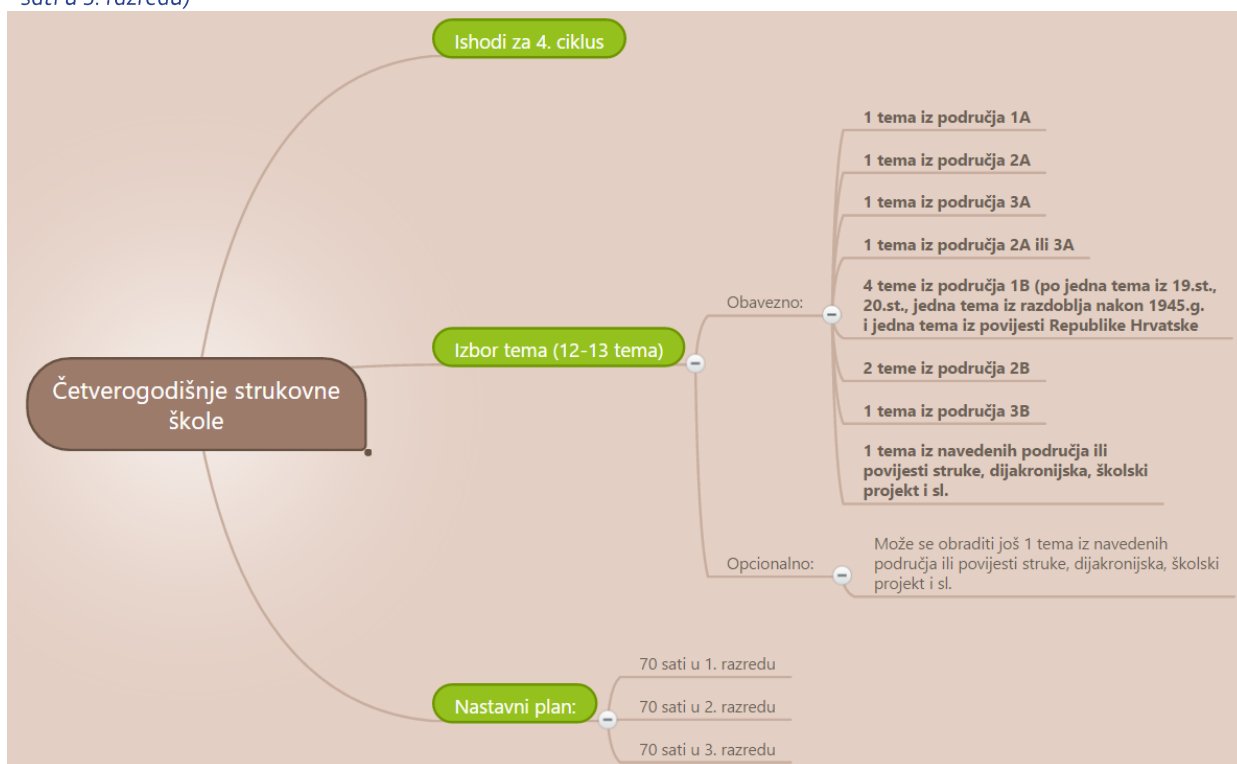
Slika 4. Shema izbora tema za četverogodišnje strukovne škole (nastavni plan: 70 sati u 1. razredu i 35 sati u 2. razredu)

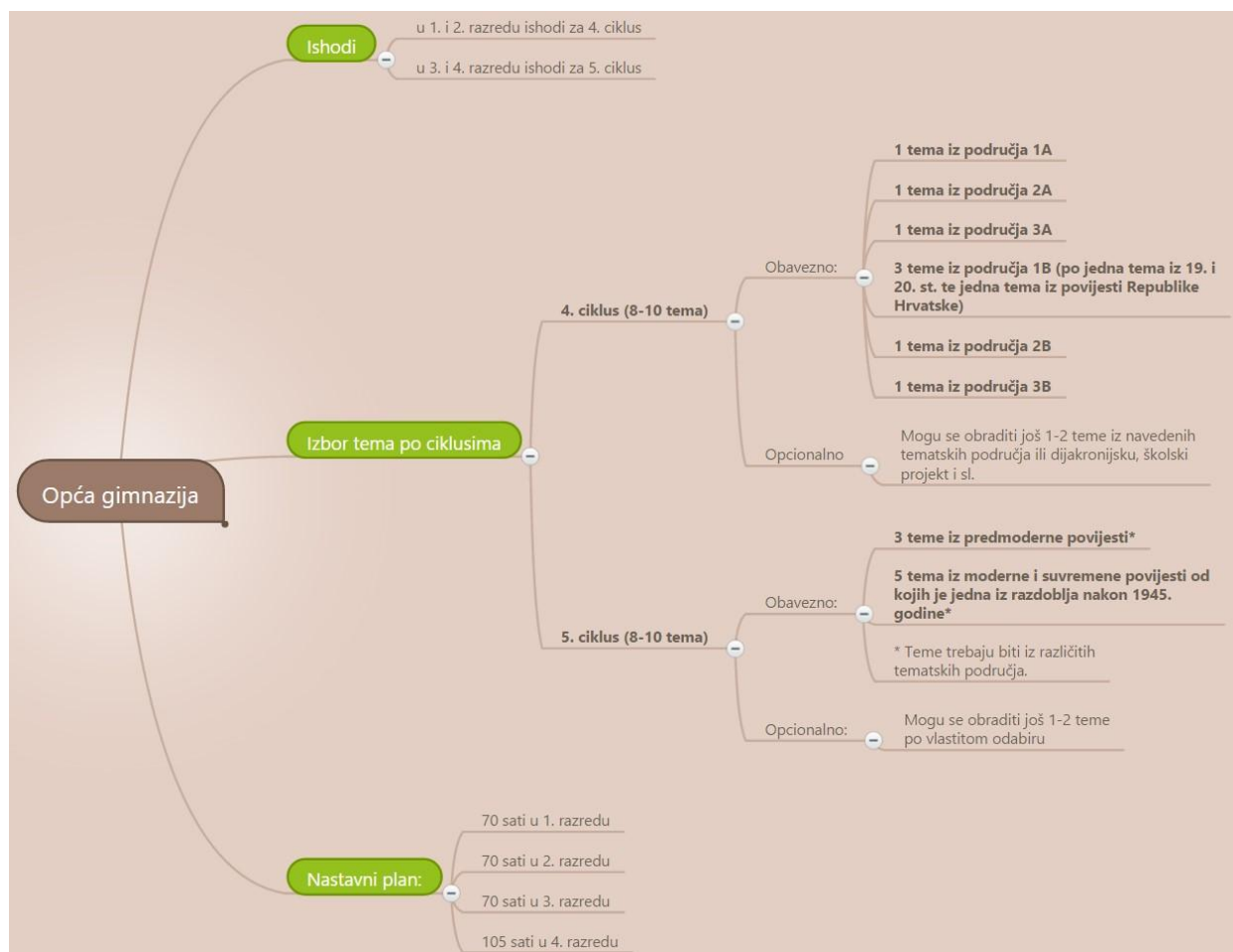
Slika 5. Shema izbora tema za četverogodišnje strukovne škole (nastavni plan: 70 sati u 1. razredu i 70 sati u 2. razredu)

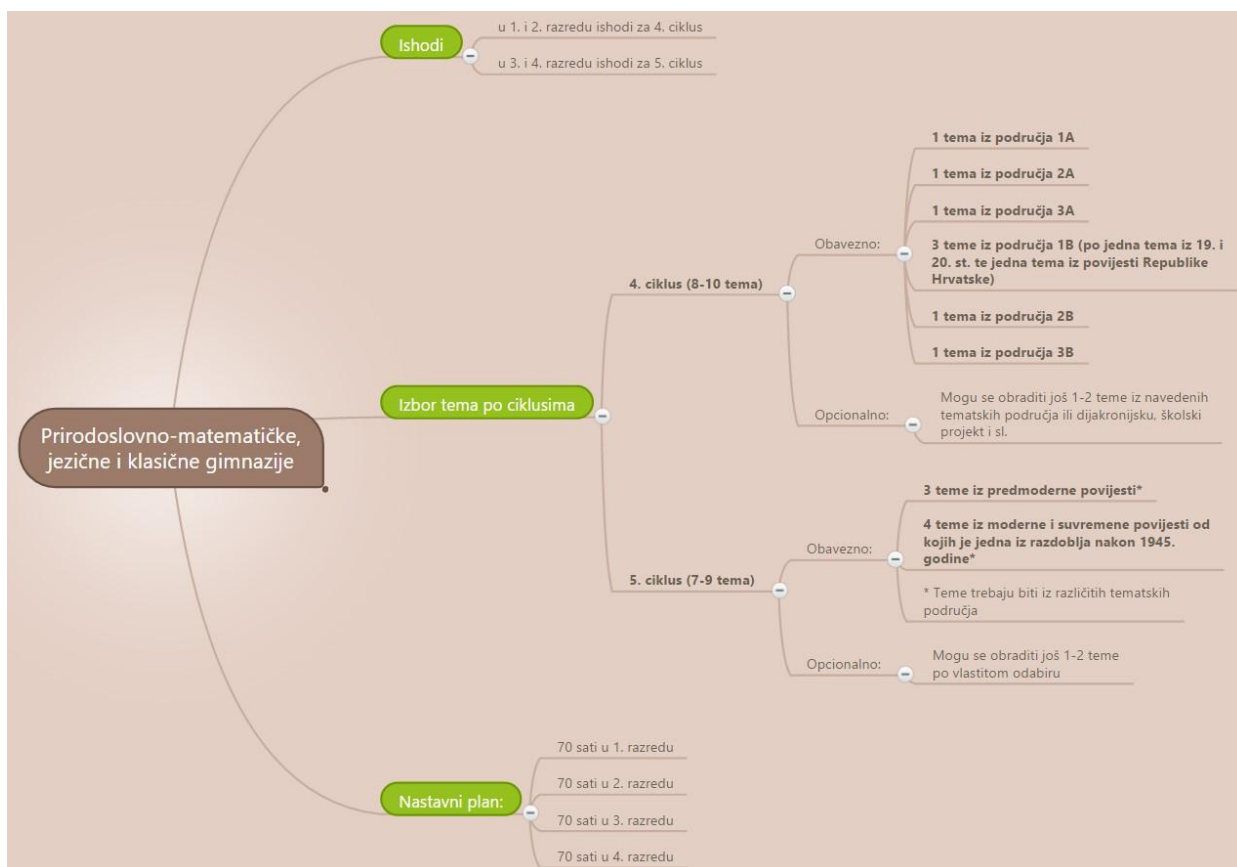
Slika 6. Shema izbora tema za četverogodišnje strukovne škole (nastavni plan: 70 sati u 1. razredu, 70 sati u 2. razredu i 35 sati u 3. razredu)

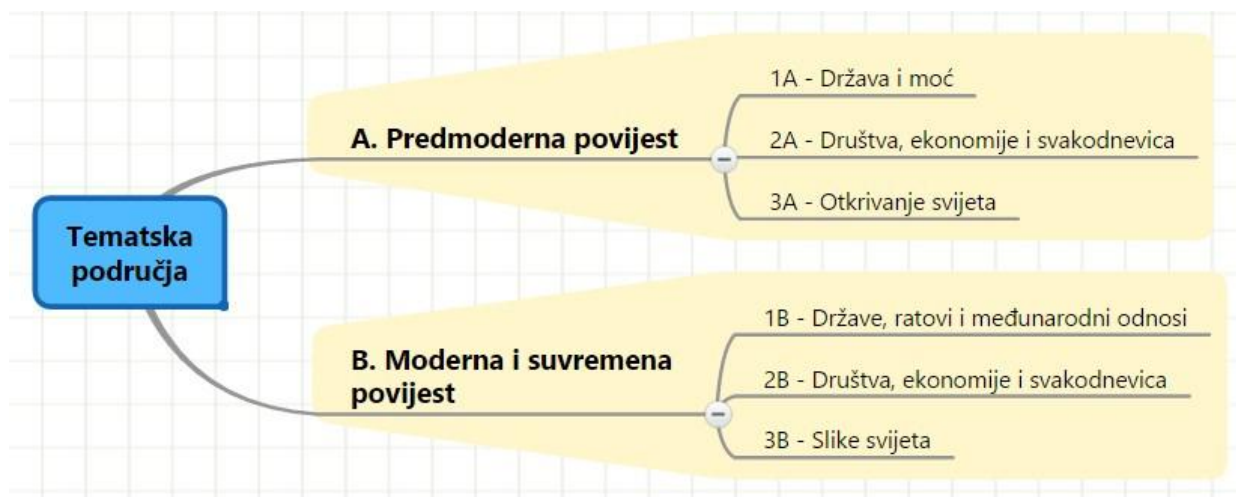
Slika 7. Shema izbora tema za četverogodišnje strukovne škole (nastavni plan: 70 sati u 1. razredu, 70 sati u 2. razredu i 70 sati u 3. razredu)

Slika 8. Shema izbora tema za opće gimnazije

Slika 9. Shema izbora tema za prirodoslovno-matematičke, jezične i klasične gimnazije

Slika 10. Tematska područja u srednjim školama

A. TEMATSKA PODRUČJA ZA PREDMODERNU POVIJEST

1A. Država i moć

1. Opis područja: Učenik istražuje tipove država i oblike vlasti od starog vijeka do ranog novog vijeka na pojedinim primjerima ili prateći kontinuitete i promjene u navedenim povijesnim razdobljima. Proučava ustroj vlasti, položaj vladara, zakonodavstvo i ratovanje u starom vijeku na primjerima poput država starog Istoka, Perzijskog Carstva, države Aleksandra Makedonskog, grčkog polisa ili rimske države. Istražuje razgradnju antičke države i stvaranje srednjovjekovnih monarhija (na primjerima poput Franačke, Francuske, Engleske, Sv. Rimskog Carstva, Papinske Države ili Ugarsko-Hrvatskoga Kraljevstva), kao i druge primjere ustroja države i vlasti u srednjem vijeku poput Mletačke ili Dubrovačke republike, slobodnih gradova (hanzeatskih gradova, talijanskih gradskih država) itd. Proučava nastanak i razvoj apsolutističkih monarhija, ustavnih monarhija te dvorskog i prosvijećenog apsolutizma u ranom novom vijeku (na odabranom primjeru, npr. Francuske, Engleske, Pruske, Habsburške Monarhije, Rusije). Analizira razloge formiranja i utjecaj pravnih sustava na vlast, politiku i društvo na primjerima poput Hamurabijeva zakonika, atenskog pravnog sustava, rimskog prava te srednjovjekovnih i ranonovovjekovnih zakonodavstava. Analizira odnos između vladara i podanika koristeći se izvorima poput Velike povelje sloboda, Zlatne bule 1222., Povelje o pravima te proučavajući ideje o društvenom ugovoru, prirodnim pravima i trodiobi vlasti. Istražuje uzroke i posljedice ratova, načine ratovanja i diplomacije na odabranim primjerima u proučavanim razdobljima uočavajući promjene i kontinuitete.

2. Primjeri tema (nisu obvezujući):

2.1. Stari vijek:

1. Oblici vlasti u starom vijeku
2. Atenski polis
3. Umijeće ratovanja i umijeće pregovaranja
4. Rim - od naselja do svjetskog carstva
5. Prve države - Egipt/Mezopotamija/Indija/ Kina i dr. (po izboru)

2.2. Srednji vijek:

1. Mongolsko Carstvo
2. Odnosi vlasti u Istri
3. Normani/Rusija/Engleska/Francuska/Sveto Rimsko Carstvo/Srednjovjekovna Hrvatska (po izboru)
4. Dubrovačka Republika
5. Slike vladara i dvorova u izvorima/Ugarsko-Hrvatsko Kraljevstvo

2.3. Rani novi vijek:

1. Osmanlije u Europi/Osmanlije i Hrvati
2. Rani, dvorski i prosvijećeni apsolutizam
3. Vojna revolucija (16. - 17. stoljeće)
4. Habsburzi i Hrvati/Tridesetogodišnji rat (po izboru)
5. Španjolska i njezine kolonije u doba Karla V. i Filipa II./Europska kolonijalna ekspanzija u ranome novom vijeku

3. Primjer teme s prijedlogom obrade:

Osmanlije u Europi

Prijedlog ključnog pitanja: Kako su Osmanlije utjecali na promjene u Europi i na razdvajanje i povezivanje hrvatskih zemalja u ranom novom vijeku?

Prijedlog obrade: Učenik s pomoću povijesne karte i slijepe karte istražuje širenje Osmanlija u Europi, Aziji i Africi, kao i teritorijalne, političke, društvene i druge promjene. Temeljem povijesnih izvora istražuje osmansko društvo, odnos prema religijama, kulturu i nasljeđe te kritički vrednuje različite interpretacije i perspektive o povijesnim osobama, događajima, pojavama i procesima. Istražuje osmanska osvajanja na hrvatskom prostoru te oslobođenje hrvatskog teritorija.

2A. Društva, ekonomije i svakodnevnica

1. Opis područja: Učenik istražuje ključne pojave i procese u društvu, ekonomiji i svakodnevici tijekom starog, srednjeg i ranoga novog vijeka, uključujući primjere s hrvatskog prostora. Na odabranim primjerima poput ropstva od antike do ranoga novog vijeka, antičke ekonomije, staleškog društva u srednjem i ranom novom vijeku, srednjovjekovnog vlastelinstva, razvoja gradova, ranonovovjekovne ekonomije, kolonijalnih društava, merkantilizma, fiziokratizma itd. analizira kontinuitete i promjene te istražuje njihove uzroke i posljedice. Istražuje odnos prema pojedinim društvenim skupinama u različitim povijesnim razdobljima, uključujući marginalne skupine i društvene sukobe. Objašnjava povezanost ekonomije s društvenim promjenama, procesima i pokretima te procjenjuje utjecaj ekonomskih i društvenih kretanja na svakodnevicu.

2. Primjeri tema (nisu obvezujući):

2.1. Stari vijek:

1. Antička svakodnevica/Antička poljoprivreda i povezanost zemljoradnje, religije i kalendara (po izboru)
2. "Viri et feminae illustres" (znameniti muškarci i žene) - od antike do Hollywooda
3. Ropstvo
4. Položaj žena u starom vijeku
5. Život u starovjekovnom gradu i selu (po izboru)

2.2. Srednji vijek:

1. Grad – zrcalo srednjovjekovlja
2. Prve civilizacije Amerike
3. Na margini srednjovjekovnog društva
4. Zlatno doba Venecije
5. Svakodnevni život plemstva i puka - prehrana, odijevanje, stanovanje, obitelj i obiteljski odnosi

2.3. Rani novi vijek:

1. Ranonovovjekovna ekonomija
2. Zlatno doba Dubrovnika
3. Društveni položaj i predodžbe o ženama u ranome novom vijeku
4. Plemić, građanin, seljak u ranome novom vijeku
5. Život na granici (na hrvatskim primjerima)

3. Primjer teme s prijedlogom obrade

Zlatno doba Dubrovnika

Prijedlog ključnog pitanja: Zašto se 15. i 16. stoljeće smatraju "zlatnim dobom Dubrovnika"?

Prijedlog obrade: Učenik istražuje prošlost Dubrovnika tijekom 15. i 16. stoljeća s naglaskom na politički, društveni, ekonomski i kulturni aspekt. Vrednuje značajke položaja Dubrovačke Republike u odnosu prema Osmanskom Carstvu i kršćanskom zapadu. Raspravlja o međuovisnosti diplomacije, ekonomskog i kulturnog razvoja Dubrovnika. Stvara vlastitu kritičku procjenu povijesnih osoba, pojava i procesa iz dubrovačke povijesti: djelovanje Velikog i Malog vijeća, dubrovačkog kneza, diplomata, istaknutih pojedinaca poput Marina Držića, Cvijete Zuzorić, Benedikta Kotruljevića, Miha Pracata i drugih.

3A. Otkrivanje svijeta

1. Opis područja: Učenik istražuje ključne događaje i procese koji su utjecali na otkrivanje i oblikovanje svijeta u razdobljima antike, srednjeg i ranoga novog vijeka. Istražuje formiranje znanstvenih slika svijeta (npr. svijet u očima antičkih ili srednjovjekovnih znanstvenika, razvoj znanosti u doba humanizma i sl.), religijskih tumačenja svijeta (npr. antičkih religija, kršćanstva, islama, budizma itd.) te umjetničkih doživljaja svijeta (npr. grčka i rimska umjetnost, romanika i gotika, renesansa, barok). Istražuje materijalna i duhovna dostignuća, znanstvena i tehnološka otkrića, komunikacije, putovanja, kolonizacije te povijest ideja i pokreta (npr. humanizma ili prosvjetiteljstva). Radom na primarnim i sekundarnim izvorima analizira kontinuitete i promjene, uzroke i posljedice te različite interpretacije procesa i zbivanja koje proučava.

2. Primjeri tema (nisu obvezujući):

2. 1. Stari vijek

1. „Bogovi, grobovi i učenjaci“ - istraživanje drevnih civilizacija
2. Antički korijeni suvremene Europe: novac, filozofija, znanost, jezik i pismo, teatar, sustavi vladanja, pravo, urbanizam, vojska, religija
3. Rimska vjerovanja i religija - od politeizma do kršćanskog carstva
4. Antički svijet u očima grčkih i rimskih pisaca (geografi, povjesničari, biografi, pjesnici, pisci poljoprivrednih, pravnih i vojnih priručnika, istraživači rimske religije, arhitektonski udžbenici, filozofska djela)
5. Uloga religije, mitologije i filozofije u oblikovanju slike antičkog svijeta

2. 2. Srednji vijek

1. Povjesničarske kontroverze o hrvatskom srednjovjekovlju
2. Putovi, putnici i putovanja u srednjem vijeku
3. Je li srednji vijek mračno doba?
4. Doba katedrala
5. Redovništvo i europska kultura

2. 3. Rani novi vijek

1. Velika geografska otkrića – pomorci, konkvistadori i kolonizatori
2. Reformacija i katolička obnova
3. Renesansni čovjek – homo universalis ili čovjek proturječja?
4. Mijenjanje globalnog ekosustava – povijest okoliša
5. Prosvjetiteljstvo kao nova paradigma mišljenja

3. Primjer teme s prijedlogom obrade

Rimska vjerovanja i religije - od politeizma do kršćanskog carstva

Prijedlog ključnog pitanja: Kako je politeistički Rim prerastao u monoteističko kršćansko carstvo?

Prijedlog obrade: Učenik istražuje nastanak rimske religije te utjecaje drugih naroda na njezin razvoj (Etrušćani, Grci, Egipćani, Frigijci i sl.). Objašnjava strukturu rimske religije: politeizam i bogovi, vjerovanje u zagrobni život, svećenici, svetišta, obredi. Analizirajući izvore istražuje čimbenike koji su oblikovali rimsku religiju i kultove (politeizam radi kojeg se primaju drugi bogovi, eklekticizam radi kojeg dolazi do utjecaja iz drugih religijskih krugova i osvojenih područja te uvođenja novih obreda, pojava carskoga kulta, religijski sinkretizam, širenje filozofskih ideja radi kojih se uvode i stvaraju misterijski kultovi - Dionizov, Kibelin, Izidin, mitraizam, kršćanstvo - utjecaj politike i careva). Na isti način objašnjava se pojava i širenje kršćanstva te pretvaranje Rima u kršćansko carstvo. Određuje kronološki kontekst događaja i procesa koje proučava te objašnjava kontinuitet i promjene rimske religije. Odgovara na istraživačko pitanje: Kako je politeistički Rim prerastao u monoteističko kršćansko carstvo?

B. TEMATSKA PODRUČJA ZA MODERNU I SUVREMENU POVIJEST

1B. Države, ratovi i međunarodni odnosi

1. Opis područja: Učenik istražuje politički razvoj pojedinih država te međunarodne odnose u 19., 20. i 21. stoljeću uključujući i položaj Hrvatske u različitim državnim zajednicama te stvaranje i razvoj samostalne Hrvatske. Na odabranim primjerima analizira stvaranje nacionalnih država od početka 19. stoljeća do kraja Prvog svjetskog rata i razgradnju višenacionalnih imperija (npr. na primjeru Njemačkog Carstva, Francuske, Ruskog Carstva, Austro-Ugarske, Osmanskog Carstva, SAD-a). Proučava stvaranje i razgradnju kolonijalnih imperija u 19. i 20. stoljeću uključujući kolonijalizam, imperijalizam, dekolonizaciju i postkolonijalni svijet. Istražuje demokracije, diktature i totalitarne režime 20. stoljeća proučavajući odabrane primjere (npr. Francuska, SAD, Velika Britanija, fašistička Italija, nacistička Njemačka, SSSR, Jugoslaviju). Istražuje kako su političke prilike, razvoj znanosti, industrije, tehnologije, prometa i komunikacija utjecali na moderno ratovanje i vodili ratovima globalnih razmjera (na primjeru Prvog i Drugog svjetskog rata), analizira njihove uzroke i posljedice. Proučava kako su rezultati i posljedice tih ratova utjecali na uspostavu međunarodnih poredaka i pokretanje mirovnih inicijativa. Analizira značenje ratova 20. stoljeća za Hrvatsku, uključujući Prvi i Drugi svjetski rat te Domovinski rat.

2. Primjeri tema (nisu obvezujući):

1. Proljeće naroda: 1848./1849. u Europi i Hrvatskoj
2. Austrijsko Carstvo/Austro-Ugarska u vrijeme Franje Josipa I.
3. Građanski rat u SAD-u
4. Kolonijalizam u 19. i 20. stoljeću
5. Prvi svjetski rat - "Veliki rat"
6. Europa u međuraću
7. Kovanje mira: Liga naroda i Ujedinjeni narodi
8. Politički odnosi u Kraljevini SHS/Jugoslaviji
9. Velike bitke Drugog svjetskog rata
10. Hrvatska u Drugom svjetskom ratu
11. Sukob Tito – Staljin

12. Kina - od nebeskog carstva do sile 21. stoljeća
13. Genocidi 20. stoljeća i Holokaust
14. Franjo Tuđman i osamostaljenje Hrvatske
15. Domovinski rat

3. Primjer teme s prijedlogom obrade

Kolonijalizam u 19. i 20. stoljeću

Prijedlog ključnog pitanja: Možemo li tvrditi da kolonijalizam pripada prošlosti?

Prijedlog obrade: Učenik istražuje širenje europskih kolonijalnih imperija tijekom 19. i početkom 20. stoljeća te pojavu i ekspanziju izvaneuropskih sila (SAD, Japan). Istražuje utjecaj kolonizacije na kolonijalne sile i na narode koji su živjeli u kolonijama (npr. britanska Indija, belgijski Kongo). Analizira opadanje i nestanak kolonijalnih carstava te dekolonizaciju nakon Drugoga svjetskog rata procjenjujući njihove posljedice i značenje za današnji svijet (npr. sukobi na Bliskom istoku, ratovi i sukobi u Africi). Koristi se različitim izvorima (npr. fotografijama, novinskim člancima i reportažama, videozapisima) iz kojih izdvaja dokaze za argumentaciju vlastitih stavova o kolonijalizmu i dekolonizaciji. U različitim interpretacijama koje analizira i vrednuje uočava, objašnjava i tumači predrasude, stereotipe i pristranosti u percepcijama "drugoga".

2B. Društva, ekonomije i svakodnevice

1. Opis područja: Učenik istražuje ključne pojave i procese u društvu, ekonomiji i svakodnevici tijekom 19., 20. i 21. stoljeća. Proučava razvoj (post)industrijskog društva uključujući teme poput urbanizacije, porasta socijalne (ne)jednakosti, izgradnje i razgradnje socijalne države, razvoja radničkih prava, svakodnevica, pojave masovne i popularne kulture te masovnog sporta, demografskog razvoja i migracija u 19. i 20. stoljeću, sukoba generacija (npr. 1920-e ili 1960-e) ili globalizacijskih procesa. Istražuje gospodarski razvoj, uključujući teme poput promjena u poljoprivredi, industrijalizacije, razvoja kapitalizma u 19. i 20. stoljeću, gospodarskih kriza i konjunktura, razvoja prometa i komunikacija, utjecaja gospodarskog razvoja na okoliš itd. Objašnjava povezanost ekonomije s društvenim promjenama, procesima i pokretima te procjenjuje utjecaj ekonomskih i društvenih kretanja na svakodnevicu.

2. Primjeri tema (nisu obvezujući):

1. Industrijske revolucije
2. Velika gospodarska kriza 1929.
3. Hrvatski grad i selo u 20. stoljeću
4. Radnički pokret u 19. i 20. stoljeću
5. Obrazovanje u Hrvatskoj u 19. i 20. stoljeću
6. Sukob generacija (1968.)
7. Modernizacija Hrvatske u 19. stoljeću
8. Modernizacija Hrvatske u 20. stoljeću
9. Sport kao masovni fenomen/Olimpijske igre
10. Konzumerizam i slobodno vrijeme
11. Migracije 20. i 21. stoljeća
12. Industrija u Hrvatskoj u 20. stoljeću
13. Globalizacijski procesi u 20. i 21. stoljeću
14. Demografska slika Hrvatske od kraja 19. do početka 21. stoljeća
15. Svakodnevica između dva svjetska rata

3. Primjer teme s prijedlogom obrade

Modernizacija Hrvatske u 19. stoljeću

Prijedlog ključnog pitanja: Možemo li tvrditi da je Hrvatska tijekom 19. stoljeća išla ukorak s modernim europskim zemljama?

Prijedlog obrade: Učenik istražuje modernizacijske procese na hrvatskom prostoru tijekom 19. stoljeća (npr. modernizacija uprave, školstva, sudstva, zdravstva, uvođenje građanskih sloboda, razvoj kulturnih ustanova, tiska, sporta, gospodarski razvoj, urbanizacija). Objašnjava kako su prostorna obilježja utjecala na stupanj razvoja pojedinih hrvatskih zemalja (npr. razvoj trgovine, prometa, turizma, industrije, pomorstva). Vrednuje relevantne uzroke i posljedice pojedinih modernizacijskih procesa uzimajući u obzir širi povijesni kontekst te ih uspoređuje s različitim interpretacijama (npr. uzroci i posljedice uvođenja građanskih sloboda u vrijeme banovanja Ivana Mažuranića, izgradnje cesta i željezničkih pruga, osnivanja i djelovanja JAZU-a). Zaključuje o različitim perspektivama sagledavanja promjena te njihovu značenju (npr. izgled gradova, život u gradu i na selu, opća školska obveza, pojava radništva i radničkog pokreta). Analizira i vrednuje dokaze iz različitih primarnih i sekundarnih izvora kako bi razvio i argumentirao vlastitu interpretaciju. Na temelju rezultata istraživanja izrađuje složenostukturirani rad (npr. strukturirana pripovijest, opis, prošireno objašnjenje, računalna prezentacija, mrežna stranica, dokumentarni film, predavanje, postavljanje izložbe, samostalni istraživački rad i sl.) koji prezentira koristeći se različitim oblicima komunikacije.

3B. Slike svijeta

1. Opis područja: Učenik istražuje genezu i razvoj političke misli i ideologija modernog i suvremenog doba koje su utjecale na oblikovanje modernih država i društava (npr. konzervativizam, liberalizam, pravaštvo, socijalizam, nacionalizam, narodnjaštvo, komunizam, fašizam, nacizam, socijalizam, neoliberalizam, liberalna demokracija, nacionalizam, država blagostanja itd.). Proučava razvoj ljudskih prava u 19. i 20. stoljeću uključujući manjinska, ženska i dječja prava, toleranciju i diskriminaciju, rasizam i antisemitizam, multikulturalizam i interkulturalizam. Na odabranim primjerima istražuje znanstveno (npr. Darwin, razvoj medicine i biologije, razvoj prirodnih i društvenih znanosti, otkrivanje svemira itd.) te umjetničko viđenje svijeta (npr. romantizam, impresionizam, moderna umjetnost, uloga umjetnosti u revoluciji itd.). Prati ključne procese i promjene, istražuju njihove uzroke i posljedice te analizira izvore i različite interpretacije tih zbivanja.

2. Primjeri tema (nisu obvezujući):

1. Nacionalizmi u Europi u 19. stoljeću
2. Romantizam
3. Charles Darwin
4. Razvoj socijalističkog i komunističkog pokreta
5. Političke ideologije u hrvatskim zemljama u 19. i 20. stoljeću
6. Nacizam i fašizam – komparativni pristup
7. Fin de Siècle – Pariz/Beč
8. Znanost i izmijenjena slika svijeta u 20. stoljeću
9. Djelovanje JAZU-a/HAZU-a
10. Umjetnost u službi politike u 20. stoljeću
11. Razvoj ljudskih prava u 19. i 20. stoljeću
12. Stjepan Radić i seljački pokret
13. Multikulturalizam i interkulturalizam u 20. stoljeću - hrvatski primjeri
14. Borci za ljudska prava
15. Medijska revolucija i njezin utjecaj na sliku svijeta u 20. i 21. stoljeću

3. Primjer teme s prijedlogom obrade

Nacizam i fašizam - komparativni pristup

Prijedlog ključnog pitanja: Koje su sličnosti, a koje razlike, između fašizma i nacizma?

Prijedlog obrade: Radom na primarnim i sekundarnim izvorima učenik istražuje genezu, razvoj i obilježja fašističke i nacističke ideologije. Uspoređuje uzroke pojave fašizma i nacizma u Italiji i Njemačkoj te glavna obilježja dviju ideologija (npr. kult karizmatičkog vođe, uloga propagande i nasilja, korporativna država, odnos prema pojedincu, naciji i državi, kontrola svih aspekata života, odnos prema parlamentarnoj demokraciji, odnos prema komunizmu, rasizam, antisemitizam, uporaba simbola itd.), pronalazeći sličnosti i razlike. Proučava i uspoređuje kako su pojedini aspekti obiju ideologija utjecali na politiku, društvo i svakodnevicu fašističke Italije i nacističke Njemačke. Fokus se može staviti na istraživanje nekih aspekata teme. Učenik npr. može istraživati utjecaj nacizma i fašizma na svakodnevni život, ulogu propagande i nasilja, analizirati uloge i odgovornost pojedinca kroz teme suradnje, konformizma i otpora i sl. Na temelju različitih interpretacija i svjedočanstava prati ključne procese te način na koji povjesničari istražuju o kompleksnim događajima i procesima i kojim se aspektima nacizma i fašizma bave.

PRIJEDLOG DIJAKRONIJSKIH TEMA

Dijakronijske teme šire su teme u kojima se određena pojava ili proces promatra kroz više povijesnih razdoblja.

1. Prijedlozi tema:

1. Povijest utopija
2. Ropstvo i trgovina ljudima
3. Povijest žena/djece
4. Slike vladara i vlasti
5. Povijest mode/stanovanja/prehrane
6. Bolest i zdravlje kroz povijest
7. Razvoj kapitalizma
8. Povijest okoliša
9. Rasizam i antisemitizam
10. Živjeti zajedno - ljudska i manjinska prava

2. Primjer dijakronijske teme s prijedlogom obrade

Ropstvo i trgovina ljudima

Ključno pitanje: Koliko je ropstvo prisutno u suvremenim društvima?

Prijedlog obrade: Učenik istražuje povijest ropstva: istočnjačko, antičko, srednjovjekovno te novovjekovno ropstvo u europskim kolonijama i ropstvo u suvremenom svijetu. Istražuje dva osnovna tipa ropstva: istočnjačko ropstvo (npr. u Asiriji, Babilonu, Indiji, Kini, Perziji i Egiptu) i antičko ropstvo u staroj Grčkoj i Rimu gdje razlikuje patrijarhalno i dužničko ropstvo. Uspoređuje robovlasništvo u društvima Staroga svijeta s obzirom na specifične geografske, ekonomske i društvene uvjete pojedinog naroda kod kojega se ono pojavljuje te analizira uzroke propasti starovjekovnoga robovlasničkog poretka na zapadu. Koristeći se različitim izvorima i historiografskim metodama, proučava srednjovjekovno ropstvo na hrvatskim i drugim primjerima (Kina, Arabi, Osmansko Carstvo). Proučavajući novovjekovno robovlasništvo u europskim kolonijama na području Amerike analizira kako je robovlasništvo utjecalo na ekonomski razvoj europskih kolonija, kolonijalnih sila i SAD-a. Istražuje ukidanje ropstva na primjerima Dubrovačke Republike, SAD-a, Velike Britanije, Brazila i dr. Procjenjuje različite interpretacije o ropstvu te oblikuje vlastite zaključke. Analizira Opću deklaraciju o ljudskim pravima (čl. 4 o ukidanju ropstva) te razmatra njezino kršenje analizirajući izvore o postojanju suvremenih, prikrivenih oblika ropstva i trgovine ljudima ("bijelo roblje", djeca, itd.) oblikujući vlastite stavove.

Smjernice učiteljima za samostalno oblikovanje teme

Kurikulum nastavnog predmeta Povijest za srednje škole omogućuje učiteljima da u svakoj godini učenja samostalno oblikuju teme za obradu. Tema se može shvatiti kao sadržajna cjelina na kojoj učenik treba ostvariti glavne ciljeve učenja – savladavanje koncepata i ishoda u odgovarajućem ciklusu učenja. Pri odabiru teme potrebno je slijediti smjernice koje pokazuju kako se tema treba oblikovati kako bi bila relevantna za proces učenja i poučavanja.

Prikladnost teme i potrebno vrijeme za proučavanje koncepata i ostvarivanje ishoda

U učenju i poučavanju Povijesti u srednjoj školi naglasak je na istraživačkom pristupu sadržajima kroz produbljivanje znanja i složenosti rada na povijesnim konceptima. Predviđeno vrijeme za obradu nastavne teme ovisi o ciklusu, vrsti srednjoškolskog usmjerenja, satnici i zadanom broju tema. Predviđeno je da se pojedina nastavna tema obradi u najmanje 10 nastavnih sati što osigurava potrebno vrijeme da učenici ostvare zadane ishode unutar koncepata te da se provede vrednovanje.

Povijesni kontekst

Tema se oblikuje u odgovarajućoj dubini i širini koja će omogućiti učenicima da povežu različite aspekte prošlosti unutar svjetskih, europskih i nacionalnih okvira.

Značenje, reprezentativnost i aktualnost

Pri odabiru teme valja voditi računa o njezinu značenju i reprezentativnosti. Tema je važna za poučavanje ako se orijentira na događaje, pojedince, pojave i procese koji su u prošlosti ostavili dugoročan utjecaj na širu skupinu ljudi i u kojoj prepoznamo uzroke i posljedice te kontinuitet i promjene. Temu je potrebno osmisлити tako da zahvaća jedan ili više aspekata historijske znanosti: društvenu, političku, gospodarsku, kulturnu i znanstvenu historiju te historiju svakodnevice. Ukoliko je moguće, naglasak valja staviti i na aktualnost teme čime se u učenika posredno potiče kritičko propitivanje svijeta.

Uključenost različitih perspektiva i interpretacija

Za razvijanje koncepta interpretacija i perspektiva preporučuje se oblikovati teme koje u sebi sadrže učenje o složenosti i postojanju različitih perspektiva. Takve teme omogućit će poticanje radoznalosti i kritičkog vrednovanja informacija o prošlosti.

Dostupnost izvora i literature

Sadržaj treba omogućiti učenicima da istražuju prošlost na temelju širokog spektra povijesnih izvora kako bi razvijali analitički pristup prošlosti i kritičko mišljenje. Isto tako tema treba biti obrađena u stručnoj literaturi kako bi učitelj mogao pripremiti popratni nastavni materijal i aktivnosti za učenike.

Zanimljivost, dostupnost, primjerenost i motivacija

Odabir sadržaja ovisit će i o interesima učenika. Poželjno je odabrati temu koja je primjerena, važna, motivirajuća i smisljena za učenika te koja potiče znatiželju i zanimanje za daljnje učenje i istraživanje prošlosti.

Različita iskustva učenja

Odabrani sadržaji učenicima trebaju omogućiti širok raspon iskustvenog učenja, što uključuje posjet muzejima, galerijama, zbirkama i povijesnim znamenitostima, kreativno izražavanje znanja, korištenje informacijske i komunikacijske tehnologije, puni razvoj potencijala te predmetnih i općih kompetencija.

Planiranje obrade, ponavljanja i vrednovanja

U oblikovanju teme integrirano se planiraju aktivnost obrade, ponavljanja i sustavnog praćenja i vrednovanja.

Napomena o oblikovanju tema: Oblikujući temu, učitelj može obuhvatiti sadržaje iz različitih tematskih područja, no fokus treba biti na tematskom području kojem tema primarno pripada. To treba jasno i vidljivo iskazati u izvedbenom programu, posebice ishodima. Primjerice, tema Njemačka 1918. – 1945. prati političku povijest Njemačke u navedenom razdoblju te stoga primarno pripada tematskom području 1B (Države, ratovi i međunarodni odnosi). No obuhvaća i sadržaje iz druga dva tematska područja moderne i suvremene povijesti – gospodarstvo i društvo u nacističkoj Njemačkoj (2B Društva, ekonomije i svakodnevnica) te nacizam kao ideologiju (3B Slike svijeta).

E. POVEZANOST S ODGOJNO-OBRAZOVNIM PODRUČJIMA, MEĐUPREDMETNIM TEMAMA I OSTALIM NASTAVNIM PREDMETIMA

Nastavni predmet Povijest dio je društveno-humanističkog područja i zajedno s drugim područjima, međupredmetnim temama i predmetima potiče razvoj generičkih i specifičnih kompetencija učenika. Kurikulum nastavnog predmeta Povijest povezan je s međupredmetnim temama i drugim nastavnim predmetima u ostvarivanju ciljeva i povezanih ishoda te u specifičnim srodnim sadržajima.

Povijest je povezana s matematičkim područjem na primjerima računanja vremena, analizi demografskih podataka, tablica i dijagrama i drugim primjerima. Isprepliće se s jezično-komunikacijskim područjem u razvoju medijske kulture, povijesti književnosti i jezika, informacijske pismenosti (traženje i vrednovanje informacija i interpretacija), kritičkog čitanja (analize izvora) i pisanja, te jasnog, primjerenog i stručnog izražavanja. Predmet je povezan s tehničkim i informatičkim područjem u razvoju afirmativnog i odgovornog korištenja digitalne pismenosti (korištenje digitalnih nastavnih sadržaja i aplikacija). Učenik povezuje razvoj tehnologije i proizvodnje s promjenama u prošlosti te postaje svjestan posljedica i mogućih opasnosti tehnološkog razvoja. Povijest je povezana i s umjetničkim područjem kroz povijest glazbe, slikarstva, kiparstva i arhitekture.

Nastavni predmet Povijest upotpunjuje odgojno-obrazovna očekivanja međupredmetne teme Građanskog odgoja i obrazovanja poučavanjem o razvoju i funkcioniranju demokracije i demokratskog društva općenito i na hrvatskom primjeru te u temama o ljudskim pravima. Kurikulum nastavnog predmeta Povijest potiče aktivno učenje, vještinu analize i vrednovanja različitih vrsta izvora, perspektiva i interpretacija. Suradnjom s drugim učenicima i iskazivanjem osobne inicijative u tijeku procesa učenja i poučavanja učenik razvija vlastitu poduzetnost.

F. UČENJE I POUČAVANJE NASTAVNOGA PREDMETA

ISKUSTVA UČENJA

Svrha i ciljevi učenja i poučavanja Povijesti ostvaruju se s pomoću pet koncepata te postavljenih i razrađenih ishoda učenja. Sustavno poučavanje s naglaskom na koncepte omogućuje učenicima razvijanje osjećaja za kronologiju, razumijevanje utjecaja prostora na događaje, pojave i procese u prošlosti, razumijevanje uzroka i posljedica te kontinuiteta i promjena, sagledavanje interpretacija i perspektiva, kritičko promišljanje na temelju povijesnih izvora te stvaranje i prezentiranje vlastitih zaključaka. Ishodi učenja i pripadajuće razine usvojenosti predstavljaju poželjna znanja, vještine i stavove koji se od učenika očekuju u određenoj godini učenja unutar pojedinoga koncepta. U vertikalni obrazovanja koncepti i ishodi se postupno i smisleno usložnjavaju te vode učenika prema većoj kompetentnosti u razumijevanju povijesti. Nastavne teme s pripadajućim podtemama čine relevantne sadržaje za proučavanje obilježja pojedinih povijesnih razdoblja te razumijevanje najvažnijih povijesnih procesa. Sadržaji su oblikovani tako da potiču razvijanje vještina važnih za kritičko povijesno mišljenje i te želju za produbljivanjem znanja. Povijesni sadržaji nisu sami sebi svrha, već služe savladavanju povijesnih koncepata te ostvarivanju ciljeva i ishoda učenja.

Učenje i poučavanje Povijesti temelji se na aktivnom učenju koje je usmjereno na stjecanje temeljnih znanja (činjeničnih, konceptualnih, proceduralnih, metakognitivnih), razvijanje kritičkog i kreativnog mišljenja te komunikacijskih i socijalnih vještina. Ostvarenje navedenih ciljeva zahtijeva dobro osmišljen i strukturiran proces učenja koji vodi osobnom razvoju i samoostvarenju učenika. Da bi učenje bilo izazov, učeniku treba omogućiti samostalno formuliranje vlastitih ciljeva učenja i planiranje njihova ostvarivanja odabirom strategija koje najbolje odgovaraju njegovu stilu učenja, kao i aktivnostima i sadržajima iz ishoda. Pritom učenik razvija vještine poput postavljanja pitanja o prošlosti, rada na povijesnim izvorima, vještinu njihove interpretacije, oblikovanja argumenata i komunikacije o rezultatima spoznaje. Učenika treba poticati na razumijevanju i primjenu različitih načina procjenjivanja, ispravljanja i prilagođavanja svojega rada te na spremnost za stalno učenje i preuzimanje odgovornosti za vlastito učenje.

ULOGA UČITELJA

Učenje i poučavanje Povijesti usmjereno je na aktivno učenje kroz osmišljene aktivnosti za učenika te uzajamnu komunikaciju svih sudionika procesa učenja i poučavanja. U središtu procesa je učenik, a uloga je učitelja u osmišljavanju i organiziranju onakvih načina rada koji omogućuju najprimjerenije uvjete za učenje i poučavanje. Učitelj potiče kreativno i efikasno stjecanje znanja, kritičko mišljenje te razvoj metakognitivnih sposobnosti učenika. Planira zajedničko učenje i razvijanje komunikacijskih vještina, učenje o partnerstvu, vlastitu podršku učenicima, osmišljava nove metode te daje dovoljno mogućnosti za učenje. U razvoju kompetencija i dosezanju visokih razina postignuća pruža potporu učeniku poticanjem motivirajućih misli i djelovanja. Učenje i poučavanje Povijesti u učeniku treba potaknuti želju za obuhvatnijim razumijevanjem prošlosti koje je usmjereno na traženje bitnog, razvoj analitičkih sposobnosti i oblikovanje osobnih gledišta koja može argumentirati. Takvo učenje i poučavanje podrazumijeva da učitelj zna predvidjeti potrebe učenika i prilagoditi metode rada pojedinačnim potrebama radi poboljšanja strategije poučavanja i učinkovitijega korištenja vremena.

MATERIJALI I IZVORI ZA UČENJE

Izvori i materijali za učenje su alati koji omogućuju proces učenja i poučavanja. Oni su nositelji i posrednici podataka, sredstvo komunikacije te objekti i poticaj za učenje. Učitelj mora znati kako ih pravilno odabrati, prilagoditi i u kojem ih dijelu procesa učenja i poučavanja primijeniti. Najbolje je koristiti se kombinacijom izvora i materijala za učenje te različitih medija jer se time učenici angažiraju na interaktivniji način.

U procesu učenja i poučavanja Povijesti korištenje materijala za učenje potrebno je uskladiti s ciljevima i ishodima učenja jer su izvori i materijali sredstvo za ostvarivanje ciljeva i ishoda učenja, a ne sam cilj. Trebaju biti primjereni dobi učenika, usklađeni s prethodnim iskustvom i stilovima učenja te prilagođeni njegovim kognitivnim sposobnostima (rad s učenicima s teškoćama i s nadarenima). U izvore i materijale ubrajaju se sva sredstva koja omogućuju da učenje i poučavanje Povijesti bude učinkovitije i poticajnije te da se taj proces poboljša. To su primjerice udžbenici, radne bilježnice, zbirke izvora, povijesni atlasi, slijepe karte, autentični materijali, časopisi, fotografije, filmovi, audiomaterijali, materijali s interneta, digitalni repozitoriji znanja i alati i dr.

OKRUŽJE

Proces učenja i poučavanja treba se odvijati u sigurnom i poticajnom okružju u kojem učenici i učitelj mogu ostvariti svoje mogućnosti te uspješno i motivirano učiti i poučavati. Učenje i poučavanje Povijesti održava se u specijaliziranoj učionici Povijesti, školskoj knjižnici, a izvan škole u muzejima, arhivima, galerijama, knjižnicama, na različitim arheološkim i drugim lokalitetima u sklopu terenske nastave, školskih izleta i ekskurzija.

Razredno i školsko okružje u fizičkom, emocionalnom, društvenom i spoznajnom segmentu treba omogućiti siguran, kreativan i poticajan proces učenja i poučavanja. Učionice trebaju biti opremljene suvremenom digitalnom tehnologijom i standardnim didaktičkim sredstvima poput povijesnih i geografskih karata, atlasa i dr. Potrebno je voditi računa o estetskom uređenju prostora te omogućiti učenicima sudjelovanje u osmišljavanju vlastitog okružja za učenje.

Ugodno i poticajno školsko ozračje omogućuje uspješan rad i učenje, međusobno poštovanje i potporu učenika i učitelja. Kako bi postignuća učenika i proces učenja i poučavanja bili kvalitetniji i uspješniji, preporučuje se planirati suradnju škole i učenika s roditeljima, lokalnom i širom zajednicom te s različitim institucijama i stručnjacima.

ODREĐENO VRIJEME

Povijest se uči i poučava u drugom, trećem, četvrtom i petom odgojno-obrazovnom ciklusu, tj. u petom, šestom, sedmom i osmom razredu osnovne škole te u srednjoj školi. U trogodišnjim strukovnim školama učenje i poučavanje Povijesti održava se, ovisno o programu, jednu ili dvije godine, u četverogodišnjim strukovnim školama dvije ili tri godine, a u gimnazijama četiri godine. Može se organizirati i u blok-satu koji je pogodan za istraživački i rad u skupini.

U osnovnoj školi učenje i poučavanje Povijesti ostvaruje se dva sata tjedno, ukupno 70 sati godišnje. Sadržaji su strukturirani prema kronološko-tematskom načelu. Poučavanje i učenje odabranih sadržaja odvija se u skladu s konceptima predmeta te ishodima koji iz njih proizlaze. Obrada je svih tema i podtema obavezna, a učitelj planira na koje će u obradi staviti veći naglasak te izdvojiti više nastavnih sati. U obradi sadržaja preporučuje se što više uključivati primjere iz nacionalne i zavičajne povijesti. Također, povijest nacionalnih manjina u Hrvatskoj promatra se kao sastavni dio svih tema u kurikulumu u kojima se ti sadržaji mogu obraditi.

U srednjoj školi sadržaji su strukturirani tematski uz visok stupanj izbornosti i autonomije u osmišljavanju tema. Predviđeno je da se pojedina nastavna tema obradi u najmanje 10 nastavnih sati čime se omogućuje razvijanje konceptualnog i proceduralnog znanja, ostvarivanje ishoda te potrebno vrijeme za dubinsko proučavanje problematike. Naglasak je stavljen na istraživački pristup i složenije sadržaje, čime koncepti kontinuiteta i promjene, izvora i istraživanja prošlosti, interpretacije i perspektive dobivaju na važnosti. Ishodi na višim razinama postavljeni su tako da vode širem i dubljem razumijevanju povijesti (kako prošlosti, tako i metoda historijske znanosti).

U četvrtom odgojno-obrazovnom ciklusu (trogodišnje strukovne škole, prvi i drugi razred četverogodišnje strukovne škole i gimnazije) definirana su tematska područja unutar kojih učitelji samostalno oblikuju teme prema smjernicama, opisima područja i propisanim shemama. Područja su osmišljena tako da zahvaćaju aspekte društvene, političke, gospodarske, kulturne i znanstvene povijesti te povijesti svakodnevice. U petom odgojno-obrazovnom ciklusu (3. i 4. razred gimnazije) obvezno se obrađuju teme iz predmoderne te moderne i suvremene povijesti prema smjernicama i propisanim shemama. U oba ciklusa hrvatska povijest treba biti zastupljena s najmanje 40% sadržaja, isto tako i svjetska povijest. Preostalih 20% sadržaja učitelji slobodno određuju, a mogu ih posvetiti zavičajnoj povijesti, povijesti struke, suvremenim događajima i sl.

GRUPIRANJE UČENIKA

Učenici se u školi i prema potrebi izvan nje (suradnja među školama, projekti i sl.) grupiraju prema interesu za predmet i prema individualnim potrebama.

Učenici mogu pohađati dodatnu nastavu, čime im se pruža mogućnost da sadržaje određene kurikulumom Povijesti ili koje je osmislio učitelj dodatno prošire radi kreativnog i efikasnog stjecanja znanja i produbljivanja kritičkog mišljenja. Na dodatnoj nastavi učenici se grupiraju prema izraženim interesima za predmet i neovisno o dobi, a naglasak je na individualnom principu. Prema interesima i sposobnostima učenici mogu pohađati izvannastavnu aktivnost koja se obično naziva povijesnom grupom. Ona je u pravilu heterogena, sastavljena je od učenika koji pokazuju veće zanimanje za Povijesti i spremni su na alternativne načine usvajanja znanja i razvijanja vještina što im omogućuje takav rad. Učenici kojima je potrebna potpora u učenju mogu biti uključeni u dopunsku nastavu. Te su skupine također heterogene po dobi i prethodnom znanju, a specifične su jer u njima učenici pomažu jedni drugima i tako razvijaju socijalno osviješteno ponašanje, što pozitivno utječe na njihovu motivaciju.

UČENJE I POUČAVANJE UČENIKA S TEŠKOĆAMA I DAROVITIH UČENIKA

Radi zadovoljavanja odgojno-obrazovnih potreba učenika s teškoćama kurikulum se prilagođava u skladu sa smjernicama Okvira za poticanje i prilagodbu iskustava učenja te vrednovanje postignuća djece i učenika s teškoćama.

Radi zadovoljavanja odgojno-obrazovnih potreba darovitih učenika uvodi se razlikovni kurikulum u skladu sa smjernicama Okvira za poticanje iskustava učenja i vrednovanje postignuća darovite djece i učenika.

Preporučeni omjeri sadržaja:

Slika 11. Preporučeni omjeri sadržaja hrvatske i svjetske povijesti

G. VREDNOVANJE ISHODA UČENJA U NASTAVNOME PREDMETU

Vrednovanje odgojno-obrazovnih ishoda u predmetu Povijest služi za prikupljanje informacija o postignućima i napredovanju učenika te kao pomoć i putokaz u poboljšanju učenja. Ujedno je i povratna informacija učitelju o uspješnosti strategija i metoda rada koje je primijenio. Vrednovanje treba planirati kao dio procesa učenja i poučavanja te ga uskladiti s ciljevima, očekivanim ishodima učenja i nastavnim strategijama. Potrebno je često komunicirati s učenicima i roditeljima o razinama usvojenosti ishoda, metodama i načinima vrednovanja te načinu određivanja završne (pr)ocjene.

Elementi vrednovanja u učenju i poučavanju Povijesti povezani su s konceptima te sadržajima i aktivnostima iz ishoda učenja. Elementi vrednovanja su:

Temeljna povijesna znanja: vrednovanje činjeničnog znanja, odnosno poznavanje i razumijevanje događaja, procesa i pojava, temeljnih kronoloških odrednica, osnova korištenja zemljovida te korištenje odgovarajuće povijesne terminologije. Ovaj se element vrednuje u svim ciklusima učenja i poučavanja Povijesti.

Razumijevanje povijesnih koncepata: vrednovanje konceptualnog znanja, odnosno poznavanje, korištenje i razumijevanje temeljnih povijesnih koncepata (str. 6-9) kao okvira za tumačenje i razumijevanje prošlih događaja, procesa i pojava. Uključuje i poznavanje temeljnih načela, klasifikacija, teorija i modela koji se odnose na te koncepte. Ovaj se element vrednuje u svim ciklusima učenja i poučavanja Povijesti, s tim da se udio pojedinih koncepata razlikuje od ciklusa do ciklusa (objašnjenje na str. 3-4).

Istraživanje prošlosti: vrednovanje poznavanja i primjene odgovarajućih metoda, postupaka i procedura u radu s povijesnim izvorima te u istraživanju prošlosti. Uključuje i vrednovanje učeničkih radova proizašlih iz samostalnih istraživanja. Ovaj se element vrednuje u svim ciklusima učenja i poučavanja Povijesti, s tim da se njegov udio u vrednovanju povećava u četvrtom i petom ciklusu.

Slika 12. Shema elemenata vrednovanja

U procesu učenja i poučavanja Povijesti provode se tri vrste vrednovanja: vrednovanje za učenje (formativno), vrednovanje kao učenje i vrednovanje naučenog (sumativno). Svrha vrednovanja za učenje jest poticanje i usmjeravanje učenja pravovremenim povratnim informacijama (usmenima ili pisanima). Vrednovanje kao učenje promatra se kao sastavni dio učenja, a provodi se postupcima koji obuhvaćaju samovrednovanje i samoprocjenu učenika, kao i učeničko vrednovanje i procjenu radova drugih učenika. Vrednovanje naučenog odnosi se na onu vrstu vrednovanja koje se provodi radi mjerenja i ocjenjivanja (odnosno, iskazivanja rezultata mjerenja ocjenom).

Vrednovanje za učenje provodi se kontinuiranim praćenjem individualnih i skupnih aktivnosti učenika, ciljanim pitanjima i razgovorom s učenicima te pisanim kontrolnim i praktičnim vježbama poput korištenja slijepih karata, izrade jednostavnih povijesnih karata na zadanoj podlozi, lenti vremena, različitih grafičkih prikaza i mapa, popunjavanja slijepih karata, izrade osobne mape i drugo.

U procesu vrednovanja kao učenja učenik procjenjuje vlastito razumijevanje i primjenu koncepata, poznavanje različitih postupaka i metoda, vlastite uratke i uspješnost njihova prezentiranja i drugo. Učenici mogu vrednovati učenje i rezultate ostalih učenika, posebno nakon prezentiranja različitih individualnih i skupnih uradaka.

Vrednovanje naučenog provodi se povremeno, najčešće nakon obrađene nastavne teme i rezultira ocjenom. Potrebno je kombinirati pisano i usmeno vrednovanje te primjenjivati raznovrsne tehnike i metode vrednovanja. Kognitivna složenost zadataka i aktivnosti koje se vrednuju treba se podudarati s kognitivnom složenosti očekivanih ishoda učenja. Mogu se koristiti pitanja i zadatci objektivnog tipa te zadatci sa slobodnim odgovorima (esejski zadaci). Esejskim odgovorima učenici mogu pokazati razumijevanje povijesnih sadržaja te sposobnost interpretacije i vrednovanja povijesnih događaja, pojava i procesa. Sličan tip zadataka su i referati, eseji i istraživački radovi. Za vrednovanje rada s povijesnim izvorima koriste se zadatci pojašnjavanja i interpretacije te esejski zadatci. Preporučuju se i autentični (alternativni) zadatci putem kojih učenik može izraziti vlastitu kreativnost i interpretaciju. U procesu učenja i poučavanja Povijesti to su: izrada plakata, dnevnika, letaka, crteža, scenarija, računalnih prezentacija, digitalnih/multimedijskih sadržaja i alata, postavljanje izložbe, igra uloga i mnogi drugi. Zadatke koji zahtijevaju određenu proceduru treba prethodno uvježbati.

Na kraju nastavne godine zaključna (pr)ocjena treba iskazati sveukupnu usvojenost ishoda učenja, pri čemu razine usvojenosti ishoda učenja služe kao orijentacija. Razine okvirno određuju kako učenik može iskazati opseg znanja, dubinu razumijevanja povijesnih događaja, pojava i procesa te stupanj razvijenosti pojedine vještine. Za zaključnu (pr)ocjenu u određenoj mjeri mogu se uzeti u obzir dokazi prikupljeni vrednovanjem za učenje (npr. osobne mape, razne pisane vježbe i uradci).

Na kraju 5. razreda, osim završne brojčane (pr)ocjene, u kvalitativnom osvrtu treba opisati postignutu razinu usvojenosti pojedinih ishoda učenja s preporukom koje elemente učenja učenik treba unaprijediti i na koji način.

Listom procjene ostalih čimbenika učenja i rada učitelj izvještava o odgovornosti, samostalnosti, samoinicijativnosti, komunikaciji i suradnji koje je učenik pokazao tijekom nastavne godine.